قانوننامهٔ آل عثمان

سلطان سلیمان خان قانونی امریله جمع و تلفیق اولنان قانوننامه اولوب ویانه
کتبخانهٔ ایمپراطوریسنده موجود نسخه‌سندن استنساخ ایدلمشدر

Kānūnnāme-i Āl-i ʿOsmān

Sulṭān Süleymān Ḫān-ı Ḳānūnī

emriyle

استانبول

احمد احسان وشرکاسی

مطبعجیلق عثمانلی شرکتی

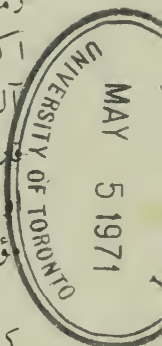
۱۳۲۹

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سنک علاوه‌سیدر .

ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوریسندن جاب اولنوب مجموعه‌منزله اولجه تفرقه صورتنده نشر ایتمش اولدیغمز برنجی قانوننامه‌یه برمقدمه یازمش ومذکور مقدمه‌ده بودفعه طبعی رسیدهٔ حد ختام اولان اشبو ایکنجی قانوننامه ایچون بروجه آتی ملاحظاتده بولنمش ایدك :

« ایکنجیسنك تاریخ تحریری کوسترلمامشدر . تشکیلات قدیمهٔ دولتك مالی وعدلی قسملرینه عائددر . کتبخانه فهرستنده اشبو ایکنجی مجله‌نك دخی « سلطان مشارالیهه یعنی سلطان محمد خان ثانی‌یه عائد وقانون اساسینك جزا وویرکولر قسمنه متعلق ایکی بابنی محتوی » اولدیغی بیان ایدیلیور ایسه‌ده بوجهت یاکلش قید اولنمشدر حتی ذکر اولنان کتبخانه مدیریتی ویانه سفارت سنیه‌سنك تحریراتنه ملفوف تقریرنده « اقرب احتماله کوره سلطان احمد خان اول زماننده جمع ایدلمشدر » دییور . بوقانونك مالی جهتی کتبخانه‌لرمزك اکثریسنده موجود وسلطان سلیمان خان قانونی‌یه نسبتله معروف (قانون آل عثمان) ك مالی قسمنه مشابهدر . لکن عدلی قسملری متفاوتدر . یرشیلشدیلور ایسه قانون سلیمانیده اولان شدید جزالرك بزم مجله‌ده اولدقجه تعدیل ایدلدیکی تظاهر ایدر بناءً علیه ایکنجی مجله‌نك ترتیبی مؤخردر . »

یکرمی برپارچه‌دن عبارت اولان مذکور ایکنجی قانوننامه‌نك برنجی کی مقدمه‌سی اولمیوب « باب اول » دیه ابتدا ایتمشدر . هرنقدر آنك کی دیوانی قیرمه‌سی خط ایله محرر ایسه‌ده غایت کرفت یازیلوب واکثر محللرینه نقطه‌لر قونلمیوب وبعض یرلری بیاض براقیلوب ومستنسخك دقتسزلکندن الفاظ وکلماتجه تقدیم وتأخیر وقوعه کتیریلوب بوجهتلر طولاییسیله چوق یرلری بالخاصه لغات متروکه وغیر مأنوسه وتعبیرات قدیمه اوقونه‌مامش واکثر جمله‌لرندن معنای تام استخراج اولنه‌مامش اولدیغندن مطبعه‌یه ویرلمك ایچون استنساخنده برخیلی صعوبت چکلمشدی . بناءً علیه تحریر یانه مباشرت وکتبخانه‌لرمزده بولنان بالجمله قانوننامه‌لرك تدقیقنه

مجبوریت حاصل اولمشدی. نتیجهٔ تدقیقاتده اشبو ایکنجی قانوننامه‌نك بروجه آتی کتبخانه‌لرده نسخه‌لری موجود بولندیغی آکلاشلمشدر :

برنجیسی روان کوشکنده‌کی کتبخانه‌ده‌در . بالخاصه پادشاهلر ایچون یازلمشدر . ایجابی تقدیرنده مراجعت ایدلمك اوزره مذکور کتبخانهٔ پادشاهیده حفظ اولنمشدر . مع مافیه تحریری سنه‌سی اشارت ایدلمامشدر .

ایکنجیسی عاشر افندی کتبخانه‌سنده‌کی ازمیری مصطفی افندی کتابلری آراسنده بولنان مجموعه‌لردن برنده [نومرو: ۱۰۰٤] محرر نسخه‌در. سلطان مراد رابع زماننده یازیلوب مستنسخی طرفندن غایت طوغری نسخه‌لرله مقابله ایدلمشدر . فضله اوله‌رق مواد محتویه‌سندن دور مذکورده منسوخ ومعمول به بولنانلرینه اشارت ایتمش ومنسوخ مواد یرینه اقامه اولنان ماده‌لری کتابك کنارینه تحریر ایلمشدر . بوایکی قانوننامه‌نك برنجی صحیفه‌لرنده اسملری « قانون نامهٔ همایون » دیه مقیددر .

اوچنجیسی سلطان بایزید جامع شریفنده‌کی ولی الدین افندی کتبخانه‌سنده‌در [نومرو: ۱۹٦۹] . خط نسخ ایله یازلمشدر. فهرستده «قانوننامهٔ سلطان سلیمان »وبالاسنده « قانون نامهٔ عثمانی که شمدی مقرردر » دیه مقید ومحرردر. بعض قرائندن سلطان سلیمان خان اول دورنده یازلدیغی آکلاشیلیور.

دردنجیسی محافلرشیخی زاده اسعد افندی کتبخانه‌سنده‌در [نومرو : ۲۳٦۲] . دیوانی خط ایله یازلمشدر . فهرستده « قوانین عرفیهٔ دیوانی » نامیله مسطوردر. سلطان مراد ثالث دورنده استنساخ ایدلدیکی آکلاشیلیور.

بشنجیسی نور عثمانی کتبخانه‌سنده‌در [نومرو : ٤۰۹٤] . خط نسخ ایله محرردر . ابتداسنده « هذا قانون سلطان سلیمان خان اعز الله انصاره من اوله الی اخره » سرلوحه‌سی واردر .

اشبو نسخه‌لرك اعانه‌سیله اساس اتخاذ اولنان نسخه‌ده‌کی اوقونه‌میان کلمات وحل ایدیله‌میان قدیم تعبیرات وتام معنا استخراج اولنه‌میان وآچیق براقیلان جملات تعیین وتصحیح اولندی وبونلر متن قانوننامه‌ده معترضه ایچنده کوسترلدی . فکر عاجزانه‌مه کوره بوایکنجی قانوننامه سلطان سلیمان خان قانونی دورنده و امریله ترتیب وتلفیق اولنمشدر ومتن قانوننامه‌ده بولنان بعض قیودات بوجهتی تأیید ایدر از جمله اوچنجی بابك فصل سادسنده سلطان جمك قونیه‌ده‌کی کوشکنك انشاسندن بحث اولنمسی وسمندره‌ده‌کی فوچه

رسمنك سليمان پاشا طرفندن وضعنك بيان ايدلمسی بو قانوننامه‌نك سلطان محمد ثانی‌یه تعلقی خصوصنی حكمدن اسقاط ايدر وسلطان بايزيد ثانی‌نك دخی اولمديغنی تبيين ايلر.

كذلك بالاده كوسترلديكی وجهله اشبو قانوننامه ايله سلطان سليمان قانوننامه‌سنده‌كی مالی جهتلرك بربرينه مشابه و عدلی جهتلرك متفاوت بولنديغندن بحث ايده‌رك ومع مافيه هر ايكيسنك بر اولديغنی قطعياً كسديره‌ميوب يالكز المزده اولان مجله‌نك تاريخ تحريری سلطان سليمان خان قانوننامه‌سندن مؤخردر ديمش ايدك . واقعا بوقانوننامه ايله سلطان سليمان قانوننامه‌سی عدلی قسملری آره‌سنده كوريلان تفاوتك بزم مجله‌ده‌كی قاريشقلقلرله مواد منسوخه وغيرمنسوخه‌دن نشأت ايلديكی عاشر افندی كتبخانه‌سنده‌كی نسخه‌نك مطالعه ومقايسه‌سندن مستبان اولمقده‌در.

بو صورتله سلطان سليمان خان اوله عائد اولديغی قطعياً تبيين ايدن بو قانوننامه‌نك اولا تنظيم وياخود جمع وتلفيق تاريخنك ، ثانياً محرر ويا جامع وملفقنك ، ثالثاً مواد محتويه‌سنك من القديم موجود اولوب اولمديغنك تدقيقی اقتضا ايدر. شواوچ ماده حقنده فكرمز بروجه آتيدر:

اولا مذكور قانوننامه سلطان مشاراليه دور سلطنتنك ايلك سنه‌لرنده تنظيم وياخود جمع وتلفيق ايدلمشدر . زيرا روم ايلده سمندره‌نك اوج يعنی منتهای حدود خاقانی اولديغی واونكروس يعنی ماجارستانك خارجی برمملكت بولنديغی مندرجاتندن مستفاد اولمقده‌در. تعبيرقديمی وجهله «ياغيلق» ديه بيان ايتديكی ممالك خارجيه‌يه وقوعبولان اخراجات ايله وارلردن وقوعبولان ادخالاتدن آلنان رسوم ايچون مركز دائما سمندره‌شهريدر. اوحالده‌اشبو قانوننامه‌نك ترتيب وتلفيقی زماننده هنوز بلغرادك فتح اولنمديغی وضبط واستيلا اولنمش ايسه‌بيله‌ماجارستان فتوحاتنه مباشرت قلنمديغی آكلاشيليور. سمندره‌نك اوج اولمسی بلغرادك فتحنه قدردر ، آندن صوكره حدود خاقانی طونه‌يی كچمش؛ بعده ماجارستان دخی ياغيلقدن چيقه‌رق « ايالت » اولمش يعنی ممالك عثمانيه‌يه قاتلمشدر . هجرتك ٩٢٧ سنه‌سنده بلغراد شهری فتح اولنمش وماجارستان ٩٣٢ سنه‌سنده وقوعبولان « مهاج » مظفريتی اوزرينه دائرهٔ اطاعته و ٩٣٦ سنه‌سنده بودينك دفعهٔ ثانيه‌ده فتحی اوزرينه زير تابعيته داخل اولمش ايدوكندن مذكور قانوننامه‌نك

زمان ترتیب وتلفیقنك تواریخ مذکوره‌دن مقدم ویاخود اواثنالرده اولمسی محققدر. مع مافیه بوتاریخلردن هیچ بری قطعی اوله‌رق کوستریله‌مز .

ثانیاً ایضاحات سـابقه اشبو قانوننـامه‌نك محرر ویاخود جامعی حقنده برفکر اعطا ایده بیلور. بوذات مشهور ابوالسعود افندی دکلدر، زیرا افندیٔ مشـارالیه بوکبی قانوننامه‌لر تنظیمنه قاریشـه‌جق مرتبه‌ده دولتجه هنوز حائز موقع اولمامشدی . بوتقدیرجه افندیٔ مشارالیهك مذکور قانوننامه‌نك تنظیمنده خدمتی یالکز مواد مندرجه‌سنك شرع شریفه تطبیقندن عبارت اولمسی وحالبوکه زمان تنظیم ابن کمال مرحومك ایام اقبالنه مصادف اولمغله خدمت تنظیمیه‌ده آنك تأثیر کلیسی بولنمسی خاطره کلیور .

قالدی که عاشر افندی کتبخانه‌سنده‌کی نسخه‌نك باب اولی اوزرینه مستنسخ جانبندن سرخله : « مرحوم جلال زاده یازدوغیدر » دیه تحریر ایدلمش ایسه‌ده مذکور قیده طوغری نظریله باقیله‌ماز . جلال زاده دخی اشبو قانوننامه‌نك حین جمعنده ابوالسعود افندی کبی هنوز تقیض ایتمکده اولوب طرف پادشاهیدن قانوننامه تحریرینه ویاخود جمع وتلفیقنه مأمور اوله‌جق درجه‌ده مساند عالیه‌یه واصل اولمامش ایدی . مع مافیه کندی طرفندن قلمه آلنه‌رق نامنه نسبتله معروف اولان برقانوننامه‌سی واوقانونه متعلق محرراتی وار ایسه‌ده آنلر باشقه‌در .

دورمذکورده دیوان همایون امورقلمیه‌سنك ریاستی ایله برابرقوانینك تنظیم وتفسـیری ومحافظهٔ مرعیتی خصوصاتنه نشـانجیلر مأمور ایدی ، رئیس الکتابلر ایکنجی درجه‌ده ایدی . اشبوقانوننامه‌نك تحریر ویاخود جمع وتلفیقی آننده « سیدی بك » « موقع دیوان عالی » ایدی . میرمومی-الیـه ایچون جلال زاده مصطفی چلبی قانون شناس ایدی ، امور قلمیه‌ده غایتله ماهر ایدی وبنم مربی ومعلم واستادم ایدی دیر ایمش . حتی مورخ عالی بالذات مصطفی چلبیدن بو بولده مسموعاتی اولدیغنی تاریخنده ذکر ایدر . سلطان سـلیم خان اول تخته جلوسنده طریق ملکیه‌دن ایکی ذاتی فوق العاده تقدیر ایده‌رك امورملکیه‌یی عهده‌لرینه تفویض وتودیع ایلمش ایدی که بری دفتردار « پیری چلبی » ودیکری مشارالیه سیدی بکدر . هر ایکیسی دخی اقتـدار فوق العاده اصحابندن اولوب خاقان مرحومك تمیز رجالده‌کی نظر دوربیننه برهاندر. سیدی بکك نامی رفیقی پیری پاشا کبی اشتهار ایتمامشدر. مع مافیه اوزمانه عائد وثائق واوراق تدقیق ایدیلور

ایسه میر مشارالیهك دخی اعاظم رجال دولتدن اولدیغی تظاهر ایدر . جلال زاده مصطفی چلبی‌نك جملهٔ آثارندن اولان « سلیمنامه » ده سیدی بکه دائر قیمتدار معلومات واردر . فکرمزجه اشبو قانوننامه‌نك تحریر وجمع وتلفیقی طرف سلیمان خانیدن سیدی بکه احاله اولنمشدر . اوده وظیفه‌سنی حقیله ایفا ایتمشدر .

ثالثاً اصول دولت علیه‌دن اولدیغی وجهله بر کشور فتح اولندقده اول بأول معاملهٔ تحریریه‌سی ایفا بعده نظاماتی وضع اولنور وبو صورتله احتیاجات محلیه کوزه‌دیله‌رك حسن اداره‌سنك تأمیننه چالیشیلوردی . عدلی ومالی وسائر بالجمله نظامات اداریه‌ده اساسلر براولدیغی حالده تفرعات و تطبیقاتده موقع و محیط ومزاج وقابلیت اهالی کبی شیلر نظر اعتباره آلنه‌رق بعض احکام تعدیل اولنور وبر ایالتك نظاماتی بتمامها دیکر ایالته اویماز ایدی. مثلا قدیم بوسنه وروم ایلی ایالتلری برقطعه‌ده ویکدیکرینه متصل بولندیغی حالده هرایکی ایالتده مرعی ومعمول‌به نظاماتك اساسلری بر اولمقله برابر تفرعات جهتیله یکدیکرینه مباین ایدی . ایشته هر ولایته مخصوص نظامنامه‌لر بولنمسی بوندن ناشیدر . موضوع بحثمز اولان قانوننامه‌نك قلمه آلنمسیله اشبو اساسلر وآنلردن یالکز اعشارك ایالات مختلفه‌ده صور تطبیقیه‌سی برمجله‌ده طوپلانمشدر . شو حالده مذکور قانوننامه یکدن ویکیدن تنظیم اولنیوب نظامات موجوده‌نك جمع وتلفیقندن عبارتدر.

والحاصل اشبو قانوننامه‌نك موادی دولت عثمانیه‌نك عدلی و مالی بالجمله نظامات اداریه‌سنك اساسلرینی محتوی و احکامی من‌القدیم جاریدر. سلطان سلیمان خان اولك اوائل حکومتنده وامریله توقیعیٔ دیوان همایون سیدی بك طرفندن بالاستنباط جمع و تلفیق ایدلمشدر .

بو قانوننامه‌نك ویانه‌دن کتیریلان نسخه‌سنك صوك یعنی یتمشنجی صحیفه‌نك سکزنجی سطرندن اعتباراً باشلایان قسمی استانبول کتبخانه‌لری نسخه‌لرنده یوقدر ، آنلر اوچنجی بابك یدنجی فصلی یعنی اودون ایچون وضع اولنان قانون ایله نهایت بولیور واقعا قسم مذکورك پك چوق صوکره‌یه عائد اوله‌رق بعده علاوه قلندیغی مطالعه‌سندن آکلاشیلیور

اشبو قانوننامه‌نك المزده اولان نسخه‌سنده اولمیوب استانبول کتبخانه‌لرنده‌کی نسخه‌لرینك اکثرینده موجود بولنان مقدمه‌سی دخی بروجه آتیدر :

محمد عارف

الحمد لله الملك الحق لذی یأمر بالعدل والاحسان وینهی عن الفحشآء والمنکر وجعل السلاطین سببا لنظام العالم ونفذ احکامهم علی کافه اهل الوبر والمدر والصلوة والسلام علی واضع السنن سیدنا محمد المصطفی خیر البشر وعلی آله واصحابه الذین هم متصفون بمکارم الاخلاق وحسن السیر امابعد آیین قواعد جهانبانی وقوانین عرفیهٔ عثمانی که مدار صلاح عالم ومناط نظام امور جمهور کافهٔ امم در مجموعه‌سی مرقوم ومحرر اولوب برمجلد دفتر اولماسی بابنده حکم قدرتوان وفرمان قضا جریان وارد اولماغین امتثالاً للامر العالی جمع اولنوب ابواب ثلاثه‌یی مشتمل وهرباب دخی برنیجه فصله منقسم قیلندی بواسلوب اوزره که شرح وذکر اولنور

باب اول درت فصل اوزرینه ترتیب اولنوب جنایات مقابله‌سنده اولان جرم وسیاست بابنده وضع اولندی که سپاهی ورعیت وشریف ووضیع ودنی ورفیع اراسنده مشترکدر شویله که هرکیم بو جرایمدن بریسی ایله مجرم اوله مقابله‌سنده تعیین اولنان عقوبتله معاقب اولور

فصل اول زنایه متعلق جرمی بیان ایلر

فصل ثانی تضاربه وتشاتمه وقتل نفسه متعلق جرمی بیان ایلر

فصل ثالث شرب خمر وسرقه وغصب وتعدی‌یه متعلق جرمی بیان ایدر

فصل رابع مجرد سیاستی بیان ایلر

باب ثانی یدی فصل اوزرینه ترتیب اولنوب سپاهی وبیت المال وسپاهی‌یه رعایادن عائد اولان رسوم بیاننده وضع اولندی

فصل اول صاحب تیمار احوالن بیان ایلر

فصل ثانی تیمارنده سپاهی تصرفنده اولان خصوصلك وبو خصوصاتده تصرف سپاهی نه‌اسلوبدندر انی بیان ایدر

باب اول

اول درت فصل اوزرینه ترتیب اولنوب جنایات مقابله‌سنده اولان جرم وسیاست بیاننده موضوعدر

برای زنا

زنایه متعلق اولان جرمی بیان ایلر

برمسلمان زنا قلسه شرعله ثابت اولسه وزنا قیلان اولو اولسه‌بیك اقچه یادها زیاده‌یه کوجی یترسه اوچ یوز اقچه جریمه النه واوسط الحال اولوب الني یوز اقچه‌یه مالك اولسه ایکی یوز اقچه جریمه النه و اندن اشاغه درت یوز اقچه‌یه کوجی یتسه یوز اقچه جریمه النه واندن اشاغه‌حاللو اولورسه اللی اقچه جریمه النه وغایتله فقیر اولسه قرق اقچه‌جریمه النه

واکر زنا قیلان ارکن اولوب بای‌اولسه بیك اقچه یازیاده‌یه کوجی یتسه یوز اقچه جریمه النه واورته حاللو اولسه اللی اقچه جریمه النه اندن اشاغه درت یوز اقچه‌یه کوجی یتسه قرق اقچه جریمه النه وغایت فقیر اولسه اوتوز اقچه جریمه النه

اکر اولو مسلمه زنا قلسه شرعله ثابت اولسه غنیه اولسه غنی

ارقنلغین [۱] ویره اورته حاللو و فقیره اولسه اکا کوره ار ارقنلغی کبی جریمه ویره

واکر زنا ایدن طول اولسه انك جرمی ارکنلر جریمه‌سی کبی اوله ازلقدن چوقلقدن کوریله

واکر بونك کبی عورتی اری قبول ایلسه کوفتخور قنلغی یوز اقچه النه اکر یخسول اولورسه اللی اقچه النه وغایتله فقیر اولسه قرق یا اوتوز اقچه جریمه النه

واکر عورت یزونکلك ایلسه قاضی تعزیر ایلیه نه قدر وجه کوررسه واغاج باشنه براقچه جریمه النه

واکر زنا قصدینه برهکونك [۲] اوینه کیرسه اولو ایسه اولوجرمن ویره واکر ارکن ایسه ارکن جرمن ویره یوقارو تفصیل اوزره‌که بیان اولندی

واکر قول قراواش [۳] زنا ایلسه حرحره جرمنك نصفن ویره عادت وقانون موجبنجه بایلق ویخسوللق اعتبارنجه

واکر برکیمسه برهکونك عورتن اوپسه ویا دیلسه ویا یاپشسه قاضی تعزیر ایده اغاج باشنه براقچه جریمه النه

---

[۱] متن کتابده ارقنلق صورتیله یازیلان بوکلمه شمدی ارکنلك دیه تحریر و تلفظ ایدیلور . معلوم اولدیغی اوزره طول قادینك هنوز اولنمه‌مش کنج آدمه واردقده بکاراق حقی اوله‌رق هدیهٔ ویردیکی مبلغه تسمیه‌اولنور برتعبیرمخصوصدر. بونك غنی‌ارقنلغی وسائره اوله‌رق مقداری متفاوت اولدیغی آکلاشیلیور . برده کوفته خور قنلغی وار ایمش‌که تعریفی متن کتابده مندرجدر . بو قانوننامه‌نك استانبول کتبخانه‌لرنده موجود نسخ متعدده‌سنده کلمهٔ مذکوره ارقینلغی ، ارنلر قینلغی ، کوفته خوراز قینلغی دیه محرردر .

[۲] یعنی برکمسه‌نك

[۳] قدیم تورکجه‌ده جاریه معناسنه ایدی .

واكر عورت ويا قيز سن بكا زنا قلدك ديسه ار انكار ايلسه بونلرك سوزينه اعتبار ايتميه‌لر اره اند ويره‌لر عورتى قاضى تعزير ايده اكى اغاج باشنه براقچه جريمه النه واكر ارعورته بن سكا زنا قلدم ديوب عورت منكره اولسه عورته اند ويره‌لر ارى قاضى تعزير ايليوب ايكى اغاج باشنه بر اقچه جريمه النه

واكر بركشى زنانى بيلوب كيمسه‌يه ديمسه جريمه يوقدر و الا اوغورلغى [١] بيلوب قاضى‌يه ديمسه اون اقچه جريمه النه

بو ذكر اولنان جرايم كافردن صادر اولسه غنى كافردن غنى مسلماندن النان جريمه‌نك نصفى و متوسط الحالدن اورته حاللو مسلماندن النان جريمه‌نك نصفى وفقيرندن فقير الحال مسلماندن النان جريمه‌نك نصفى النه

تضاربه وتشاتمه وقتل نفسه متعلق اولان جرايمى بيان ايلر

اكر ايكى كشى بربرينه ياپشوب يقاسن يرتسه قاضى تعزير ايليه جريمه‌يوقدر واكر بربرينك صاچن ويا سقالن يولوب ثابت اولسه غنى ايسه يكرمى اقچه جريمه النه وفقير ايسه اون اقچه جريمه النه

[١] يمن ، سعادت ، بركت معناسنى افاده ايدن اوغوراق كلمه‌سى بوراده سرقت معناسنه اولان اوغريلق لفظى مقامنده استعمال اولنمشدر . بوكلمه‌لر بيننده معناجه مناسبت يوقدر. كلمات مذكوره كتب قديمه ده دخى عينى معناره موضوعاً استعمال اولنمشدر . مع مافيه متن قانوننامه‌نك اوغريلامق مصدرى مشتقاتنك استعمالى ايجاب ايدن محللرنده باشقه بر معنا افاده ايدن اوغورلامق مصدرينك مشتقاتى قوللانلمشدر . يالكز بر ايكى يرده اوغراق و سائره صورتيله طوغرى‌يه قريب اوله‌رق تحرير ايدلمشدر .

بوخصوصك قانونی کفره‌ده داخی بعینه‌در غنی‌دن یکرمی اقچه النه دیو قید اولنمشدر

باش‌یاریلوب قان چقسه اوتوزاقچه جریمه النه واکر کموك چقسه اوتاجیلو [١] اولسه باش یاران بای‌اولسه‌بیك اقچه‌یه یا دها زیاده‌یه‌کوجی یتسه یوزاقچه جریمه النه التی یوز اقچه‌یه کوجی یتسه اللی‌اقچه جریمه النه فقیر اولسه قرق ویا اوتوز اقچه جریمه النه

اکر ادم اولدرسه یرینه قصاص اتمسه‌لر بیك اقچه‌یه یا دها زیاده‌یه کوجی یترسه درتیوز اقچه جریمه النه والتی یوز اقچه‌یه کوجی یترسه ایکی یوز اقچه جریمه النه اندن اشاغه حاللو اولورسه یوز اقچه جریمه النه غایتله فقیر ایسه اللی اقچه جریمه النه

واکر ایکی کشی اوقله وبچاقله بربرین اوروب یرالو ویاشلو اولوب دوشسه‌که دوشسه اوران کشی بای اولوب بیك اقچه‌یه یا زیاده‌یه کوجی یتسه ایکی یوز اقچه جریمه النه واورته حاللو اولسه یوز اقچه ویره غایتله فقیر اولسه اللی اقچه جریمه ویره

واکر بره‌کونك کوزین ویا دیشین چیقاروب قصدیله قصاص‌اتمسه‌لر غنی‌اولسه ایکی یوزاقچه جریمه النه اورته‌حاللواولسه یوزاقچه‌جریمه النه غایتله فقیر اولسه قرق یا اوتوز اقچه جریمه النه

واکر [صغیر اوغلانجقلر] صواش [٢] اتسه‌لر جریمه المیالر

اکر بوذکر اولنان قضایا کافردن صادر اولسه وجه مسفور اوزره مسلمان جرمنك نصفی النه

---

[١] « اوتاجی » خسته « اوتاجیلو » طبیب معناسنه‌در . بو قانوننامه‌نك نسخ متعدده‌سندن برنده « طبیب طرفندن تداوی ایدلسه » معناسنه اوله‌رق « اوتاجیلو تیمار اتسه » دیه محرردر .

[٢] یاخود صاواش . منازعه، مقاتله معناسنه قدیم تورکجه برکلمه‌در .

شرب خمرو سرقه و غصبه و تعدی یه متعلق اولان جرایمی بیان ایلر

اکر بر کشی خمر ایچسه قاضی تعزیر ایدوب ایکی اغاج باشنه براقچه جریمه النه

اکر قاز ویا تاوق ویا اوردك اوغورلسه قاضی تعزیر ایده ایکی اغاج باشنه براقچه جریمه النه

اکر آت اوغورلسه النی کسه‌لر کسمزلر ایسه ایکی یوز اقچه جریمه النه

ویا نجاق [١] ویا دستار اوغورلسه الن کسملو اولمسه قاضی تعزیر ایده ایکی اغاجه براقچه جریمه النه

بو قضیه کفارده دخی بعینه جاریدر

واکر برکیمسه [بره‌کو] نك تخیلن [٢] اوغورلسه غنی اولسه قرق اقچه جریمه النه اورته حاللو اولسه یکرمی اقچه جریمه النه غایتله فقیر اولسه اون اقچه جریمه النه

اوغل اتاسندن ویا اناسندن ویا اتا اوغلندن ویا قرداش قرداشندن ویا ار عورتندن ویا عورت ارندن نسنه اوغورلسه قاضی تعزیر ایلیه براغاج باشندن براقچه جریمه النه

واکر یایانده یوند [٣] ویا صغیر ویا قویون بولسه چاغرتمه‌یای اولسه

[١] یاخود یانجوق . زره ، جبه دیمکدر . بوراده آته کیدیریلان زره مراد ایدلمشدر .

[٢] « تخیل » بغدای و سائره‌نك مزروع حالنده اولانه تسمیه ایدلدیکی کبی بونلردن حاصل اولان حبوباته دخی دنیلور ایدی . مع‌مافیه بوراده ایکنجیسی ومتن کتابك سائر محللرنده برنجیسی قصد ایدیلیور .

[٣] خرکله ایله کزن تربیه‌سز وباری بیانی قیصراق دیمکدر . بو معنا عمومی اولوب اهلی قیصراغه دخی خاصةً تسمیه اولنور ایدی .

اوتوزاقچه جریمه النه اوسط حال اولسه یکرمی اقچه النه غایت فقیر اولسه اون اقچه جریمه النه واکر چاغرتسه اسی [١] بولنمسه قاضی یه تسلیم ایده صاقلیه صکره ضایع اولورسه جریمه یوق امر شرع نجه ایسه اویله اوله

واکر کیمسه یولدن کچرکن ظلمله اتمك ویا یوغورت السه قاضی تعزیرایلیه اغاج باشنه براقچه جریمه النه کافردن دخی مسلمان جرمنك نصفی النه [وجه مسطور اوزره]

واکر برکشینك آتی یا قاتری واوکوزی یا حماری اکینه کیرسه طوار باشنه بش چوماق اوروب بشر اقچه جریمه النه [٢]

و اینك کیرسه درت چوماق اوروب درت اقچه جریمه النه وبوزاغو کیرسه بر چوماق اوروب بر اقچه جریمه النه وقیون کیرسه ایکی قیونه برچوماق وبراقچه جریمه النه وقره جانور کیرسه [جانور] باشنه ایکی چوماق وایکی اقچه جریمه النه

اما اول حجت ایدەلر حجت اتدکدن صکره اسلمیوب [٣] طوارلرینه تیمار ایتمیجك اولورلرسه که تخیله وترکه [٤] یه ضرر مترتب اولمش اوله بو وجهله چوماقلیوب [وجرملیوب] تهدید ایدەلر وهم لازم زیانی تضمین اتدورەلر هرکشی طوارینه تیمار ایده رعایانك ترکەسنه زیان اولمیه

واکر یاباندە ویاخود کویلر اراسنده ویا طوارصوادنده [٥] اکلمش تخیللر اولسه طوار اوغراغنه اولاغی [٦] ایدرلر

[١] یاخود اصی . صاحبی دیمکدر .

[٢] بو وآشاغیسندەکی موادده محرر حیواناتك صاحبی ضرب اولنەجقدر .

[٣] دیکلەممك، اهمیت ویرمەمك .

[٤] « ترکه » ـطلقا بغدای وسائره کبی ارزاق دیمکدر . بوراده حبوبات مذکورەنك مزروع حالی مراد اولنیور .

[٥] قویونلرك صولاندیغی محل وبونك یولی

[٦] یاخود آولاغو . برمحلك محافظەسی ایچون چیت وسائره صورتیله اطرافنه چکیلان حائل . چغتای لهجەسنده شکارکاه معناسنه اولان « آولاق » ایله صومجراسنی دخی افاده ایدن « اولاغ » ویاخود « اولاق » کلمەلری باشقەدر .

مجرد سیاستن بیان ایلر

قیز واوغلان چکان کمسنه‌نك وخیانت ایله بر اجنبینك اوینه کیرن
کمسنه‌نك عورت وقیز چکمکه بیله واران کمسنه‌نك انجمکی [١] کسیله
قیز وعورت چکوب کوجله نکاح اتدورنه جبرله بو شادوب نکاح
ایده‌نك سقالن کسه‌لر ومحکم‌لت [٢] ایده‌لر
وعورت ایله دوتلانك شرعاً سیاستی نه ایسه اجرا ایده‌لر
و آدم اولدورن کمسنه‌یی اولدوردوکی کمسنه‌نك یرینه اولدوره‌لر
واسیر اوغورلیانی واسیرایردانی ودکاناچانی وبرقاچ کیزخرسوزلغی
ظاهر اولمش کمسنه‌یی اصالر
وبزه‌ونکلك ایده‌نك النده داغ ایده‌لر
وبر بلوك خلق ایچنده آدم اولسه [خرسزلق اولسه] تهدید ایده‌لر
[قاتلی] وخرسزی بولدوره‌لر بولمزلر ایسه اول خلقی دوتوب حبس
ایدوب درکاه معلایه عرض ایده‌لر فرمان قضا جریان انلرك بابنده
نه وجهله صدور بولورسه موجبیله عمل ایده‌لر
کوی ایچنده ویا محله ایچنده آدم اولسه ویا کاربان باصیلوب خسارت
ویا برکوی[ایکی کوی ویا اوچ درت پاره کوی]اراسنده اوغوراق وحرامیلق
اولسه البته [ایده‌نی] بولدروب چیقارار شویله‌که بولمق امکان اولمیه
دیت صالالر [جریمه‌سنی چکه‌لر]
و برکمسنه نك اونده ویا النده اوغورلق نسنه بولونسه صاتون

---

[١] بوکلمه کوریلان صورتده یازلمش ومعناسی آ کلاشیله‌مامشدر . بلکه‌ده دیزك التنده‌کی کمیك دیءك اولان « اینجیك » در .

[٢] « لت » ضرب معناسنه‌در .

الديسه صتانی بولدوره‌لر بولمزسه [كه] متهم [اولا] اشكنجه ايده‌لر مكركه [بولدوغی وقت] كتوروب قاضی يه تسليم ايده وياخود يابانده بولدوغن اثبات ايده اما اشكنجه ده احتياط ايده‌لركه قبل الثبوت تلف نفس اولميه واكر اشكنجه‌دن اولورسه دعواسی صورلميه .

وكاربان سرايجيلر امين ومعتمد كمسنه اولوب هرصباح كاربان سرای خلقنه اجازت ويرمدين كاربان سرايده قونان خلقدن استفسار ايدوب كمسنه‌نك رزقی سرقت ونهب اولمادغی معلوم ومحقق اولدقدن صكره كاربان سرای قپوسن آچيويره

وكاربان سرايجی بومعنايی ايدوب خلقه دستور ويرمش اولوب صكره كاربان سرای خلقندن بركمسنه رزقم واسبابوم اوغرلندی ديسه مسموع اولميه

واكر كاربان سرايجی اول معنايی ايتمدين خلقه دستور ويرمش اولوب اول كيجه كاربان سرايده قونان خلقك نسنه‌سی اوغورلنمش اولوب كه محقق اولا كاربان سرايجيدن چون غدر اولدی اوغورلنان اسبابك قيمتی كاربان سرايجی يه تضمين [آتدوره‌لر]

اكر كاربان سرايدن نسنه اوغورلنمق طاشره ده دلنوب الناغله اولورسه طاشره‌دن مظنه ومتهم اولانلری دوتوب تهديد ايدوب خرسوزی بولوب واسبابی بولدورب شرعله صاحبنه حكم ايليه‌لر

و اكر ايچروده اولان خلقك دخی طاشره‌ده اولان خرسوزله قولی و اتفاقی بر اولمق توهم اولورسه ايچروده اولان خلقدن مظنه اولانلری داخی دوتوب شرعله وعرفله تفتيش ايدوب وتهديد ايليوب خرسوزی بولدوره‌لر بولمز ايسه كاربان سرای محله ايچنده اولورسه محله‌دن اوغرلق اوليجاق حكم نجه ايسه كاربان سرايده داخی اويله اولا

ويان كسه‌نك وآدم بچاقليانك اكر بچاقلماق عادتی ايسه الن كسه‌لر اكر عادتی دكل ايسه قوللرينه بچاق صانجوب كزدوره‌لر

اکر بر کشی اناسن ویا اناسن ویا اقرباسن اولدرسه امر شرع نجه ایسه اویله اوله

شهرلرده وکویلرده اولان اولره اود قورلر اواق دواك [١] اسباب ینار شرعله ثابت اولمیوب بر کمسنه‌یه تهمت اتسه‌لر تهدید ایله [ایده‌نی] بولدوره‌لر اکر قصدیله اتمش ایسه اصالر و بیله کلنلره یساق ایدوب ایلدن سوره‌لر

وخرسوز سپاهی طایفه‌سندن ایسه‌که سیاسته مستحق اوله حبس ایدوب درکاه معلایه عرض ایلیه‌لر

واکر عرفیله برکمسنه‌نك خرسوزلغی ظاهر اولور ایسه قاضی اولان اهل عرفه حجت ویروب اهل عرف [٢] اول حجت موجبیله اصلماغه مستحق اولانی اصا وقطع عضوه مستحق اولانی قطع عضو ایده‌لر قاضی بوبابده مانع اولمیه وسیاستن تأخیراتدورمیوب کناه اولان یرده اتدوره

وخرسوز طایفه‌سی اشکنجه‌ده اقرار اتسه وعلایم داخی دلالت اتسه اول اقرار معتبر اولا

اکر خرسوز معلوم اولوب اول داخی برکمسنه ایچون شریکمدر دیسه واول کمسنه لوند [٣] ومتهم ایسه اشکنجه ایده‌لر اکر متهم دکل ایسه مجرد خرسوز سوزیله اشکنجه ایتمیه‌لر

---

[١] یعنی اوفاق تفك .

[٢] برمحلك امور انضباطیه وملکیه‌سنه مأمور اولانلردر .

[٣] وندیکلیلر شرق اهالیسندن استخدام ایتدکلری اجرتلی عساکری ایتالیانجه شرق معناسنه اولان « Levantino » تسمیه ایدرلردی . بوکلمه تورکلره کچه‌رك لونده‌یه معروف اولدی ، معمافیه اساس وضع واستعمالی دکیشه‌رك مملکتده بولنان سرباز ویراماز کنجلره علم اولدی . بعده دونمای عثمانیه‌ده استخدام اولنان دریابکلکلرینك (دفترلی عسکری) نه تسمیه ایدلمشدر .

ویایا [١] ومسلم [٢] ویوروك [٣] وطوغانجی [٤] وقف وملك
اولسون خرسوز قاچوب انلرك ایچنه کیرسه خرسوزی انلره بولدوره‌لر
اکر خرسوزی ویرمزلرایسه غرامتن چکه‌لر وخرسوزك اوغورلادوغنی
آنلره اوده‌ده‌لر اکر خرسوز بونلرك بریسندن اولورسه سیاستی سایر
خرسوزلر کبی اولا

[١] بونلره «پیاده» دخی دیرلردی . دولت عثمانیه‌نك اوائلنده تورکلردن پیاده اوله‌رق تشکیل ایدلمش برصنف علوفه‌لی عسکر ایدی . برمدت صوکره دائرهٔ انتظامدن چیقدقلرندن یرلرینه یکیچری عسکری تأسیس ایدلمش وبونلره دخی علوفه‌لرینه بدل قدیم آناطولی ایالتنده چفتلکلر تخصیص ایدلمش ایدی . چفتلکلری حاصلاتیله اداره اولنان بایالردن نوبتی اولانلر یایا بکلری یاخود میرپیادکان دنیلن آمرلری معیتنده سفره کیدرلردی . وظیفه‌لری طوب چکمك ، یوللری تنظیم ایتمك ، ذخیره کوتورمك ایدی . بونلر بیك تاریخندن صوکره الغا اولنمشلردر .

[٢] مسلّم دخی یایالرله برا تورکلردن تشکیل اولنان علوفه‌لی سواری عسکری صنفی ایدی . بونلر دخی عینی عاقبته دوچار اولمشلردر . بونلر یالکز آناطولی ولایتنده اولمیوب قدیم روم‌ایلی ایالتنده دخی بولنورلر وقزلجه‌مسلم تسمیه اولنورلر ایدی . قزلجه مسلملرك اوتوز نفری بر اوجاق عد اولنوب بش نفری سفره کیدر ، متباقیسی یماق نامیله یرلرنده قالیرلر ایدی . اشکنجی اولانلر یماقلردن عوارض دیوانیه مقابله‌سنده اللیشر آقچه خرجلق آلورلر ، اوسنه‌نك اغنام رسمنی ویرمزلر ایدی .

[٣] یوروك عمومیتله ممالك عثمانیه‌ده‌کی کوچبه اهالی‌یه تسمیه اولنور . دولت عثمانیه‌نك اوان فتوحاتنده روم ایلی‌یه بواهالیدن کچیریله‌رك و اوراده‌کی قزلجه مسلملر کبی چفتلکلر تعیین ایدیله‌رق اسکان اولنمش ایدی . آنلر کبی اشکنجی یماقلره منقسم وعینی وظیفه ایله مؤظف ایدیلر . بونلر دخی میریورکان نامنده‌کی آمرلر اداره‌سنده ایدیلر .

[٤] روم ایلیده اهالئ خرستیانیه‌دن بعضلری سرای همایونه مخصوص طوغان بسلرلر و بونلره طوغانجی تسمیه اولنور ایدی . بعض تکالیفدن معاف ایدیلر . حتی بوکونه قدر بلغارستانده (طوغانجی کویی) اسمنی طاشیان قریه‌لر واردر .

باب الثانی

يدی فصل اوزرينه ترتيب اولنوب بيت‌المال وسپاهی‌يه عائد اولان رسوم بياننده وضع اولندی .

بيك اقچه‌لق تيماری تصرف‌ايدن كندو جبه‌لو ايكی بيك لك كندو جبه‌لو وغلامی و اوچ بيك‌لك كندو بورومه [١] جبه‌لو وغلام و درت بيك بشيوزلك كندو بورومه جبه‌لو و غلام بش بيك لك غلام و تنكتور [٢] مع مادكر [٣] وسكز بيك لك جبه‌لو وغلام وتنكتور و طقوز بيك لك كندو بورومه جبه‌لو مع مادكر واون بيك لك جبه‌لو وچادر اون بيك بشيوزلك كندو بورومه جبه‌لو مع مادكر واون بر بيك لك غلام وچادر اون ايكی بيك‌لك كندو بورومه جبه‌لو مع مادكر اون بش بيك لك دخی بويله

[ ] بعض نسخه‌لرده بروم‌ه دیه محرردر . بوكلمه ايله صاحب تيمارك باشنه صاره‌جغی صاريغك طرزی مراد ايدلمشدر . سلاطين عثمانيه‌نك ايكنجيسی اولان اورخان غازی حضرتلری معيت خاصه‌سنه آق بورك كيمكی. ديوانه كلير ايكن بونك اوزرينه بورولو دولبند صارملرينی امر ايتمش ايدی . بعد بعد بونك اصحاب تيماره دخی تعميم اولنديغی ، اوچ بيك آقچه‌لك تيمار تصرفندن اعتباراً ارباب تيمارك بوطرزده صاريق صاره‌رق مأدوننده‌ن تمايز ايتديكی آكلاشيليور . يكيچری آغالری دخی « قلمات » تسميه اولنان سرپوشی اوزرينه بورومه شكلنده صاريق‌صارارلردی .

[٢] قدم عثمانلی اوردوسنده مستعمل خيمه‌لر سوقانلو چادر ، سايبان ، چادر ، وتنكتور نامليه درت‌قسمه منقسم‌ايدی. چادرك بزلری تعبير مخصوصنجه بهر پارچه‌سی‌خزينه تسميه اولنان اون ايكی قسمدن تركيب ايديلور . تنكتورده ايسه بوخزينه‌لر دها آز مقدارده بولنديغندن خيمه‌نك الك اوفاغی اولور ايدی.

[٣] متن قانوننامه‌ده محرر « مادكر » كلمه‌سنك معناسی آكلاشيله‌مامشدر . بوقانوننامه‌نك نسخ سائره‌سنده كلمهٔ مذكوره استعمال ايدلمامشدر .

بوندن یوقارو اولان حاصلك هراوچ بیکده برجبه‌لو بیك بشیوز ایکی بیك اولانه غلام

وسنجاق بکلرینك هربش بیك اقچه‌یه برجبه‌لو وهراللی بیك اقچه‌یه برکیم اعلاسنه ایکی سایبان وکندو اوتوردوغی چادر صوقاقلو چادر خزینه چادری کلار مطبخ سراج خانه

وصوباشیلرك هردرت بیك اقچه‌یه برجبه‌لو وهر اوتوز بیك اقچه‌یه برکیم واعلاسنه ایکی چادر تنکتور ادناسنه

ارباب تیماردن شول کمسنه‌لرکه عسکر منصوره سفر امر اولنوب سفره واروب اتمام سفر اتمامش اوله تیماری حاصلی موقوفدر اون تیمار آخره ویریلوب براتی یازیلو [ب] تعیین تاریخ اولننجه [یه قدر] مابینده اولان حاصلی موقوفجی نکدر

وشول کمسنه‌لرکه مشترك تیمار تصرف ایدوب هرییل اشملو [١] کمسنه‌لر [اولوب] سفر امر اولنوب واروب اداء خدمت اتمامش اولا تیمارینك حصه‌سنه متعلق اولان حاصلی اول حصهٔ تیمار آخره کمسنه‌یه ویریلنجه [یه‌قدر] موقوفجی تصرف ایدر

وشول مشترکلرکه نوبتله اشملودر سفراولوب هرقنغیسنك‌که نوبتی اولوب سفره اشوب خدمتن تمام اتمامش اولا تیمارینك اول یللق حصه‌سی موقوفدر اما نوبتی اولمیان مشترکك حصه‌سنه دخل اولنمز

وسفره واران سپاهیلردن شول کمسنه‌لر[ی] که پاشالر وبکلربکی معرفتیله سنجاق بکی اغریق [٢] حفظی ایچون قومش اولا آنوك قولاغی مقبولدر موقوفجی دخل ایتمیه

---

[١] کیتمك وبالخاصه سفره عزیمت ایتمك معناسنه اولان « اشمك » مصدرندندر .

[٢] اردونك لوازمات حربیه‌وسائره‌سنه مخصوص‌اولوب شمدی «آغرلق» دیه‌مستعمل اولان‌کلمه قدیم تورکجه‌ده « آغریق » ایدی . بوکلمه ایران وآسیای وسطاده الآن مستعملدر .

وبكلربكى ويردوكى براتلردنكه اناطولى بكلر بكيسنه اوچ بيكدن بش بيكه وارنجه وروم ايلى بكلربكيسنه بش بيكدن التى بيكه وارنجه تيمار ويرمكه اجازت ويرلمشدر اول مقدار برات وتاريخ بكلربكى يه مفوضدر پادشاه عالمپناه امريله ويرور مادامكه خدمتين ايده موقوفجينك اكا دخلى جائز دكلدر

واصحاب تيمار[دن] شول كه سفره واروب معركه اولديسه معركه ده بيله اولوب اما يرالو اولوب صكره تفتيش اوليجاق اويوقلامه ده بولنمامغه سببى جراحتى اوله وياخود برمرض عارض اولمش اولا وياخود محاربه دن يرالو چيقوب صكره كى سفرده كيرو مجروح بولنوب جراحتى اول سفره وارماسنه مانع اولوب يرينه ادميسيله جبه لوسن كوندرمش واتمام خدمت اتمش اولا كه سنجاق بكى شهادت ويره وياخود شهوديله اثبات ايله ثابت اولا نلر دخى مقبولدر دخل اولنمز

وموقوفجى اولان كمسنه سپاهيلرك جبه لولرينه ودفتره يازيلان اوغلانلرينه دخل ايدوب ياجبه لو ايچون اوغلان ويا اوغلان ايچون جبه لودر ديو نزاع ايتميه وموقوفجى جبه لولرى تفتيش ايتميه

اوغلاندن ويا جبه لودن برى معركه يرينه وارمدين قاچسه سپاهى اولان كمسنه معركه يرينه وارنجه برآدم داخى دوتوب بدل ايدوب خدمتن ادا ايتسه ارالق واقع اولور ديو دخل اولنميه

جبه لو واوغلان تفتيشى بكلر بكينكدر آكا مفوضدر اول كورور شول وقتله بكلر بكى تفتيشده بركمسنه ده قصور بولنوب بكلر بكى دفترينه اول تيماره موقوف يازلمش اولوب موقوفجيلر بكلر بكيدن كاغد وياصورت دفتر كتورور ايسه تفتيش ايله آنوك علمى ايله اوليجاق موقوفجى اولان كمسنه دخل ايدوب ضبط ايدر

مطلب سپاهی

تیمارندن سپاهی تصرفنده اولان خصوصلك وبو خصوصده سپاهی [نه اسلوبده‌در آنی بیان ایدر]

رعایا چفتلکلری بتون چفت ونیم چفت وداخی اکسك داخل دفتر وخارج دفتر هر نه ایسه سپاهی‌یه متعلقدر دفتردن خارج اولانلره عامل [١] وغیری دخل وتعرض ایتمیه‌لر

ودفترده آدی اولمیان رعیت اوغلی وقرنداش کیر و رعیتدر اکا غدر اولمز[هر] وجمله صاحب تیمار دخل ایتملك قانون قدیمدر خارج ازدفتر اولمق ضرر ویرمز خارجدن کمسنه دخل ایتمیه

وکهنه دفترده مسطوراولنلره تلبیسلراده وغایبدر دیویکی دفتره یازلمیان رعایادن زنده اولانلره داخی تیمارصاحبی دخل ایتمیه

بلکه بر تیمارك قدیمی رعیتلرندن بر نجه‌سی فترت سببندن غیری ولایته کتمش اولسه دفتره یازلدقدن صکره کیرو اول تیماره کلسه صاحب تیمار متصرف اولا

ورعیتك ازادلو قولی داخی صاحب رعیت تصرفنده اولور خارجدن کمسنه دخل ایتمیه‌تا ال یازیجیسی واروب اول ولایتی یازیجاق اول وقتن کیمه رعیت یازیلورسه اول اله

وقدیمی قوز اغاجلری که یخسول چفتلکی ایچنده اولمیه نزاع یوقدر صاحب تیمارکدر وشول قوزاغاچلریکی یخسولك بغچه‌سی ایچنده اشلمه‌سی اوله یاچفتلکنده اشلمه‌سی اوله ویا اتاسنك و دده‌سنك چفتلکنده و

[١] عربلرطرفندن والی کبی بیوك مأمورینه عامل تسمیه اولنوردی . بوتعبیر بعضاً عثمانلیلرده اهل عرف دنیلن اداره مأمورینك آشاغی رتبه‌ده اولانلرینه ویرلمش ایسه‌ده تعمم ایتمامشدر .

یاخود حدودی ایچنده اوله ورعیتك اکینـه زیانی اولا چفتلك صاحبی انی ضبط ایدوب حاصل اولانی صاحب تیمارله اولهشهلر

وطاغلرده اولان کستهلوکارکه رعیتلر وخارجلر دوشورهلر رعیتك حمایتلریتهنظرایدوب امکلرینهکورهکیمك تیمارنده ایسه اولشهلردستورسز دوشورنلره دخل ایتمیهلر

وطاغلرده کندوکندودن بتمش خدایی کستهلکلر بکلك اولورکیمه تیمار اولمش ایسـه انوك حکمنـده اولور اما اکثریا بودرکه براتنده و دفترنده دکلدر زواید کبیدر

مطلب سپاهی

وقتدن اول رعیتدن رسم آلمغی بیان ایلر

وبر سواری رعیتدن قبل الوقت رسم السـه قیون رسمی و دونم رسمی [١] کبی وقتی حلول ایتمزدن معزول اولوب تیمار غیره ویرلسـه صکره واران سواری اول معزول اولان سواریدن الا رعیتدن نسـنه طلب ایتمیه اما رعیت داحی اولکی سـواری نه الدیسه اثبات ایدوب قاضیدن حجتا لیویرهکه اول حجت ایله واروب طلب ایلیه

وبکلر بکیلر بعض سپاهیلرك النه مکتوب ویروب قاضیلره کوندهررلر ایمش بوکشی رعیتلرندن فلانی قبلالوقت اله دیو کرکدرکه بکلر بکیلر انوك کبی مکتوب ویرمیهلر واکر قانونه مخالف مکتوب ویرورلر ایسـه قاضیلر اول مکتوبله عمل اتمدوکاری ایله معاتب اولمیهلر

[١] بوکا زمین رسـمی دخی دیرلردی . صـو باصان ومحصـولدار اولان یرلردن آلنیر ایدیکه اوده بومحللرك اعلاسنك ایکی ، اوسطنك اوچ ، ادناسنك بش دونمندن برآقچه ایدی . مرحوم سلیمان سودی افندی دفتر مقتصدنده بوکا سـالاریه دخی دیرلر دیورسهده سـالاریهنك تعریفنده کوریلهجکی اوزره هرایکیسنك وضعی آیریدر .

واكر بر رعيت برخستەلغندن ويا يخسوللقدن ويا پيرلوكدن كوجى يتمدوكندن چفتن بوزسه چفتلكنى براقسه اندن سوارى النده كى بناك [١] يرى غيره ويره چفت يازيلوب طوررسون ديو چفت رسمن [٢] طلب ايتمه وير رعيتكه بره كويه رعيت قيد اولمش اوله النده اولان چفتلكك بعضى غيرى كوى سنورنده واقع اولمش ايسه دخى چفت رسمن رعيت قيد اولدوغى سوارى الا اخرسوارى بعض يرلرك بنوم سواريلكمده در ديو دونم اقچەسن طلب ايتميه همان عشروسالارلق [٣] اله اكر چفتلكنده زياده ير دوتسه انوك ايچون دونم اقچەسن ويره

مطلب رسم طاپو براى ارض مشاع وغيرى

وبر رعيت فوت اولسه چفتلكى اولوب متعدد اوغللرى قالسه مذكور چفتلكى اوغللرى تصرف ايدركن برى فوت اولسه انوك حصەسنه سوارى قرنداشلرندن قانون جديدمه كوره طاپوطلب اتمك

---

[١] « بنّاك » صاحب ارضك كنديسنه رعيت قيد اولنان كيمسەلردن آلدىنى بررسم ايدى . ايكى قسمه منقسم اولان بورسمدن « اكنلو بناك » النده اولان يرى نيم چفتلكدن اقل بولنان كيمسەنك ويرديكى رسم اولوب اون سكز آقچه ايدى. ديكرى « جبا بناك » اولوب عهدەسنده اراضى اوليەرق اولى بولنان كمسه بورسمى اون ايكى آقچه اولەرق اعطا ايلر ايدى .ايكنجيسنه « جبا آقچەسى» دخى تسميه اولنور ايدى . بورسم مارت آينده آلنور ايدى .

[٢] دفاترده تمام چفت اولەرق قيد اولنان محل ايچون صاحب ارضك رعيتدن آلدىنى بررسم ايدى . مقدارى متفاوت اولوب بخصوص هرولايتك حاصلنى حاوى دفترك ابتداسنده كى قانوننامەلرده مصرح ايدى . مع مافيه حد اكبرى اللى يدى واصغرى يكرمى ايكى آقچه ايدى . بودخى مارت آينده آلنير ايدى .

[٣] بورسمه « سالاريه » دخى ديرلردى ، معناسى آغالق ايچون ديمك اولور . يالكز بغداى ، آرپه ، چوداردن عشر ايله برابر آلنير ايدى. صمان مقابلەسنده اخذ اولنديغندن عشرك متممى ديمكدر .

جایز دکلدر [اما] قسمت اولنوب حصه‌سی متعین اولدقدن صکره فوت اولسه انوڭ حصه‌سی ایچون سواری [سائر قرنداشلرندن] طابو طلب ایده بیلور اکر اخره ویرلدکدن صکره حتی اولان قرنداشلری اخره ویردوکن ویرورلر ایسه اکا ویره‌لر

و [قراده] او یری طابوسی اعلاسی اللیدن زیاده اقچه واوسطندن قرق ویا اوتوز اقچه انه ادناسندن یکرمی ویا اون اقچه النه

سپاهینڭ خاصه چفتلکی و خاصه یری حکمی اولدرکه طابولامقله کیمسه‌یه ملك اولماز طابوسی جایز دکلدر

صاحب تیماردن هرقنغیسی که اقچه‌یه طمع ایدوب کندو زماننده اول اصل یری طابویه ویرسه کندو زماننده طابو اوله ویردوکی کمسنه انجق اول تیمار [صاحبی] زماننده تصرف ایدر اول سپاهی نزاع ایده‌مز اما کندودن صکره تیمار کیمه منتقل ولورسه طابوینی اول بوزار کندو دخی بوزسه اولور

سپاهینڭ خاصه چفتلکندن غیری و یرلرندن غیری رعیتلك یرلر عرفه موافق طابولندقدن صکره طابویه آلان کمسنه [نك] ایروق [١] الندن النماز وطابو اوزرینه طابو اولماز نکاح اوزرینه نکاح اولمدیغی کبی

وشول رعیتلك یرلرکی صاحبلری فوت اولوب ویا جلای وطن ایدوب محلول قالور تیمار اری کندو تصرف ایدر کندو چفتن سورر ویا اورماغه ویرور و بونك کبی یرلردن ال چکوب ینه طابویه ویرسه جایزدر سپاهی کندو کندودن تصرف اتمکله خاصه اولماز فی نفس الامر رعیتلك یرلردر حتی عوارض [٢] واقع اولسه

[١] بو کلمه آرتق اداتی مقابلنده استعمال ایدلشدر

[٢] « عوارض » دولت عثمانیه‌نك ازمنهٔ فتوحاتنده احوال فوق العاده وبالخاصه حرب سببیله اهالیدن تحصیل اولنان غیر معین بر ویرکو ایدی. بعده مذکور ویرکو بونام عمومی آلتنده برلشمك اوزره برچوق قسملره انقسام ومعین بر شکل اکتساب ایتدی . لسان حکومتده تعبیر مخصوصی « عوارض دیوانیه » ایدی .

اول سپاهی تصرف اتدوکی چفتلك یری بللو رعیت ادینه اضافت اولنوب فلان یریدر دیو رعیتلر اراسنده عد اولنمش اولسه سپاهی اولان اول یر ایچون عوارض بلاسن [یخسولله] بیله چکمك کرکدر مکرطول زمان ایله متعاقب دفترده سپاهی النده قید اولمش اولا رعیتلك یرلرینك جملهسندن چقمش اولا بو اعتبار ایله خواصك جملهسندن اولوب خاصه حکمنده [اولور]

ولایت قرمانده تقاعد اتمش سپاهیلره سابقا رسم چفت وبناك وجبابناك وسایررسوم [و]عوارض قیداولنوبشهزادهیه خاصه یازلمشایمش صکره درگاه معلادن رسم چفت و بناك وجبابناك و سایر عوارض اسکی سپاهیلردن رفع اولنوب همان عشر وسالاراق و رسم اغنام ویرمك امر اولندی زیاده نسنه طلب اولنمیه

و بر تیمارده قیو و باغ و باغچه و قوان واسیاب اولیوب صکرهدن حادث اولسه عشر ورسوم صاحب تیماره متعلقدر

وهرکاه ولایت محروسهده عذب [١] واقع اولورسه سوباشیلر وتیمار ارلری رعیتلرین قاضی قاتنه احضار ایدوب قاضی یازوب پادشاهك امرنییرینه قویالرتمرد ایدن کمسنهلری بیله قوشیلان قولمطیع ایدیویره

و تیمارده حاصل قید اولنان دکرمن خراب اولسه صاحب تیمار دکرمن اسنّه یاپمق تکلیفایده قدرتی اولوب قدرتیله یاپمز ایسه اوزرینه

---

[١] متن قانوننامهده یاکلش یازیلان بو کلمهنك طوغریسی « عزب »در، بکار معناسنهدر . دولت عثمانیهنك فتوحاتی زماننده‌کی سفرلرده استخدام ایتمك اوزره طوپلادیغی عسکره دخی عزب دینلور ایدی . بونلر بعده برصنف مخصوص حالنه کیرهرك بحریهده قوللانلمشلردر . ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ بوقانوننامهنك دیکر نسخهلرنده کلمهٔ مذکوره موقعنده عوارض لفظی محرردر . مادهنك مألنه نظراً عوارض کلمهسنك طوغری اولدیغی مستبان اولیور. زیرا زماننك تعبیر مخصوصنجه ممالك محروسهده عزب واقع اولماز چاغیریلور ایدی . واقع اولمق یمنی طرح ایدلمك عوارضه مخصوص ایدی .

اولان [رسمی] سپاهی [یه] حکم ایدرلر یاپغه ورسم ویرمکه قدرتی
اولمز ایسه قاضی معرفتیله اخره صاتوب اخر یوریدوب رسمن ویره

و سربست تیمارلرده [١] مسلم و یورکان خداوندکاردن غیری رعایا
دوتدقلری یوه [٢] وعبد ابق وجاریه مژدهلری [٣] صاحب تیمارکدر
مدت عرفیهلری تمام اولدقدن صکره بازارلرده قاضی معرفتیله بیع من یزید

[١] قدیماً ممالک عثمانیهده بولنان تیمارلردخی سربست اولوب اولمسی جهتلریله
ایکی‌یه تقسیم اولنور واوصورتله توسیم ایدیلور ایدی. سربست تیمارک دیکرندن
واسطهٔ تمایزی «رسوم سربستیه» تعبیر ایدیلان رسملرک صاحب تیماره عائد اولهرق
طرفندن استیفا ایدلمسی ایدی. رسوم مذکوره جرم وجنایت، عروسانه رسملریله
کوله وجاریه مژدهلرندن عبارت اولوب دفترده مقید بولنور ایدی. آشاغیدهکی
حاشیهده ایضاح اولنان یوه رسوم سربستیهدن معدود اولیوب دفتره نهصورتله
یازلمش ایسه حقنده او وجهله عمل اولنور ایدی. سربست اولمیان تیمارلرده
مستقل حاصل یازلمدقجه مژدهلر آلنماز ایدی.

[٢] یوه صاحبی معلوم اولمیهرق بولنان ویاخود طوتیلان حیوانات اهلیهیه
تسمیه اولنور ایدی. لسان قدیممزده مستعمل (یاوه) کلمهسی غائب، ضایع
معناسنی دخی افاده ایتدیکندن بوکلمهنک یوه کلمهسی ایله مترادف ویاخود مرور
زمان ایله یوهنک یاوه اولدیغی ظن ایدیلور. آناطولینک بعض محللرنده الآن
بولنان وصاحبی مجهول اولان حیواناتک محافظهسنه مخصوص «یاوه خانی» دنیلن
محللر واردر.

[٣] صاحبندن فرار ایدن کوله ویاخود جاریه دیکر بر محلده طوتلدقده
مادهده بیان اولنان مدت عرفیهسنجه محافظه اولنور. بومدت ظرفنده صاحبی
کلور ایسه مژدهسنی وکرک کوله وکرک جاریهنک حفظ اولندیغی زمانه عائد
اولهرق قاضینک تقدیر ایلدیکی نفقهسنی ویرر وکوله ویاخود جاریهسنی آلیر
ایدی. کوله وجاریهنک قاچدیغی محلک طوتلدیغی یره اوزاقلغی برکونلک ایسه
اوتوز، ایکی کونلک ایسه آلتمش؛ اوچ کونلک ویا دها زیاده ایسه یوز آقچه
اخذ اولنور ایدیکه «کوله وجاریه مژدهسی» تعبیر اولنان بودر. قاچدیغی محل
اوچ کوندن نقدر زیاده اولور ایسه اولسون یوز آقچهدن زیاده آلنماز ایدی.
اکر مدت معینه تمام اولوب صاتلمش ایسه صاحبی اصحاب مناصب ویاخود زعیم
وارباب تیمار وبلوک وسائر عسکر خلقی کبی خنکارقولی اولدیغی حالده کوله ویاخود
جاریهسنی صاتین آلاندن کیری آلور، بونلردن غیری کمسهلر اشترا ایدندن کیری
آلهماز، یالکز بهاسنی اخذ ایدر ایدی.

اولنوب صاتلان قولك و جاريه‌نك و دوابك بهالری اصحابی ظاهر اولنجه بر امین یرده امانتدن قبض اولنمق قانون قدیمدر

مدت عرفیه‌دخی قولده وجاریه‌ده اوچ آیدر ودوابده بر آیدر بهالوسنده نصف مدت عبده عائددرکه بریچق آی اولور

و رعایا دوتمه‌سنده اعتبار سربست تیمارده درسربست [اولمیان] تیمارلرده کندونك رعایاسیله [غیرك] رعایاسی دوتمه‌سنده فرق یوقدر

بعده حکم شریف وارد اولوب قاچقون طپراغه تابعدر قنغی طپراقده دوتلدیسه جعل[١] انوکدر اقرار غیری طپراقده ایدوکنه اعتبار اولنمیه دیو فرمان اولنمشدر دفترده بوخصوص تعیین اولمدوغی تقدیرجه میرلوایه ویاخود سه باشیلر[ه ویاخود] معمول [اولیکلمش اسلوب] اوزره تصرف اولنور دفترده اعتبارده اقوی در اندن صکره معمول اولیکلدوکی اوزره عمل اولنمق مرعیدر

ویایا ومسلم ویورکار دوتمالری داخی بو اسلوب اوزره معمولدر اما سنجاق بکنه متعلق اولدوغی خصوصنده کندولرك سنجاق بکنه متعلقدر

---

[١] جعل یوراده بدل مقابلنده استعمال اولنمشدر. معمافیه بوکلمه اصطلاح شرعئ مالیدندر. تکالیفك اقسامندن ایکنجیسی اولوب غیرمشروع بولنان تکالیف عرفیه‌نك منقسم اولدیغی ایکی قسمدن برنجیسی اولان تکالیف عادیه‌نك لسان شرعیده مقابلی جعل ایدی. جعل غیرمشروع اولدیغی حالده جهاد ایچون ضروری اوله‌رق موقتاً طرح اولندیغندن مشروع عد ایدلمشدر . دولت عثمانیه داخلی وخارجی غائله‌لردن هیچ بر وقت قورتیله‌مدیغندن جعل مقابلی اوله‌رق طرح اولنان وایلك اول عوارض ومؤخراً تشعب ایده‌رك امدادیهٔ سفریه وحضریه وسائره نامرینی آلان تکالیف موقت طرزنده قالیه‌رق دائمی شکلنی اخذ ایتمش ایدی. قانوننامه‌نك دیگر نسخه‌لرنده بعده کلمه‌سندن فرمان اولنمشدر کلمه‌سنه قدر جمله موجود بولنمدیغندن ومألی‌دخی مفاد ماده‌یه بردرجه‌یه قدر مخالف اولدیغندن بونك مادهٔ مبحوثه‌یه ذیل اولدیغی آکلاشیلیور .

باجی و بیت المال ومال غائبی و مال مفقودی بیان ایلر

بیت المال ومال غایب ومال مفقودی مقاطعه‌یه آلان کمسنه‌لره شویله اعلام ایتمك کرکدرکه بریرده بیت المال واقع اولسه واقع اولدوغی کبی قاضی دفترینه‌یازیلوب بیت‌المالجی‌یه‌تسلیم‌اولنه وارث معلوم اولوب‌اول وارثك داخل مملکتده مکانی معلوم اولوریسه دفمی بیت المالجی‌یه ویرلمیه بالکه وصی‌النده آلتی‌آی مقداری طوره اکر وارثی کلمز ایسه بیت‌ـ المالجی‌یه تسلیم‌اولنه صکره وارثی کاور ایسه بیت المالجیدن اله واکر وارثی خارج مملکتده اولوب مکانی معلوم اولمز ایسه اول کمسنه‌یه مفقود دیرلر انوك متروکاتی وصی النده بریل مقداری طوره اندن صکره بیت‌ـ المالجی‌یه تسلیم ایلیه

مال غائب و مال مفقود دیو بیت المال ایله بیله مقاطعه‌یه ویریلن ترکهٔ میت اولاندر اوندن چیقوب سفر ایدن کشینك دکلدر یاخود مالی امانت قویوب کیدنك دکلدر

وقونیه‌ده بر یلده اوچکز پول چیقاروب ولایته [طرح] ایدرلر ایمش‌اول جهتدن فقرایه حیف اولور ایمش کرکدرکه قانون سلطانی موجبنجه [یلده] بر دفعه پول چیقاروب صرافنر ایله شهره کوندره‌لر [صاته] یخسوللره طرح ایتمیه‌لر پولی بقر نرخنه الالرمن بعد بو ذکر اولنان قوانین موجبنجه عمل ایده‌لر [بو قانوندن تجاوز ایتمیالر] تجاوز ایدنلری قضا[ة] ولایت منع ایده‌لر [منعله ممنوع اولمیوب عناد ایدنلری درکاه معلایه عرض‌ایده‌لر الا ولایت قاضیلری معاتب اولور]

طشره‌دن کلن متاعك رسمن بیان ایلر

طشره‌دن مسلمان وکافر کاوب [کبه] وکینك وکون و یوك و بال

ویاغ و بونلره بکزر هر نه واریسه کتورب صاتهلر قرق اقچهدن بر اقچه النه

وقماش یوکندن وبز واپلیك وچوقه وکتان وپنبه وقالای وقورشون وبونلره بکزر نه واریسه یوکدن ایکی اقچه النه

وترفانده یمش یوکندن بر اقچه النه یمش بول اولیجاق ایکی اقچه النه اوچ یوکدن

وچره یوکندن برصورتی [۱] و یاخود بر پاره چره النه

واشك یوکی [اودون] قلعهیه کیرسه قاپوجی رسم براودون اله

وصغیر صاتلسه ایکی اقچه الاندن وایکی اقچه صاتاندن النه

وقپانده طارتلن طوارده قنطاردن ایکی اقچه النه بر [اقچه] الاندن وبر اقچه صاتاندن النه

وطشرهدن قیون کتوروب بوغزلیوب صاتسه ایکی قیونه براقچهالنه ویرلو قصاب بوغزلسه درت قیونه براقچه النه

وملك صاتلسه باج یوقدر یعنی باغ ودکرمن واوکبی وکویلرده هرنهکم صاتلسه باج یوقدر

وبر کمی یوکندن یوز اوتوز اقچه النه

وبرعربه صوغاندن درت اقچه النه وبرعربه بالقدن سکز اقچه وبرعربه پرنجدن داخی سکز اقچه النه

وبر اسیر صاتلسه ایکی باشدن درت اقچه النه ایکی الاندن وایکی صاتاندن النه

افلاقدن وفرنکدن ودوبرونیکدن [۲] وغیر یردن هر نه کلورسه یوزدن ایکی اقچه النه

وبر عربه تختهدن بر تخته النه

---

[۱] صورتی کلمهسنك معناسی بولنهمامشدر . معمافیه قانوننامه نسخهلرینك بعضیسنده « بوصورتی » شکلنده یازلمشدر .

[۲] قدیم راغوزه جمهوریتی .

وشهره کلان بر فوچی سوجیدن[١] اون بش اقچه النه
وخنزیر بوغازلمق ایچون بسلنسه خنزیر باشنه براقچه النه ویاباندە
یورویننك ایکیسندن بر اقچه النه

ودمور کوره‌لرنده[٢] قره‌دکیز کنارنده قوم جمع ایدوب یویوب امکلر
چکوب دمور حاصل ایدرلر ایکی مازونه[٣] براقچه النه کیمه یازلمش ایسه
وعامهٔ مواطن ارکلی و[قو] ریه توابعنده کمسنه‌نك آدینه قید [اولنمیلری]
سنجاق بکی عامللری تصرف ایده کلمش هر مازونه بر اقچه الورلار ایمش
دفترده خارج زوائد یازلمشدر

قانون ولایت سمندره وغیره

سمندره اسکله‌سنده انکروس ولایتندن کمی ایله صو یوزندن متاع
کاسه و کیتسه بیك اقچه‌لق طواردن خداوندکار ایچون اوتوز اقچه وسنجاق
بکی ایچون اللی اقچه النه
وطوز کلسه هر قطعه‌سنه پادشاه عالمپناه ایچون بر اقچه ویوز قطعه‌دە
بر قطعه سنجاق بکی ایچون النه
وغزاة کتوردوکی اسیردن یکرمی بش اقچه النه[٤] وبرودن
ازادایدوب اونکروسه‌کیدن اسیردن یکرمی بش اقچه النه وقاپودان دخی
یکرمی بش اقچه اله

[١] قدیم ترکجه‌ده شراب دیمکدر .
[٢] معدن اوجاغی معناسنه‌در .
[٣] قوم ایچندن جمع اولنان دمیر ذراتنك اوچلمه‌سنه مخصوص اولان «مازون» حقنده عتیق حساب وسائره کتابلرنده معلومات بولنه‌مدیغندن مقداری آکلاشیله‌مامشدر .
[٤] قانوننامه‌نك دیکر نسخه‌لرنده یکرمی آقچه اخذی محرردر .

امر پادشاهی ایله دارالحربه آقین واقع اولسه غزاتك آتلرندن بکلکه اوچر اقچه النه وکتوردوکلری اقتارمادن وصغیردن دردر اقچه النه وخنازیرك ایکیسنه برر اقچه النه

صو یوزندن اونکروس ولایتنه بوش فوچی کیتسه اون ایکی اقچه النه وسنجاق بکی داخی دردر اقچه الوب قاپودان ایله اولشه‌لر

وطونه‌ده آولانان بالقدن یکرمی اقچه‌نقسدن ایکی اقچه النه میری ایچون وسنجاق بکی داخی برر اقچه الوب قاپودان ایله اولشه‌لر

وایللوکدن[١] ذخیره کلوب طونه‌دن سمندره‌یه چیقسه چووال باشنه برر اقچه پادشاه ایچون النه اکر طونه‌دن کاوب سمندره‌یه چیقسه ایکی چووال باشندن برر اقچه النه بر اقچه داخی سنجاق بکی ایچون النه

وباغیلقدن[٢] کلن وکیدن بازرکان کمیسندن مقدما بر فلوری الوب سنجاق بکی ایله قاپودان اولشه‌لر

وحبوبات یوکندن که ایللوکدن کله چووال باشندن سنجاق بکی ایچون برر اقچه باج النه وبر عربه تحته‌دن ایکی اقچه وبر عربه اغاجدن داخی ایکی اقچه النه

وصاتلان خنازیرك برینه ایکی اقچه النه

وصاتلمغه کلن اوتلوق عربه‌سندن بر اقچه النه واودون عربه‌سندن بر اقچه النه

وعربه [ایله] کلن طوزدن سکز اقچه النه

وشهردن طشره کیدن آت یوکندن هرنه اولورسه قماشدن وبالقدن وغیریدن که شهرده باغلنوب کیده ایکیشر اقچه باج النه

---

[١] قدیم تورکجه‌ده « ایل » مملکت ، « ایللوك » وياخود « ایلایك » داخلی مملکت معناسنه ایدی .

[٢] اسکی تورکجه‌ده « یاغی » یاخود « یغی » دشمن ، « یاغیلوق » یاخود « یاغیلق » دشمن مملکتی معناسنه ایدی . بومناسبتله ممالك خارجیه‌یه دخی تسمیه اولنمشدر .

ایللوکدن وباغلقدن صو یوزندن وقرەدن فوچیله سوجی کلسه صاتاندن اون بش اقچه الاندن داخی صاتاریسه اون ایکی اقچه النه اکر خمر شهردن طشره چیقسه فوچی باشندن دردر اقچه النه

[قانون قپان] سمندره

سمندره‌یه کلان بالدن وباغدن و پنیردن فی‌الجمله مأکولات قسمندن هرنه واقع اولوریسه موزوناتدن اولا وقبانه کلوب وزن اولمدین صاتلسه آت یوکندن درت اقچه رسم النه واکروزن‌اولوب صاتلسه [هر]قنطاردن ایکیشر اقچه النه وتیمورك قنطارینه صاتاندن التیشر اقچه رسم النه

قانون نهر موراوه وغیره

موراوه ودرین وابره صویندن کمی‌ایله کچن اتلونك [اتی] باشنه بر اقچه‌النه هرایکی‌یایایه دخی براقچه‌النه وهرعربه‌دن‌تکرلك باشنه براقچه‌النه وهر فوچیدن دردر اقچه النه وات یوکندن ایکی اقچه النه وایکی‌قویوندن براقچه‌النه ودرت قوزیدن براقچه النه خنزیرك هربرینه برر اقچه النه

وکچن اتلو اوچ کونه دکین کیروکلسه [تکرار] نسنه النمز واوچ کوندن صکره تمام رسمن ویره

وموراوه صویندن‌سنجاغ بکنه حاصل[قیداولنان] کوللردن‌طالیاندن حصه [اولنان] بالقلرك نصفی‌النه وسپاهیلر[ه] قید اولنان کوللردن اولنان بالقدن عشر النه

مطلب مأكولات وغيره

اوندن وبغدايدن وارپەدن وعلفدن فی الجمله حبوباتدن هر يوكدن صاتلغه كلن [قيونك] ايكيسندن بر اقچه النه

وكفره كفرندن[١] صكره التی هفته يه دك كلان قوزيدن نسنه النمز صكره ايكيسندن براقچه النه و بر صغيردن ايكی اقچه النه

و برصغير دريسندن ايكی اقچه النوب خنزير دريسندن بر اقچه النه اولوسنه ايكی اقچه النه

وبريوك طوز وپينر وبال كلسه التيشر اقچه النه وطوز پاره ايله كلسه دردر پاره يه براقچه النه

اونبش اقچه لق ياغ قرنندن [٢] براقچه النه

وچوقه نك هر پاصتاو[٣]ندن اون ايكيشر اقچه النه وديكلمش چوقه قفتانندن ايكی اقچه النه

وبريوك زيت ياغندن اون ايكی اقچه النه

وبريوك قرو بالقدن التيشر اقچه النه وياش بالق يوكندن دردر اقچه النه

وبر كوكلك بزدن براقچه النه

وكتان يوكندن دردر اقچه النه

وهر كبه دن برر اقچه النه

وبويالو ويا [اق] قفتانلق عبا كلسه [هر قفتانلغندن] برر اقچه النه

---

[١] پرهيز كبير وآندن صوكره اولان بيوك يورطی مراد اولنيور .

[٢] قديماً ياغلرك وضع اولنديغی قويون واوكوز دريلرندن معمول طولوملره قرن دينلور ايدی . بونلر يقين زمانلره قدر آناطوليده مستعمل ونام مذكور ايله ياد اولنور ايدی .

[٣] ياخود پاستاو . لسانمزه مجارجه دن انتقال ايتمشدر . اوجی يالديزلی چوخه طوپی معناسنه در . قديم استانبول وغلطه دلاليه قانونامه سنده هرپاستاو چوخه نك اللی آرشون اولمسنك عادت اولديغی بيان ايدلمشدر .

وشانغ وصوغان یوکندن ایکیشر اقچه النه

وچره یوکندن [برپاره چره] النه

بریوك دمیردن التی اقچه النه امامعدن مصالحی ایچون کلن دمیردن نسنه المز

قصابلر قیون ویاصغیر بوغازلسه‌لر نسنه المز وتخته واغاچ وقورشون باجی المز

بومذکوران طشره کیتسه نسنه المز

اما سرم جانبنه کیدن کاربان سمندره سنجاغنك هرکوشه‌سندن ابریشم ویا[بوبر] ویا بقاصی [۱] التسه‌لر هریوکدن سنجاق بکی ایچون بررفلوری النه وبریوك زردوادن وسکساردن وياقوزی دریسندن یکرمی اقچه النه

واوجانبدن بارکیر کتورسه‌لر التیشر اقچه وصغیر کتورسه‌لر ایکیشر اقچه وطوز کتورسه‌لر هراللی اقچه‌ده درت اقچه النه

وذکر اولنان رودنیك وسره برنچه معدنلرند[ه] ویا [آنلره] متعلق اولان اوجاقلرده کمور یاقسه‌لر سپاهیلر الا افلاقلر ایچنده یاقانلردن سنجاق بکی اله ورودنیك توابعنده اولان سنجاق بکی خاصلرندن ات یوکیله خمر صاتلسه هریوکنه برر اقچه النه

رسم چفت وبناك رسم اغنامی واسیابی بیان ایلر

رسم چفت تام چفتلك [۲] اوزره قید اولنان کمسنه‌لردن اوتوز التی اقچه‌در ونیم چفتدن نصف ذلك

---

[۱] یاخود بوغاسی . برنوع آستار وآستارلق بز دیتکدر .

[۲] قدیماً خاص تعبیر اولنان غایت محصولدار یردن یتمش سکسان، اوسط اولان محلدن یوز؛ ادنا بولنان یردن یوز اوتوز ویوزاللی دونم برچفتلك اعتبار ایدیلوردی . نیم چفت محللرینه کوره بونلرك نصفی ایدی . دونم دخی طولاً وعرضاً قرق خطوهٔ متفارقه ایدی .

اما لواء حمیدده رسم چفت تمام چفتلك اوزرینه قید اولنانلر رعیتدن قرق ایکی اقچه‌در نیم چفتدن نصف ذلك سربست اولمیان سپاهیلر تیمارلرندن یکرمی‌یدی اقچه سپاهینك اون‌بش اقچه سنجاق بکنکدر بعض نواحیده سپاهی یکرمی یدی اقچه الدقدن‌صکره سنجاق بکی انجق التی اقچه الور و بعض نواحیده بتون چفتلودن یکرمی یدی اقچه سپاهی و اوچ اقچه سنجاق بکی و اون ایکی اقچه سو باشی الور نیم چفت نصف ذلك‌در اسلوب مذکور اوزره

واکیردر حصار ارنلری تیمارنده رسم چفت اللی یدی اقچه حق سپاهی یکرمی یدی اقچه و حصاره عشر کتورمکچون اون بش اقچه وحق‌سنجاق بکی اون‌بش اقچه‌در انطالیه وقره‌حصارارنلری اوتوز اقچه تمام چفتلودن و اون بش نیم چفتلودن الدقدن صکره عشرلرین حصاره کتورمك ایچون بتون چفتلودن التیشر اقچه و نیم چفتلودن اوچر اقچه داخی الورلر ایمش

ولواء منتشاده رسم چفت اوتوز اقچه‌در و نصف چفتلودن نصف ذلك‌در

ولواء خداوندکارده رسم چفت تمام چفتلك اوزرینه قید اولنان رعیتدن اوتوز اقچه‌در نصف چفتلودن نصف ذلك‌در

ولواء بولیده رسم چفت بعض نواحیده قرق و اللی اقچه‌در اما سربست‌اولمیان تیمارلرده یکرمی‌سکز اقچه حق‌سپاهی واون‌سکزی حق‌زعیم وسنجاق بکینکدر جغا و منکن ناحیه‌سنده کذلك وکره‌ده توابعنده رسم چفت اوتوز درت اقچه‌در یکرمی درت حق سپاهی واونی حق میرلوا وزعیم‌در و دیوان شهرده والیارده رسم‌چفت اوتوزلتی اقچه‌در یکرمی دردی حق سپاهی واون ایکیسی حق میرلوا و زعیمدر و دیوان قره‌کول سربستدر وسپاهی یکرمی اقچه ودیوان دیکر کره‌ده[ده] رسم چفت اللی‌بر اقچه‌در حق‌سپاهی اوتوز اوچ وحق میرلوا

وزعیم اون‌سکزدر ویرانشهرده‌وبولیده رسم‌چفت قرق‌اوچ اقچه‌در حق سپاهی اوتوزاوچ اقچه وحق میرلوا وزعیم اون اقچه‌در وناحیهٔ الوسده ملك فلك‌الدینده رسم‌چفت اوتوز[اوچ]اقچه‌در وحق سپاهی یکرمی درت وحق میرلوا التی وحق زعیم اوچ اقچه‌در واون ایکی دیوانده رسم‌چفت مثل ذالك وناحیهٔ فیرسده رسم‌چفت یکرمی‌اوچ سپاهی اون یدی وحق میرلوااوچ وزعیم التی وناحیهٔ اوماسیده رسم چفت اوتوز درت اقچه‌در حق سپاهی یکرمی بش حق میرلوا درت وحق زعیم بش ومدرنی ناحیه‌سنده حق سپاهی اون طقوز ودیوان امیر یونس وسوله والیاس بکده رسم چفت اون درت اقچه وضع اولنمشدر حق میرلوا اوچ وحق زعیم اون‌بر وغیری دیوانده رسم چفت اون درت حق میرلوا اون‌بر وحق زعیم اوچ وقوکریه ناحیه‌سنده رسم‌چفت اون‌سکزدر حق سپاهی اون درت وحق میرلواایکی وحق زعیم‌داخی ایکی ویکی دیوانلرده وناحیهٔ طوطرغه‌ده رسم‌چفت اوتوزاوچ‌حق سپاهی‌یکرمی‌درت وحق مولوا التی وحق زعیم اوچ‌اقچه‌در

ورسم‌بناك‌اون‌ایکی‌اقچه‌در وجبا بناکده لواء خداوندکارده طقوز اقچه‌در وولایت قرمانده التی اقچه در

اما برکمسنه دفترده بناك یازیلوب النده نیم چفته وفا ایدر یربولنسه نیم چفت رسمی‌النور وجبا بناك اکنلو اولسه اکنلو رسمی‌که اون ایکی اقچه‌در اول النور اضعف رعایاکه بعض نواحیده [قره] تسمیه اولنور رسم لتی اقچه‌در اما حمایت اولنمق امر مستحسن‌در

ونسل رعایادن اهل کسب اولمیان مجردلردن نسنه النماز ودفترده دخی اوزرلرنده نسنه قید اولنمامشدر

اما اهل کسب اولان مجردلر مقدارلو مقدارنجه رسم النور ودفترده مجرد قید اولنان کمسنه‌لر تأهل اتسه‌لر بناك رسمن ویرور اما رعایا کافر اولسه هر مزوج کافر سواری‌یه یکرمی بش اقچه ویرور

طلب اغنام مع بره

رسم غنم ایکی قیونه براقچه‌در اما و دین سنجاغنده اوچ قیونه براقچه رسم اتماق مقرر اولمشدر

قیون تمام دوننی دوکدن صکره مایس ایچنده صایلور وهم قیونله قوزی بیله صایلق امر اولنمشدر صاحب رعیته تابعدر

قیون صایلالواولیجاق ولایت قرمانده قاضیلر ادمیسی داخی بیله دفتر ایلیوب قیون چوبانی بولنان قیونی هرنه وجهله بیان ایلرسه النده‌کی قیون کیمکدر وقاچ قیون انوك وقاچ قیون غیرکدر قاضی ادمیسی اکا کوره [دفتر ایلر عامل دخی اکا کوره] رسم الور

استانبول واچه قیونلو قصابلری وجلبکشلری وسایر[یرلر]قصابلری وجلب کشلری یلده برکره ابریلده اللرنده‌بولنان قیونلرینك اکر اول ییل ایچنده ابریلده رسمی ویرلدوکنه حجتلری بولنور ایسه عمال بونلردن تکرار قیون عادتی طلب ایتمیه‌لر اکر وجه مذکور اوزره اللرنده حجت بولنمزایسه صاتون الدوقلری کمسنه‌لری بولیویره که عادت‌اغنامی‌انلردن اله [لر] واکر صاتون الدوقلری کمسنه‌لری بولمیوب واللرنده داخی رسمی بتدوکنه حجتلری اولمیه رسملرین بیقصور قصابلردن وجلب کشلردن الالر

وجلب کشلره تنبیه اولنه‌که ابریلدن اول قیون السه‌لر اول یل‌ایچنده اول قیونك رسمی بردفعه ویرلمش ایسه حجت اله والا عادت اغنامی صکره بندن السه‌لر کرکدر دیو بر مقدار اقچه‌سن آشاغه واروب اول وجه اوزره بازار ایده‌لر

قانون ولايت اناطولى براى آسياب

اناطولى ولايتك سنجاقلرنده ييل يوروين دكرمنلردن بورسه مديله[١]بر مد بغداى ويرمد اربه قيد اولنمشدر

اما بعض سنجاقلرده مذكور غله بهاسى ييل يوروين دكرمنه التمش اقچه وضع اولنمش غله بهالو اوليجاق رعايايه مضايقه ويرلمك ايچون ولايت قرمانده داخى بو قانون وضع اولنمشدر و التى اى يوروينه نصف ذلك وولايت مذكورده رسم اسياب تمام ديوانى يه قيد اولنوب وقف قراده وقفه حصه يازلمايوب اوقافلرى متصرفلرى تمام اجاريلو ارض ديووقف طلب اتماكن استانهٔ پناهه عرض اولنوب نصفى اجارهٔ ارض ايچون وقفه وملكه بيوريلوب نصف اخر ديوانى يه امر اولندى

وبولى سنجاغنده دكرمن حقنده فرمان واجب الاذعان شويله واقع اولديكى قانون مقرراوزره ييل [يوروينندن بورسه مدى ايله برمد بغداى وبرمد اربه النه وآلتى اى يوروينندن] الك نصفى النه

وسيل دكرمنلرندن يورودوكنه كوره النه و مقاطعه اعتبارى رفع اولنه ديو قيد اولنمشدر

قانون ولايت اناطولى وولايت روم براى حبوبات

حبوباتدن حنطه وشعير وكاورس[٢] اولسه عشر وسالارلق النورايسه

---

[١] عثمانليلرجه قديماً هربرى دردرشنكدن مركب يكرمى كيلهيه « مدّ » تعبير اولنوردى . مد عربلر طرفندن دخى استعمال اولنمش ايسه ده مقدارجه مساوى دكل ايدى . متن قانوننامه ده بروسه شهرينه منسوبتى بيان اولنان مد عتيق كتب حسابيه وسائره مزده آيريجه بيان ايدلمامش اولديغندن بونك دخى تعريف اولنان مقداردن عبارت اولديغى آكلاشيليور .

[٢] ياخود جاورس . عربجه اولوب قره دارى ديمكدر .

سكز مد غله‌دن برمد اولور هرمددن ایکی بجق کلی[١] اولو[ر] باقی
حبوباتدن نخود ومرجمك وبقله وبنبه وكتان انلردن همان عشر النور
سالارلق النماز

وروم ایلنده كفره اولدوغی یرلرده تخیل عشری اكر دمتدن
النور ایسه یوز دمددن اون دمد واوچ دمد سالارلق النور
وپنبوقدن یوز لدره[٢]دن اون لدره اونده اوچ لدره سالارلق النور
وكتانده یوزدمددن اون دمد واوچ دمد سالارلق النور كتاندن
سالارلق النماز الامكركه كتانی یومشدی ویره

كوكلدن[٣] وزعفراندن اونده وسالارلق یوق
والا ولایت سمندره‌ده بررعیت یازلدوغی كویده زراعت ایلسه جمع
حبوباتدن همان عشر ویرر وسالارلق مقابله‌سنده باشتنه‌دن[٤] باشتنه‌یه
حرمنندن بجق لوقنه[٥] بغدای وبجق لوقنه اربه ویره
ولایت قرمانده واق سرای واوركوب ونیكده قاضیلقلرنده اندەغی
ناحیه‌ده غلاتدن مالكانه ودیوانی دیو ایكی عشر النور داخی قرالر واردر

[١] یعنی كیله .

[٢] عثمانلیلرده « لدره » دنیلن وزن ایكی درلو ایدی . بری یوز درهم ایدی‌كه بوكا « قنطار لدره‌سی » تعبیر اولنوردی . قنطار قرق درت قیه‌دن وقیه دخی درت لدره‌دن مركب اولدیغندن بر قنطار یوز یتمش التی لدره ایدر ایدی . دیكری یوز یكرمی درهمدن مركب « وزنه لدره‌سی » اولوب هروزنه اوچ بیك التی یوز درهمدن مركب اوتوز لدره ایدی. ایكنجیسی بالخاصه حریر كبی مواد غالیه‌نك وزننده استعمال اولنوردی .

[٣] یعنی كونلك .

[٤] جنوبی اسلاوجه‌ده ترلایه تسمیه اولنوردی . عثمانلیلرجه روم ایلیده اهالیٔ خرستیانیه‌نك النده اولان باغ وباغچه وترلانك هرنه بردن باشتنه تعبیر اولنوردی .

[٥] لوقنه دنیلن وزنه دائر اسكی حساب كتابلرنده ومجموعه‌لرده معلوماته تصادف اولنه‌مامشدر .

قانوننامهٔ آل عثمان

سلطان محمد خان ثانی طرفندن تنظیم اولنان برنجی قانوننامه اولوب ویانه
کتبخانهٔ ایمپراطوریسنده موجود نسخه‌سندن استنساخ ایدلمشدر

Kānūnnāme-i Āl-i ʿOsmān

Sulṭān Meḥmed Ḫān-ı s̱ānī

ṭarafından

استانبول

احمد احسان و شرکاسی

مطبعه‌جیلق عثمانلی شرکتی

١٣٣٠

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سنك علاوه‌سیدر .

مورخین قدیمهٔ عثمانیه آراسنده ایلك اول ویکانه اوله‌رق عالی افندی مرحوم طرفندن « کنه‌الاخبار » ده بیان اولنان سلطان محمد خان ثانی قانوننامه‌سنك استانبول کتبخانه‌لرنده نسخه‌سی موجود اولمدیغندن ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوریسنده موجود بولنان نسخه‌سی فطوغرافیسنك اخذ ایتدیریله‌رك ارسالی ویانه سفارت سنیه‌سندن رجا اولنمش ایدی . سفارت مشار الیهادن جواباً وارد اولان تحریراتده ذکر اولنان کتبخانه‌ده سلطان محمد خان ثانی‌یه عائد اوله‌رق موجود اوچ عدد قانوننامه‌دن ایکیسنك فطوغرافیلری ارسال ایدلدیکی ودفترده (قانون پادشاهی سلطان محمد بن مراد خان) دیه مقید اولان و ۸۹۳ سنهٔ هجریه‌سنده تحریر ایدلمش بولنان اوچنجیسنك کتبخانه مأمورینندن دوقتور قره‌لیچ جانبندن قریباً طبع ونشر اولنه‌جغی بیان اولنمشدر .

انجمنجه فطوغرافیلری جلب اولنان مذکور ایکی قطعه قانوننامه‌دن برنجیسی یدی وایکنجیسی یکرمی درت که جمعاً اوتوز بر پارچه یعنی بیوك صحیفه‌دن مرکبدر . هرایکیسی‌ده دیوانی قیرمه‌سی خطایله محرردر . یازیلری بربرندن فرقلیدر . سطرلری ایسه بعضاً یکرمی سکز بعضاً اوتوز و اوتوزاوچ اولمق اوزره متفاوتدر . برنجیسنك ۱۰۲۹ سنهٔ هجریه‌سنده تحریر اولندیغی نهایتنده بیان ایدلمش ایسه‌ده ایکنجیسنك تاریخ تحریری کوسترلمامشدر .

بو قانوننامه‌لرك برنجیسی دفترده (قانون نامهٔ آل عثمان) نامیله مقید اولوب دولتك بالجمله تأسیسات وتشکیلات عمومیهٔ قدیمه‌سنی جامع وبرازده احکام جزائیه‌یه عائد خصوصاتی حاویدر . مقدمه‌سنده دخی بیان اولندیغی اوزره بو قانون نامه دولت عثمانیه‌نك تشکلندن اعتباراً الجا آت زمانیه ایله پیدرپی اتخاذ اولنوب تدوین ایدلمیان واستانبولك فتحیله دولتك اکتساب ایتدیکی شکل جدیددن طولایی نقصانیتی تحقق واتمامی ایجاب ایده‌رك حضرت فاتحك همت مجددانه‌سی ایله اکمال ومجدداً وضع وتأسیس اولنان احکامی احتوا ایتمك اوزره ترتیب وتحریر ایدلمشدر . ایکنجیسی تشکیلات قدیمهٔ دولتك مالی وعدلی قسملرینه عائددر . کتبخانه فهرستنده اشبو ایکنجی مجله‌نك دخی : سلطان مشارالیهه عائد وقانون اساسینك جزا وویرکولر قسمنه متعلق ایکی بابنی محتوی » اولدیغی بیان ایدیلیور ایسه‌ده بو جهت یاکلش قیداولنمشدر . حتی ذکر اولنان کتبخانه مدیریتی ویانه سفارت سنیه‌سنك تحریراتنه مطوی تقریرنده : اقرب احتماله کوره سلطان احمدخان اول زماننده جمع ایدلمشدر » دییور . بو قانونك مالی جهتی کتبخانه‌لرمزك اکثریسنده موجود وسلطان سلیمان خان قانونی‌یه نسبتله معروف (قانون آل عثمان) ك مالی قسمنه مشابهدر ، لکن عدلی قسملری متفاوتدر . قارشیلشدیریلور ایسه قانون سلیمانیده اولان شدید جزالرك بزم مجله‌ده اولدقجه تعدیل ایدلدیکی تظاهر ایدر . بناءً علیه ایکنجی مجله‌نك تاریخ ترتیبی مؤخردر .

ذکر اولنان سلطان سلیمان خان قانوننامه‌سنده‌کی موادّدن بعضیلری سلطان بایزید خان ثانی وبعضیلری سلطان سلیم خان اول زماننده تنظیم وتعدیل ایدلدیکی کورلدیکندن بو قانونك اصلی سلطان محمد خان ثانی زماننده تحریر وتدوین اولنه‌رق بعده خلفینی عصرلرنده برخیلی تعدیلات اجرا ونهایت سلطان سلیمان خان زماننده ابوالسعود افندی کبی برفاضلك همتی وخاقان مشارالیهك مساعده‌سی ایله اتمام واکمال ایدلدیکی وبو صورتله سلطان مشارالیه نامنه نسبت اولندیغی آکلاشیلیور . سلطان سلیمان خان

زماننده اکمال ایدیلان مذکور قانون طبیعت ملیه‌مزك تکاملی و زمانك تأثیری جهتلریله بعد بعد تبدل وتغیر کلی‌یه دوچار اولمش وبوده بالخاصه عدلی جهتده اجرا ایدلدیکی مستبان بولنمشدر .

تأسیسات وتشکیلات دولتك اساسنی محتوی اولان وپك یقین زمانلره قدر احکامی امور حکومتده آزچوق تعدیلات ایله مرعی بولنان برنجی قانوننامه‌ده ایکی جهت شایان تدقیقدر : زمان تنظیمی ومحرری اولان توقیعی لیس زاده محمد بن مصطفی . بوایکی جهتدن برنجیسی قانون نامه‌نك بعض محللرنده کوریلان قیوداتك تاریخه تطبیقیله حل ایدیله‌جکدر . بو صورتله زمان تنظیمی قطعی دکلسه‌ده هرحالده طوغری‌یه قریب اوله‌رق بولنه‌جقدر. حالبوکه محرری حقنده تاریخلرده برکونه معلومات بولنه‌میور. مکرکه زمان بوبابده شایان احتجاج وثیقه‌لر میدانه چیقاره ویا بعض یازمه مجموعه‌لرده معلومات لازمه بولنه .

بوقانوننامه سلطان محمد خان ثانینك اواخر سلطنتنده تنظیم وتحریر ایدلمشدر . زیرا قانوننامه‌نك متننده : حالا بنا ایلدوکم مدارس عالیه‌یه صحن دیو اسم قونلمشدر » دینمسنه و بو مدارسك سلطان مشار الیه نامنه منسوب جامع شریفله برابر ۸۷۵ سنهٔ هجریه‌سنده رسیدهٔ حدختام اولدیغی تاریخلرده بیان ایدلمسنه نظراً تاریخ مذکوردن صوکره یازلدیغی، ویریلان علوفه‌دن اوزمان قاضیعسکرك براولدیغی آکلاشلمسنه [۱] وخاقان مشارالیهك صوك صدر اعظمی اولان قرهمانی محمد پاشا قاضیعسکر بولنان مولی مصلح الدین مصطفی القسطلانی‌نك صلابتندن ومتکلم بالحق اولمسندن قوشقولانه‌رق خاقان مشارالیهه وزرانك درت اولدیغی جهتله قاضیعسکرك دخی متعدد

[۱] متن قانوننامه‌ده قاضیعسکر کلمه‌سی بعضاً مفرد وبعضاً جمع اوله‌رق استعمال اولنمشدر . علوفه‌سنه نظراً اوزمان قاضیعسکرلکك هنوز ایکی‌یه تفریق اولنمدیغی آکلاشلدیغندن مستنسخ متن قانون نامه‌ده کوریلان دیکر سهولری مثللو ـ زیرا زمان استنساخده قاضیعسکر ایکی ایدی ـ بوکلمه‌یی ده بعضاً جمع اوله‌رق زیامشدر .

اولمسی القا ایتمکله قاضیعسکرلکك روم‌ایلی و آناطولی نامله‌یله ایکی‌یه تقسیمنه‌سبب اولمش وبوخصوص ۸۸٦ سنهٔ‌هجریه‌سنده وقوعبولمش‌اولمسنه نظراً تاریخ مذکوردن اول تحریر اولندیغی تبین ایدر. لکن بو تاریخلر آره‌سنده اولان سنه‌لرك هانکیسنده تنظیم اولندیغنه دائر قانوننامه‌دن‌بر قیداستنباط اولنه‌ماز ، فقط قره‌مانی محمدپاشاصدارتنده‌اولمسی اغلب احتمالدر. آشاغیده نشانجیلغه دائر اولان ایضاحات بو جهتی دها زیاده تنویر و توضیح ایده‌جکدر .

مطالعه‌سندن مستبان اولدیغی اوزره بو قانوننامه‌یی حضرت فاتحك امریله ولسانندن اوله‌رق قلمه آلان ذات کندیسنی توقیعی لیس زاده محمد بن مصطفی دیه تعریف وبیان ایدییور . توقیعی منصبی حضرت فاتح زماننده وضع‌واحداث‌اولنمشدر . لکن‌زمان‌احداثنه‌دائرتاریخلرده‌برکونه قیده تصادف اولنه‌میور . بو منصبه ایلك‌تعیین اولنان ذات مشاهیرعلمادن شیخ محمد جزرینك اولادندن (ابوالخیرمحمد) اولدیغی ظن‌اولنور .

سلطان محمد خان ثانی زماننده بو منصبده بولنانلرك اسامیسی مرتباً مضبوط دکلدر . یالکز بعض وقوعات وحادثات سببیله معلوم بولنانلر (قره‌مانی محمد پاشا) و (مولی سراج الدین) در. آ کلاشلدیغنه کوره جزری زاده‌دن صوکره قره‌مانی محمد پاشا مدرس ایکن بو منصبه تعیین اولنمش‌ومسندصدارته‌اعتلاسنه‌قدرموقعنی‌محافظه ایتمشدر[۱]. آندن‌صوکره مشاهیر علمای عصر فاتحدن مولی سراج‌الدین تعیین اولنمشدر [۲] .

---

[۱] حدیقةالوزرا : ص ١٤

[۲] سجل عثمانیده بوذاتك ترجمهٔ حالنده نشانجیلغه تعیینندن‌صوکره باشالق ویریله‌رك ۸۸۷ سنه‌سنده وفات ایتدیکی وفناری زاده احمد پاشا ترجمهٔ حالده دخی باش دفتردارلقدن ۸۸۰ سنه‌سنده نشانجی اولوب ۸۸۷ سنه‌سنده عزل ایدلدیکی بیان اولنمشدر . نشانجیلرك متعدد اولدیغنه دائر تاریخلرده قید یوقدر، بوحالده ایکیسنك عینی‌زمانده‌بومنصبی‌اشغال ایتمسی قابل دکلدر . باخصوص‌فناری زاده‌نك ۸۸٤ سنه‌سنده سلطان بایزیدك لالاسی بولندیغی محققدر .

٨٨٢ سنهٔ هجریه‌سندن صوکره قانوننامه‌نك محرری اولان لیس‌زاده محمدبن مصطفی‌نك ملا سراج الدینه خلف اولدیغی آکلاشیلیور . شو حالده قانوننامه‌نك ٨٨٢ سنه‌سندن صوکره [١] وقره‌مانی محمد پاشانك زمان صدارتنده ترتیب وتحریر ایدلدیکنه‌یقین‌حاصل‌اولیور وتاریخلرده بوذات ایچون بیان اولنان « حالا دستورالعمل اولان قوانین نافعه‌نك اکثری آنك نتیجهٔ تدبیر اصابت پذیریدر » افاده‌لریله تأید ایدییور .

لکن بومناسبتله اسمی‌میدانه چیقان مذکورذاته دائر یوقاریده دخی بیلدیرلدیکی‌اوزره تاریخلرمزده وتراجم احوال کتابلرمزده‌معلوماته‌تصادف اولنه‌مامش ، وقوعبولان تحریات ثمره‌سز قالمشدر.

سلطان محمد خان ثانی‌وخلفی‌سلطان بایزید خان‌ثانی زمان سلطنتلرنده یشامش لیس چلبی نامنده برذات اولدیغی تاریخلرده وتراجم احوال کتابلرنده کوریلیور. بوذاتك اسمی « نورالدین‌حمزه » وپدرینك اسمی دخی«علی» در. حضرت فاتح زماننده تفیض وبر روایته کوره‌دفتردارلغه قدر ترقی ایدوب سلطان بایزیدخان ثانی زماننده اوچ دفعه دفترداراقده بولنمش و ٩١٢ یاخود ٩١٣ سنه‌سنده معزولاً بروسه‌ده وفات ایتمشدر. بعض تاریخلرده بوذات لیس زاده دیه مذکور واسمی محی‌الدین اوله‌رق مقید ایسه‌ده اوزمانده یازلمش برمجموعهٔ قدیمه‌ده کوریلن قید آتی بوایکی کمسه‌نك بر اولدیغنی تبیین ایدییور و زماننده لیس چلبی دنیلدیکی آتین ایلیور : تاریخ عزل عیسی فقیه دفتردار ونصب لیس بجای او

روم ملکنی ینه قلماغه خراب — لیس چون کلدی وعیسا کتدی
اهل دللر دیلر تاریخنی — لیس عیسایی عجب نفی ایتدی
٨٩١

[١] قاضیعسکر اولان مغنیسا جلبیسی دیمکله معروف محی‌الدین افندی عربی بربیتك قائلی‌حقنده حضرت فاتح طرفندن ایرادایدیلان سؤالك جوابنی بعدالتدقیق ویره‌جکنی عرض ایلمش ایدی . سلطان مشارالیه‌نشانجی بولنان مولی سراج‌الدینی بالجلب عین‌سؤالی ایرادودرحال جوابنی آلمش‌ایدی . بوخصوص محی‌الدین فندینك قاضیعسکرلکدن عزلنی موجب اولدی ، بوده ٨٨٢ سنه‌سنده‌در .

بونك اوغلی اولوب لیس زاده دیه معروف اولان بیر احمد چلبی سلطان سلیمان خان قانونی دوری علماسندندر . ٩٥٢ سنه‌سنده وفات اتمشدر . بالاده‌کی ایضاحاته نظراً هرایکیسنك دخی بوقانوننامه‌نك محرری اولان لیس زاده محمد بن مصطفی اولدیغی تبین ایدر. یازیسندن وبعض محللرنده موجود قیوداتدن بوقانوننامه‌نك زمان تحریرنده قلمه آلندیغی استنباط اولنان بر مجموعهٔ عتیقه‌ده مندرج بعض مباحث علمیه‌نك نهایتلرنده لیس زاده محمد افندی اسمی مذکور اولمله مومی الیهك فاتح عصری علماسندن اولدیغی تعین ایدییور .

بوقانوننامه دولتك قدیم تأسیسات وتشکیلات اساسیه‌سنی حاویدر . بالجمله مأمورین ومستخدمین دولتك وظائفنی وصورت نشو ونماسنی وبو وظائفی ایفا ایچون آله‌جغی عائداتی ومراسمده مراتب تشریفاتیه‌سنی وهرحالده بونلره عائد برچوق خصوصاتی جامعدر ویوقاریده بیان اولندیغی اوزره تأسیساتك جزایه عائد احکامندن یالکز برنبذه بحث ایدر . بو قدیم تأسیسات وتشکیلاتك احکامی برخیلی تعدیلات ایله برابر امور دولتده برچوق زمان بقابولمش ومرعی بولنمشدر .

خصوصات مذکوره متن قانون نامه‌ده کوریله‌جکی اوزره مراتب اعیان واکابر ، سلاطین عظامه لازم اولان ترتیب وآیین، احوال جرایم واهل مناصبك عائداتی اولمق اوزره اوچ بابه تقسیم اولنمشدر ، مع مافیه شو جهت نظر دقته تصادف ایدرکه کرك کاتبنك قصوری وکرك سائر بعض تأثیرات بونك بك قاریشیق قلمه آلنمسنه سبب اولمشدر . مراسمدن بحث ایدیلیر ایکن وظائفه کچلمش ومراتبدن بحث اولنور ایکن منشاء مأمورین یازلمش وبوصورتله افاده‌ده اطراد کوسترلیه‌رك عدم انتظامه دوشولمش وآره صره بك مهم پارچه‌لر صیقشدیرلمشدر .

ابتدای کلامده بیان اولندیغی اوزره مورخلرمز آره‌سنده عالی افندی مرحوم تأسیساته دائر آچدیغی فصلده برنجی دفعه بوقانونك

اسمنی ذکر ایدر ونظر مطالعه‌دن کچیردیکنی سویلیمکله برابر مواد مندرجه‌سندن پك چوق استفاده ایتدیکی آکلاشیلور . عالینك افاداتی ایله بوقانوننامه مقایسه‌اولندیغی تقدیرده حضرت فاتح‌عصرنده‌کی احکامدن هانکیلرینك مورخك زماننده معمول به ویا معدل اولدیغی نمایان اولور. متن قانون‌نامه‌ده مبهم قالمش بعض خصوصاتی دخی‌تعریف وایضاحه همت ایتمشدر . مورخ هامر ایسه عالینك افاده‌سنی عیناً اقتباس ایلمشدر .

لطفی پاشا مرحومك « آصفنامه‌سی » و بر نسخه‌ی روان اوطه‌سنده‌کی کتبخانه‌ده موجود اولوب‌تدقیقندن سلطان‌ابراهیم خانه تقدیم ایدلدیکی آکلاشیلان امور دولته عائد رساله بو قانوننامه‌نك تأسیسات ومراسمه عائد اولان موادینك برشکل دیکره افراغی وبعض جهتلرینك ایضاحی صورتیله حصوله کتیرلمشدر . (عبیدی [۱]) نك « خزائن القانون » ی ایسه آصفنامه‌نك نظماً قلمه آلنمسندن حصوله کلمش وهیچ برشی علاوه ایدلمامشدر.

انجمنجه جلب ایدیلان مذکور قانوننامه‌لرك ایجاب ایدن جهتلرینك بالتحشیه نشرینه‌قرار ویرلدی . بوحاشیه‌لر ایچون عالینك کنه‌الاخبارنده و آصفنامه‌ده وسلطان ابراهیمه تقدیم ایدیلان رساله‌ده بولنان ایضاحاتدن وقوچی بك وعین علی افندی وقوجه سکبان باشی رساله‌لرندن وموجود تشریفات وپك چوق قوانین آل عثمان کتابلرندن استفاده ایدلمشدر .

محمد عارف

---

[۱] اسمی عبدالصمددر . (کوکرجنلك) شهرلندر . اوزون مدت استانبول وعربستان ومصر طرفلرنده سیر وسیاحت ، بعده (بودین) شهرنده اختیار اقامت ایتدی . اورادہ کاتب احکام بعده روزنامچه‌جی اولدی . والی عثمان پاشا نامنه ۱۰٤۹ سنه‌سنده بوکتابی نظم ایلمشدر .

قانون نامهٔ آل عثمان صورت خط همایون سلطان محمد خان انار الله برهانه

بسم الله الرحمن الرحیم

بوقانون بوقانون نامه اتام وددهم قانونیدر وبنم دخی قانونمدر اولاد کرامم نسلاً بعد نسلٍ بونکله عامل اوله‌لر

حمد بی‌حد وثناء لایعد اول خالق بیچون جل عن الریب والمنون درگاهنه اولسونکه نظام وانتظام عالمی احسن ترتیب اوزره ایجاد ایدوب احوال موجوداتی قانون حکمت مقرونی اوزره بی مشیر تدبیر خلق ایلدی وصلوات بی‌غایت اول سرور کائنات ومفخر موجودات اولان سلطان المرسلین و اشرف النبیین اوزرینه اولسونکه انك دخی سنت شریعت شریفه‌سی سبب ترتیب دین متین تهذیب شرع مبیندر بعد ذلك بواوراق قواعد سلطانی وصحفهٔ قوانین خاقانینك جامعی اولان عبد حقیر کثیر التقصیر محمد بن مصطفی المعروف بلیس زاده التوقیعی حالا پادشاه روی زمین و شهنشاه سپهر تمکین فلك رفعت خورشید منزلت سلطان سلاطین جهان وخاقان کامران عالیشان فاتح بلاد الروم بنصر الله الملك القیوم ناظم امور دین ودولت ومعین قوانین قدر وسلطنت صاحب المغازی المشهورة فی الافاق مالك سریر الخلافة بالاستحقاق قهرمان زمان صاحب الامن والامان السلطان الاعظم خلیفة الله فی العالم السلطان

ابن‌السلطان محمد خان ابن‌السلطان مراد خان ابن‌السلطان محمد خان
ابدالله دولته وابد سلطنته حضرتلرینك زمان شریفلرینده بو عبد حقیر
خدمت طغرای غراده استخدام اولنوب وقتا که سعادتلو پادشاه خورشید اشتهار
حضرتلری تشریف سریر سلطنت ایتدکده ایام سلطنتلرینده بونجه فتوحات
عظیمه میسر اولوب خصوصا حالا دارالسلطنت اولان محروسهٔ عظمی
ومدینهٔ کبری اولوب مطمح انظار سلاطین جهان اولان محمیهٔ مرعیهٔ
قسطنطنیه فتح میسر اولدقده سابقا اجداد عظاملری زماننده اولان
قوانین مضبوطه دفتر اولنمیوب اکثری اولان یرلرین دخی کندولری
رأی منیر ولایت تأثیرلری ایله تکمیل بیوروب دیوان همایونده ابدالاباد
معمول به اولمق ایچون برقانون نامه تحریر اولنمق لازم کلمکین بو عبد حقیر
فرمان جلیللری اوزره نظم وانشا ایدوب . هرکس مستفید اولمق ایچون
اصطلاح وعبارتدن فراغت اولنوب لسان پادشاه کردون وقاردن نقلله
یازیلوب واوچ باب اوزره قلندی

مراتب اعیان واکابر بیاننده در
سلاطین عظامه لازم اولان ترتیب وآیین بیاننده‌در
احوال جرایم وهر اهل منصبك عایدلری بیاننده‌در

بلسکل که اولا وزرا وامرانك وزیر اعظم باشیدر جمله‌نك اولوسیدر
جمله امورك وکیل مطلقیدر ومالك وکیلی دفتردارمدر واول ناظریدر
واوتورمده وطورمده ومرتبه‌ده وزیر اعظم جمله‌دن مقدمدر
وشیخ الاسلام علمانك رئیسیدر ومعلم سلطان دخی کذلك سردار
علمادر وزیر اعظم المری رعایتً اوستنه المق مناسبدر امامفتی وخواجه
سایر وزرادن برنجه طبقه یوقاریدر وتصدر دخی ایدرلر
وبرجمعیت عالی وبرمجمع اهالی اولسه اهل دیوانه اخردن ادم قرشمسون
اولا وزرا انلردن صکره قاضیعسکرلر اندن صکره دفتردارلر اندن صکره

یکیچری اغاسی وسائر اوزنکی اغالری [١] میرعلم [٢] وقپوجی باشی [٣] ومیراخور اوتورر .

مال دفتردارلرم جمله استانهٔ سعادتمده اولان اغالرمدن یوقارو اوتوررلر وجمله سنجاق بکیلرندن یوقارودر ویوقارو اوتوررلر التی کره یوز بیك اقچه بلکه دخی اولورسه انلردن یوقارو اوتوررلر وبکلر دفتردارلرك التنه اوتوررلر

واغالردن یکیچری اغاسی سایر اغالرك بیوکیدر باش یکیچری اغاسی انك التنه میرعلم انك التنه قپوجی باشی انك التنه میراخور حالا میراخور

---

[١] یکیچری آغاسی ، میرعلم ، قپوجی باشی ، میراخور ، چاوش باشی ، چاقرجی باشی ، چاشنکیر باشی ، بلوك باشی آغالری یعنی آلتی بلوك دنیلن سپاه و سلحدار وغربای یمین ویسار وعلوجیان یمین ویسار اوجاقلری آغالرینه اوزنکی آغالری یاخود آغایان رکاب همایون تسمیه اولنور ایدی . بونلر پادشاهك آتنك یانندہ یوریمك امتیازینه مالك ایدیلر .

[٢] مرتبه‌جه یکیچری آغاسنك مادونی ودیکر اوزنکی آغالرینك مافوقی اولا میرعلم لوای سلطانینك حاملی وعلم مهترلرینك آمری ایدی . بتون بکلربکیلردن اون ك وسنجاق بکلرندن بیك آقچه عائداتی واردی . دولت عثمانیه‌ده پك قدیم برمأموریتدر . بعد بعد مراتب تشریفاتیه‌جه میرعلملك خاصه دنیلن بو مأمورلره بیوك وکوجك میراخورلرله قپوجیلر کتخداسنك تقدم ایتدیکی توجیهات پوصله‌لرندن آکلاشیلیور . مع مافیه دائما درکاه عالی قپوجی باشیلرینك پیشواسی بولنمشدر . بو مهترلر ایکی قسمدر : برنجیسی سفرهمایونده اوتاغ همایونی قوروب قالدیرمغه مأمور اولان چادرمهترلری درکه آمرلری مهتر باشی ایدی . ایکنجیسی سفرهمایونده اوتاغ همایون اوکنده نوبت چالمغه مأمور اولان علم مهترلری اولوب ضابطلری سازنده باشی ایدی .

[٣] دولت عثمانیه‌ده قپوجی باشیلق مأموریتی پك قدیمدر ، اوائلده بر اولدیغی حالده صوکره درت بعده اون عدده ابلاغ اولنوب بریسی باش قپوجی باشی اولدی . بونك عائداتی ممالك عثمانیه‌ده بولنان محضر باشیلغلره متعلق تیمارلر اولوب سائرلرینك معین عائداتی یوق ایدی . افلاق وبغدان بکلری تبدیل وتجدید اولندقجه نصب اولنان بکی محلنه کوتوروب بکامکه بونلردن بری مأمور اولور ، پك چوق نقود وسائره ایله عودت ایدر ایدی .

دولت پادشاهیده ایکی اولمشدر [١] امیر اخور التنه چاقرجی باشی [٢] انوك التنه چاشنیکر باشی [٣] انوك التنه سایر بلوك اغالری انلرك التنه چاوش باشی [٤] انوك التنه قپوجیلر کتخداسی [٥] انوك التنه

---

[١] میراخورلر بیوك وکوچك نامیله معروف ایدیلر. برنجیسی آخور خلقنك، سراجلرك، بدکجیلرك آمری ایدی، پادشاهك تشله ده موجود بیك قطار دوه سنك وایکی یوز قطار قاطرلرینك خدمتنه مأمور اولان دوه جیلرك وقاطرجیلرك ضابطلری بولنان ساربان وخربنده باشیلر دخی بونك زیر اداره سنده ایدی . چایر زمانده اطرافده بولنان بکلك مرعالرك اوتلرینی صاتەرق اثمانندن بیك یوك آقچه قدرینی رکاب همایونه تسلیم وبقیه سنی درجیب ایدر ایدی . بیوك میراخور قپوجیلر کتخدالغنك مافوقی ایدی . شیمدیکی اصطبل عامره مدیریدر . ایکنجیسی کوچك آخور خلقنك وعربه جیلرك ضابطی اولوب سفر همایونده ایچ اوغلانلرینه بارکیر اعطا وپادشاهك عربه لرینی محافظه ایتمك دخی جملهٔ وظائفندن بولنیور ایدی .

[٢] سرای همایونده بولنوب شکار خلقی دنیلن کروهك آمری وپادشاهك آوجی باشیسی ایدی . علوفه سی یومی یوز التمش آقچه ایدی . بو کروه بعده چاقرجیان خاصه ، شاهینجیان ، آتمجه جیان نامیله اوچ قسمه تقسیم اولندی ، صوك ایکیسنه طوغانجی باشی وآتمجه جی باشیناملریله ضابطلر تعیین ایدلدی . معمافیه خیلی وقت چاقرجی باشی چاقرجیان خاصه نك ضابطی ودیکرلرینك آمری ایدی .

[٣] سرایده بولنان چاشنکیرلرك ضابطی ایدی . دولت عثمانیه ده پك قدیم برمأموریتدر . پادشاه دیوان کونلری خاص اوطه ده طعام ایتدکده یمك صحنلرینی کوتورمك چاشنکیرلرك وظیفه سی اولوب چاشنکیرباشی دخی اوکلرنده بولنور ایدی .

[٤] چاوشان درکاه عالی نك ضابطی ایدی . چاوش باشی یوم مخصوصنده النده کوموش دکنك اولدیغی حالده دیوانده طورر ، وقوعبولان دعاویده اجرا مأموریتنی ایفا ایلر ایدی . صدارت کتخدای رسمیسی اولدیغی زمان آنك بعض مصالحنی دخی اجرا ایلر ایدی . بومقام اکثر رجال دولتك مافوقی اولوب بیوك وکوچك تذکره جیلر دخی معاون اول وثانیسی ایدی .

[٥] سرای جدید همایونك باب السعاده دن ماعدا بتون قپولرینی بکلیان وقپوجی دنیلن اوجاغه منسوب بولنان بوابان درکاه عالی وباب همایونك آمری ایدی . بو درکاه عالی بوابلری بیك طقوزیکرمی بش وباب همایون بوابلری درتیوز اون یدی که جمعاً ایکی بیك اوچیوز قرق ایکی نفر اولوب برر بلوك باشی اداره سنده اولمق اوزره اولکیسی قرق ایکی وایکنجیسی بش بلوکه منقسم ایدی . علوفه لری بیك التی یوز اوچ آقچه اولوب اوچ آیده برآلورلر ایدی .

جبه‌جی باشی [١] انك التنه طوپجی باشی [٢] اوتورر .

و دیوان همایونده صدرده اوتورمق وزرانك و قاضی عسکرك ودفتردارلرك ونشانجیلرك یولیدر اولا وزرا اوتوروب بر جانبه قاضی عسکرلرانلرك التنه دفتردارلر اوتوررلر واول بر جانبه نشانجی اوتورر

ونشانجینك مرتبه‌سی اکر وزارت و بکلر بکی‌لك ایسه دفتردارلره تصدر ایدر وسنجاق ایله نشانجی ایسه دفتردارلردن اشغه اوتورر القابی دفتردارلر القابیدر مرتبه‌ی انلر مرتبه‌سیدر

ومال دفتردارلرم شاه زاده لالهلرینك اوستنه اوتوررلر

وخلعت وقشلق ویازلق واکمکده وزرا وقاضی‌عسکرلر ودفتردارلر برابر کیدر

وصفهٔ دیوان‌عالیده اوتورمق‌بکلربکی‌لرك یولیدروبکلربکی‌لروزرا التنه دفتردارلر قاضی عسکرلرالتنه اوتوررلر سنجاق‌بکلری طشره‌ده اوتوررلر

وجمله مال دفتردارلرم کرك استانه‌مده وکرك ممالك‌محروسه‌مده اوله‌لر مرتبه اوتورمده والقابده برابردرلر

وبکلربکیلر وزرادن برطبقه آشغه‌در وتخت قاضیلرینه تصدرایدرلر دارالسطنتم قاضیسندن غیریسی دفتردارلرمدن اشغه اوتوررلر

بالذات رکاب همایونمه صاحب عرض اولانلر قاضی عسکرلرم و دفتردارلرمدر و ایچ خلقندن قپو اغاسی [٣]

---

[١] قدیم عثمانلی اوردوسنك قپو قولی دنیلن خاصه عسکرینك پیاده قسمندن اولوب بونلرك مهمات حربیه‌سنك تجدید وتعمیر ووقت حضرده محافظه‌سنه، زمان سفرده توزیعنه مأمور بولنان جبه‌جی اوجاغنك آغاسی ایدی .

[٢] شیمدیکی طوبخانه نظارتنك سلفیدر .

[٣] قپوآغاسی یاخود باب‌السعاده آغاسی‌سرای همایونده اولان‌خادم‌آغالرینك ضابطی ، بالجمله اندرون مأموریتلرینك آمری ؛ حرم وعموم دائره همایونك ضبط و ربطنه مأمور ایدی . ٩٩٠ سنه‌سنده دارالسعادة الشریفه آغالغی احداث اولنه‌رق قپو آغاسنك زیر نظارتنده بولنان حرمین همایون اوقافی ایله اوقاف محاسبه‌جیلکی و اوقاف همایون مفتشلکی بونك اداره‌سنه تودیع قلنمش وبوصورتله دار السعاده آغاسی تمایز ایده‌رك سرای همایونك برنجی ضابطی اولمش وبعدبعد باب‌السعاده آغالغی دخی‌آنك تحت امرینه داخل اوله‌رق اهمیتنی غائب ایتمشدر .

واوده‌باشی[١] وخزینه‌دارباشی[٢] وکیلارجی باشی[٣] وسرای عامره‌مك اغاسی [٤] صاحب عرضدر اما قپو اغاسی اولان اختیار باشـدر اکثریا اوده‌باشی وقپواغاسی عرض ایتمك کرکدر ونامه ایله عرض ایتمك کوتری بکلربکیلرك وامرانك وقضاتك‌یولیدر بالذات عرض‌ایتمك مرتبه‌سی عالیدر

وبکلر بکیلك درت کمسنه‌نك یولیدر مال دفتردارلرینك وبکلك ایله نشانجی اولانك وبشیوز اقچه قاضیلرك ودرت یوز بیك اقچه‌یه وارمش سنجاق بکلرینك یولیدر وسنجاق بکلر کوتری اغالرك اوستنه اوتوررلر

ونشانجیلق داخل وصحن مدرسلرینك یولیدر ومال دفتردارلکندن نشانجی اولسه اول بکلر بکیلك حکمی ایله اولور ورئیس الکتاب نشانجی اولسه سنجاق حکمی ایله اولور [٥]

---

[١] اندرون وياخود ایچ آغالری تسمیه اولنانلرك برنجیسی بولنوب پادشاهی کیدیروب صویمغه مأمور ایدی . بوندن طولایی ذات همایونه جمله‌دن زیاده مقرب اولمغله قپو آغاسی پایه‌سنده ایسه‌ده ظاهراً آکا تابع ایدی . اکثریا ایچ اوغلانلرندن وبعضاً خادم آغالرندن تعیین اولنور ایدی. یومی آلتمش آقچه علوفه‌سی وسنوی جامهٔ خاصهٔ پادشاهیدن بش پارچه اثوابی وار ایدی .

[٢] ایچ آغالرینك ایکنجیسی ایدی . خزینهٔ همایون خدمه‌لرینك ضابطی اولوب بونلرك انضباط حاللرینه دقت ایدر و خزینهٔ همایونك محافظه‌سنه اهتمام ایلر ایدی . پادشاهك دستار وسجاده‌سی دخی النده‌بولنوردی. آق آغالردن انتخاب ایدلیردی .

[٣] اندرون آغالرینك اوچنجیسی ایدی. خاص کیلار خدمه‌لرینك آمری اوله‌رق بونلره وکیلار خرجنه ومطبخه نظارت ایدر ، شربت وطاتلی اعمال ایلر ایدی .

[٤] ایچ آغالرینك دردنجیسی اولوب اندرون همایون نامنی آلان خاص، بیوك ، کوچك اوطه‌لرك وسرایك محافظه‌سنه نظارت ایدر ومعیتنده قرق نفر آق آغا بولنور ایدی.

[٥] متن قانونامه‌نك دیکر محلنده نشانجیلغك وظیفه‌سی طغرا چکمك اولدیغی بیان ایدلدیکی حالده بورا ده علمادن نصبنك بالخاصه ذکر وایراد ایدلمسی دولتلره یازیلان نامهٔ همایونلر تحریرینك دخی بونلره محول بولنمسنه مبنیدر . علمانك دخی علوم ادبیه‌یه واقف و اصول تحریره آشنا ذواتی تحری اولنه‌رق تعیین ایدیلیردی. نشانجیلغك احداثندن اول دخی نامهٔ همایونلر علمانك بوخصوصده صاحب اقتدار بولنانلری جانبندن یازلمش ایدی. بعده علمادن نصب خصوصی ترك ورئیس الکتابلر تمایز ایتمکله نشانجیلق وظیفه‌سی

ومال دفتردارلری سنجاق قبول ایتسه درت یوز للی بیك ایله ویریلور ویکیچری اغاسی وسائر اوزنکی اغالرینه درت یوزاوتوز بیك ایله ویریلور و درت یوز بیك اکسکلی سنجاق بکی بکلر بکیلر اولمز آستانهٔ سعادتم اغالری سنجاغه چیقسه درت یوز بیك ایله چیقر

ودیوان همایونمده طعامده وزیر اعظم ایله باش دفتردار وسائر وزرا ایله دفتردارلر ونشانجی یی‌یه‌لر وقاضی‌عسکرلر بشقه یرلر

ومال دفترداری‌نك وبکلك ایله نشانجیدن وزیر دخی دفعةً اولمق یولدر وقانونمدر .

وزیر اعظم اوکندن قالقان طعام چاوش باشنه یولداشدلر ایله یسون واول وزرا اوکندن قالقان طعام رئیس‌الکتابه نفرلریله یسون وقاضی عسکرلر اوکندن قالقان طعام قپوجیلر کتخداسنه ویرلسون

چاوش‌باشی ورئیس‌الکتاب وقپوجیلر کتخداسی خدمتکاردر دیوانده اوتورمزلر واغالردن میر علم وقپوجی باشی کلمك لازم کلسه آنلر دخی اوتورمزلر وبر مصلحت ایچون معزول بکلر بکیلر کیرسه ویامعزول بك کیرسه معزول بکلربکیلر وزرا آلتنه نشانجی آلتنه ومعزول بکلر دفتردارلر آلتنه اوتورەلر معزول بکلر بکیلر اکریکی یوایله منصبلردن کچمش مال دفتردارلغنده ویاخود اوزنکی اغالغنده اولمش بکلر بکی ایسه اوتورەلر وخدمتکارلرینه مجوزه [١] کیدرمك وزرانك وقاضی عسکرلرك

یالکز طغرا چکمکدن عبارت قالدی ، اراضی وقرایه متعلق یعنی دفترخانهٔ عامرەده مسطور اولان زعامت وتیمار وخواص واوقاف قریەلری انتقال ایتدکجه قیدینك توقیعی قلمی ایله تصحیحی اموری دخی بوکا تفویض اولندی .

[١] دولت عثمانیەده مستعمل عمامەلردن بری ایدی . سلطان سلیم اول طرفندن احداث اولندیغی جهتله « سلیمی » تسمیه اولنان قاووقدن اوستنده بولنان قرمزی وفس کبی بر شی ایله تفریق اولنوردی . رجال بیرون واندرون ایام عادیەده وقپو کتخدالری ، شهر امینی ، احتساب آغاسی وسائر بعض مأمورین آلای کونلری کیرلر ایدی . عثمانلیلرجه ابتدای استعماله دائر تاریخلرده معلومات یوق ایسەده قدیم اولدیغی آکلاشیلیور .

ودفتردارلرك یولیدر وبكلر بكیلر وسنجاق بكیلر اسكفلری [١] یورتمك كركدر

وسلام چاوشی [٢] وزرایه ودفتردارلره تعیین اولنمق كركدر

وطغرای شریفی وزرالر چكوب نشانجی‌یه یاردم ایتمك قانونمدر

وباش دفتردار جمله مالمك ناظری اولوب امور عالم اكا مفوضدر انك امرسز اولماز براقچه نه داخل ونه خارج اولور وانك قدری روم ایلی بكلر بكیلرم ایله برابردر وجمله مالم دفتردارلری مالمك وكیللریدر قبض وبسطی انلره مفوضدر وجمله كتابك عزل ونصبی انلره مفوضدر

مشاوره امور سلطنتی وزیر اعظم سایر وزرا ایله ودفتردارلرم ایله مشاورت ایده‌لر انلردن غیری كمسنه واقف اولمیه

وطغرای شریفم ایله احكام بیورلمق اوچ جانبه مفوضدر امور عالمه متعلق احكامی وزیر اعظم بیورلدیسی ایله یازیله وماله متعلق اولان احكام دفتردارلرم بیورلدیسی ایله یازه‌لر وشرع شریف اوزره دعوا حكمن قاضی عسكرلرم بیورلدیسی ایله یازه‌لر

وباش دفتردارلرم دخی امورنی وزیر اعظم ایله مشاوره ایده‌لر امور مخفیه ثانی دونمیه

واولادمدن وفات ایدنلرك میتنه وزرام وقاضی عسكرلرم ودفتردارلرم حاضر اوله‌لر

ومال دفتردارلری باش دفتردار اولمق یوللریدر ودفتردارلغه اوچ

---

[١] اسكف یاخود اسكوف روجه‌در . بر بجق اندازه‌دن زیاده اوزونلغنده اولوب كیلدكده نصفی آرقه‌یه صارقان ویكیچری كچه‌لری طرزنده اولان بر نوع سرپوش ایدی . بونك قرمزی قطیفه‌لیسنی ایكی طرفنه برده زلف طاقه‌رق سلحدارلر كیرلر ایدی . اسكوفك آلتون ایله تزیینی سلطان مراد خان اول زماننده ابتدار ایتمشدر . سببی تاریخلرده مسطوردر .

[٢] وزرانك ایچ كدكلیسی تعبیر اولنان یكرمی درت آغاسنك مرتبه‌جه ایكنجیسی ایدی . مادونی بولنان قپوجیلر كتخداسی ایله تشریفاتی وظیفه‌سنی ایفا ایدرلردی .

پایه‌ده چقرلر ولا دفتر امینی [۱] و شهرامینی دفتردار اولمق قانوندر وبیوك اوچیوز اقچه قاضی دفترداراولمق قانوندر واوچیوز اقچه قاضی بشیوز اقچه مرتبه‌سنده‌در وحالا اوچیوز اقچه قاضی بر کمسنه واردر اوچیوزه واردقدن صکره مال دفترداری اولمق قانوندر ورئیس الکتاب رعایت اولنورسه دفتردار اولمق قانوندر [۱]

---

[۱] شمدیکی دفترخاقانی ناظریدر . ممالك عثمانیه‌ده بولنان تیمارلر وزعامتلر وخاصلر واراضی‌یه متعلق بالجمله معاملات قدیماً دفتر خاقانی اداره‌سنه عائد اولدیغی جهتله تیمار وزعامت توجیهاتی وبوبابده وقوعبولان منازعاتك محل فصلی دائرهٔ مذکوره ایدی . حین تحریرده خاص وتیمار وزعامت قید اولنان قریه‌لر اجمال ، هرقریه‌نك مقداراهالی واعشار وسائره کبی رسوماتی مفصل ووقوعبولان توجیهات براتلری روزنامچه ناملرنده اولان دفترلره قید اولنور ایدی . دفتر امینی اولجه نشانجیلمك معیتنده ایکن صوکره آکا تقدم ایلمشدر . مناوبه مناصبندن ایدی .

[۲] دولت علیه‌نك مالیه‌سی قدیماً دفتردار نامنده‌کی مأمورلره محول اولوب بونلردن مرکزده اولانلره قپو دفتردارلری وطشره‌ده بولنانلره کنار دفتردارلری دینلور ، دفتر امیننه مربوط تیمار دفتردارلری ایله التباس وقوعبولامق ایچون جمله‌سنه خزینه یاخود مال دفتردارلری تسمیه ایدیلور ایدی . تأسس دولتدن پك آز مدت صوکره امورمالیه دفتردارنامنده برمأموره تودیع ، سلطان محمدخان ثانی زماننده بومأموریت روم ایلی وآناطولی نامریله ایکی‌یه تقسیم اولندی . بعده بونلرك اداره‌لرنده‌کی روم یلی وآناطولی قلملرندن براز معامله تفریق اولنوب استانبول مقاطعاتیله برلشدیرلمه‌رك شق ثانی نامیله بردفترداراق دها احداث ایدلدی ، بوصورتله دیوان همایونده اولان دفتردار اوچ عدده ابلاغ اولندی . مؤخراً روم ایلی وآناطولی دفتردارلری لقبلری ترك اولنوب اولکی‌یه باش دفتردار و شق اول دفترداری نامی ویرلدیکی کبی آناطولی دفتردارینه شق ثانی ودیکرینه شق ثالث دفترداری تسمیه اولندی . بعد بعد دفتردار رابع اسمیله برمأموریت دها احداث اولندی ایسه ده متعاقباً الغا ایدلدی . باش دفتردار مالیه‌یه متعلق دعوالری فصل ایدر ، اقتضاسنده ظهرینی امضا ایتمك اوزره طغرالو امرلر ویرر ؛ امور معظمه‌یی عرض ایدر ووزرا ایله حضور پادشاهی‌یه کیرر ایدی . دیکر ایکیسنك وظائفی پك خفیف ونوادر حکمنده قالدیغندن بونلر قید حیات وجهله عظمای رجال دولته توجیه اولنمغه باشلادی . تنظیمات خیریه‌دن صوکره شق اول دفترداری نامی مالیه ناظرینه تبدیل ودیکر دفتردارلقلر الغا اولندی . [illegible] مصرحکومتی النده اولان محللرضمیمهٔ ممالك ایدلدکده حلبده اقامت وحلب وشام وآناطولینك منتهای شرقیه‌سی امور مالیه‌سنه

ومراتبده دفتر امینی انوك آلتنه شهر امینی انوك آلتنه رئیس الکتاب اوتوررلر

وشهر امینی یوز یکرمی اقچه علوفه‌یه متصرف اولور[١]

کتاب مراتبنده رئیس الکتاب [٢] انوك آلتنه یکیچری کاتبی انوك آلتنه روزنامه‌جی انك آلتنه مقابله‌جی مقاطعه‌جی انك آلتنه تذکره‌جی انك آلتنه رئیس کاتبلری اوطورر

یوقاروده مذکور اولان کتاب خواجه مقامنده‌در انلر دیوانه اوزون یکلی اوست کیرلر رئیس کاتبلری نفردر وبوذکر اولنان کتابك عزل ونصبی دفتردارلرمه مفوضدر انلرك خدامیدر .

وعلوفه‌لی متفرقه چاشنکیرلردن مقدمدر چاشنکیرلر[٣]دن صکره

نظارت ایتمك اوزره عرب وعجم دفتردارلنی نامیله بردفترداراق احداث اولندی. بعده بودفتردارلق حلب ، دیاربکر ، شام ، طرابلس‌شام ، ارضروم نامیله بش دفتردارلمه آیرلدی . استانبولده اولان آناطولی قلمندن دخی اولا سیواس بعده قرەمان آیریلەرق وآناطولی ایالتی امور مالیه‌سی دخی مرکزدن تفریق ایدیله‌رك اوچ دفتردرلق اتخاذ اولندی . مؤخراً اکثر ایالاتده برر دفترداراق احداث ایدلدی . ایشته بونلره کنار دفتردارلری تسمیه اولنوردی .

[١] شیمدیکی کبی اموربلدیه ایله مشتغل اداره‌نك رأس کارنده بولنان ذات اولمیوب صرف سرای همایونه مخصوص برمأموریت ایدی . سرایده وقوعبولان انشا آتك ملزمه وسائره‌سنی باتدارك اثمانی و چالیشانلرك استحقاقنی تسویه ایله حسابلرینی طوتار وسرای‌همایون اندرون وبیرونی‌مستخدمیننك‌بعضیلرینك علوفه‌لرینی توزیع ایلر ایدی .

[٢] شیمدیکی خارجیه ناظریدر . بومأموریت اوائلده دیوان همایون یاخود رئیس کاتبلری دنیلان کتابك آمری ونشانجینك معینی ایدی . بعده درسعادتده سفرای‌اجنبیه تکثرایتدیکندن آنلرله مکالمه خصوصی دخی مأمورینتنه منضم اولدی ، بوصورتله رتبه‌سی ترفع ونشانجیلره تقدم ایلدی . تنظیمات خیریه‌دن صوکرده نامی خارجیه ناظرینه تبدیل اولندی .

[٣] چاشنکیرلر قانوناً قرق نفر اولوب سرای همایونده‌کی خاص اوطه‌ده اولانلردن چیقاریلورلر ایدی . علوفه‌لری نقصان وزیاده اولمامق اوزره قرق آقچه اولوب کوچوك روزنامه‌جیدن آلورلرایدی. مؤخراً یوزاون یدی‌نفره ابلاغ‌اولنمشلر ایسه‌ده مقدار علوفه‌لری تزیید وتنقیص ایدلمدی .

تیمار متفرقه‌سیدر انلردن اشغه چاوشلردر [١]
چاوشلرله کاتبلر قنغی‌سی اسکی ایسه اکا اعتبار اولنور
وچاوش وکاتب تیماری سربستدر
وعلوفه متفرقه‌لرینك یولی تیمار دفتردارلغیدر تیمار دفتردارینك
یولی دفتر کتخدالغیدر [٢] وروم‌ایلینك دفتر کتخداسی رعایت اولندقده
مال دفترداری اولمق جائزدر
ورئیس کاتبلرینك یولی خزینه کاتبی‌اولوب مقاطعه‌جی[٣] ومحاسبه‌جی
اولمقدر

---

[١] چاوشان درگاه عالی اوچیوز یکرمی‌درت نفرایدیلر ، سرایك بوستانجی وسائر اوجاقلرندن آلنورلردی . علوفه‌لری آلتمش وقرق واوتوز آقچه اولمق اوزره متفاوت ایدی . چاوشلق بیزانتنلر سلجوقیلرده ده وار ایدی . اوائل دولت عثمانیه‌ده سفارت . مخابرات سیاسیه واسطه‌لریله اجرا قلندیغی کبی اداره وتفحص وتحقق احوال مملکتده دخی بونلر مأمور ایدیلر ایدی . مؤخراً بوخدمتلرك بعضیسی قپوجی باشیلره انتقال وسفارت کبی خصوصات دخی دیکر مأمورلره تودیع اولنمغه باشلادی . چاوشلرك وظیفه‌لری دیوان همایونده خدمت ایتمك ، پادشاه شهری طولاشمغه چیقدقده طاشیدقلری طپوزلرینی اوموزلرینه قویوب آلای اوکنجه یوریمك وسفر پادشاهی وقوعبولدقده باشلرینه تللرطاقوب اوتاغ همایون اوکنده نوبت چالنیر ایکن ال قاوشدیروب طورمق کبی خصوصدن عبارت قالدی .

[٢] اراضیسی تیمار وزعامت وخاص صورتلریله تفویض اولنان ایالتده تیمار معاملاتنه مأموراولانلره تیمار دفترداری ، بونك اوزرینه وزعامت ایشلرینه مأمور بولنانلره دفتر کتخداسی دنیلور ایدی ، بونلر دفتر امانتنه مربوط ایدیلر . خاص صورتیله عائدات تخصیص ایدلیه‌رك زعامت توجیه اولنوردی.

[٣] ممالك دولت‌علیه‌ده بعض محللرك رسوم وحاصلاتی اصحاب تیمار وزعامته تفویض وخاص‌اوله‌رق تفریق‌ایدلیوب خزینه‌دن نهایت ایکی‌سنه اولمق‌اوزره والیلره ومیرلوالره وملتزملره التزام اولنورایدی . مقاطعه‌جی مقاطعاتی‌حاوی دفترك حاملی وبو ایش ایله مشغول کاتبلرك آمری ایدی . ملتزملردن آقچه تحصیل ایدنده مباشر دیرلر ایدی . بعده زیاده حاصلات کتیرن تیمار و زعامتلر محلول اولدقچه توجیه اولنیوب جانب میریدن ضبط ایله التزام اولنمه باشلامش وبونلرده مقاطعات میریه تسمیه ایدلمش ایدی . بیوك شهرلرده دخی قنطاریه وکیالیه

وصحن ملالری مقام مولویتده‌در آنلر جمله سنجاق بکلرینه تصدر ایدرلر

داخل مدرسی وخارج مدرسی دخی مقام مولویتده‌در وخارج وصحن وداخل اللیشر اقچه ایله اولور حالیا بنا ایلدوکم مدارس عالیه‌یه صحن دیو اسم قونلمشدر صحندن بشیوز اقچه ایله قاضیلغه وصول بولور وایاصوفیه مدرسه‌سندن داخی کذلك بویله وصول بولنور

وابتدا یکی ملازم یکرمی اقچه مدرسه‌یه اندن یکرمی بش اندن اوتوز اندن اوتوزبش اندن قرق اندن قرق بش اندن اللی اقچه‌یه واصل اولور اللی اقچه مدرس جمله اغالرك اوسته اوتورر صحنه واردقدن صکره بشیوز اقچه قاضی اولور اندن قاضی عسکر اولور

دارالسلطنتم قاضیسی بکلر بکیلر ایله برابردر

وایچ ایلده [۱] یکرمی اقچه مدرس قاضی اولسه قرق بش اقچه ایله اولور

واوچیوز اقچه قاضی مقام مولویتده‌در سائر یوز اللی اقچه قاضیلر دفتر کتخدالرینك وآلای بکلرینك اوسته اوتوررلر اما ایکییوز بیك اقچه سنجاق دخی اولورسه آلتنه اوتوررلر منصب اوچیوزه وارمینجه مال دفتردارلکنه مستحق اولمز وداخل منلالرینه دخی دفترداراق ونشانجیلق ورلمك صحن مدرسلرینه داخی قانونمدر .

وزیراعظم اوغللری آلتمش اقچه ایله متفرقه اوله‌لر وسایر وزرا اوغللری اللی اقچه ایله متفرقه اوله‌لر ونشانجی اوغللری دخی کذلك قرق بش اقچه ایله متفرقه اوله‌لر وبکلر بکیلر اوغللری دخی قرق بش اقچه متفرقه اوله‌لر [۲]

وباج بازار وقره کمرکلری ومسکرات رسومی مثللو برطقم رسومات احداث اولنه‌رق مقاطعات میریه جمله‌سنه ادخال ایدلدی، بووجهله مقاطعات تکثر ایتدی.

[۱] استانبول ، ادرنه ، بروسه مدارسنه وبونلرك حوالیسنده‌کی قصبه‌لرده واقع مدرسه‌لرك کزیده‌لرینه مخصوص برتعبیر ایدی .

[۲] بونلره « واجب الرعایه » دیرلر ایدی . امرا ودوشیرمه اوغلانلرندن وزرا و امرا یتیشدیرلمکه باشلاندقده زادکان قدیمهٔ دولت کبی اصالته مالك

وسنجاق بکی اوغلاری اوتوز بیك اقچه زعامت اله
وچاوش اوغلارینه اون بیك اقچه تیمار ویره‌لر

وابنای موالیٔ عظامدن مفتی افندی وخواجه افندی تولك اوغلاری آلتمیشر آقچه شهر امیننده علوفه‌یه متصرف اوله‌لر وقاضی‌عسکر اوغلاری قرق‌بش اقچه علوفه‌یه متصرف اوله‌لر وتخت قاضی اوغلاری اوتوز اقچه علوفه‌یه متصرف اوله‌لر و شاه زاده خواجه‌سی اوغلی داخی اوتوز اقچه علوفه‌یه متصرف اوله‌لر وصحن ملاسی اوغلاری یکرمی اقچه‌یه متصرف اوله

ویکی ملازم زعامت استسه یکرمی بیك اقچه تیماره امر ویره‌لر
وزیر اعظم التی‌دن بر اکسوك تیماری بلاعرض ویرمه‌سی قانونم اولمشدر

بولنمدقلرندن و پدرلری کبی مساعیٔ ذاتیه‌لری سایه‌سنده یوکسك مقاملری احراز ایتمه‌لرینه قوانین موضوعه مساعد اولمدیغندن طولایی بونلرك اولادلری ایچون متفرقه‌لق صنفی احداث ایدیله‌رك قیدواد خال اولنمغه، بعده سرای همایونك خاص اوطه‌سندن واسکیلرندن دخی بو صنفه چیقارلمغه باشلاندی . مؤخراً پادشاهلرك همشیره وکریمه زاده‌لری بیله متفرقه اولدی ایسه‌ده بو خصوص مدت مدیده دوام ایتمدی . ارباب علوم وفنوندن ودیوان همایون کاتبلرندن بعضیلرینه دخی متفرقه‌لق ویریلوردی . زعما وارباب تیمارك اکثری متفرقه اولدی ایسه‌ده مدت قلیله‌ده قصر وحصر ایدلدی . ایام اخیره‌ده بو منبعلر تماماً ترك اولنه‌رق سرای همایونده بولنان بوستانجیلرك اکثریسی متفرقه اولدی . بونلرك برقسمی علوفه‌لی ، دیکر قسمی دیرلك تصرف ایتدکلرندن علوفه‌لی متفرقه، تیمار وزعامت متفرقه‌لری دینلورلر ایدی. علوفه‌لی متفرقه‌لرك یومیه‌سی یوز، سکسان، آلتمش آقچه اولمق اوزره یوکسك ومتفاوت بولنوب کوچك روزنامه‌جیدن آلورلر ایدی. متقاعد اولدقلرنده اون بیکدن یکرمی بش بیك آقچه‌یه قدر ویریلور ایدی . متفرقه‌لرك بر قسمی کدکلو اولوب محلول وقوع بولدقچه یرینه باشقه‌سی کچیریلور وعددلری هیچ بر وقت تزاید وتناقص ایتمز ایدی . بونلر درت یوز اوتوز اوچ نفر ایکن صوکره بش التی یوزه بالغ اولمش بعده دها زیاده تزاید ایتمشدر. متفرقه باشی نامنده بر آمر اداره‌سنده ایدیلر. متفرقه‌لر خدمات دولتده بولنمازلر ، یالکز پادشاهك معیتنده استخدام اولنورلر ایدی . پادشاه سفره کیتدکده برابر کیدرلر. شهری طولاشمغه چیقدقده اوکنجه یوررلر ایدی . سرایدن چیقانلر هپسنه تصدر ایتدیکی کبی دیرلك تصرف ایلینه دخی مقداری وجهله بر برینه تقدم ایدرلر ایدی . حضورینه چیقدقلرنده صدر اعظمك آیاغه قالقوب متفرقه‌لره تعظیم ایتمسی قانون ایدی .

وقاضی عسکرلرم سلاطینه متعلق اولمین جهاتك ایکی اقچه‌لرین بلاعرض ویرمکی مأمور اولسون

ودفتردارلرم خزینهٔ عامره‌مدن ایکی اقچه بلاعرض ویرمکه مأمور اولسون

واطرافده بکلربکیلر تیمار وزعامتی توجیه ایدوب عرض اتسونلر عرضلری مقبول اولسون

ویلده برکره رکاب همایونمه دفتردارلرم ایراد ومصرفم اوقیالر خلعت فاخره کیسونلر

واللی اقچه مدرس رئیس الکتابه ودفترامیننه تصدر ایده

ودفتر امینی شهر امینی بلوك اغالرینه تصدر ایده اما دفتر امینی پایه‌ده دفترداره قریبدر شهر امیننه ورئیس الکتابه تصدر ایده

ودفتردارلرم خدمت ایدن کمسنه‌لره یوللرینه کوره چاوشلق وسپاهلق وکاتبلك هرکشنك استحقاقنه کوره عرض اتمکه مأمور اولسون وسنجاق وزعامتلك داخی لازم کاورسه عرض اتسونلر

ویکیچری طایفه‌سنه هر ییل بشر زراع چوقه واستر ویرسونلر[١]

[١] سلطان مراد خان ثانی یکیچریلرك بهرینه یدیشر اندازه چوقه ، بری بوکا آستار اولمق ودیکربنی باشلرینه صارمق ایچون دخی یدیشردن اوز دردر اندازه بز واون برر آقچه یاقه آقچه‌سی تخصیص ایلمش وخانی سلطان محمد خان ثانی بونی عجمی اوغلانلرینه تعمیم ایلمش ایدی . سلطان سلیمان خان قانونی دخی یتیم قالوب فدوله خواران قول اوغلانی دنیلنلره آلتیشر اندازه چوقه تعیین ایلدی . سلطان مراد بوچوقه‌یی سلانیك شهرنده نسج شرطیله ومقاطعاتی اولمق اوزره تخصیص اتمش وبوکا مخصوص ولمق اوزره اوراده برانبار دخی انشا ایتدیرمش وبریایا باشی مأمور ایلمش ایدی . مؤخراً نفرات تکثر ایتمکله مقاطعات مذکوره کفایت ایتمدیکندن بقیه‌سی‌ده محال سائره‌ده اثمانی ویریله‌رك ایشلدیلوب اعطا اولنوردی . مؤخراً عیناً اعطا خصوصی ترك ایدیله‌رك بدلی ویرلدی . یکیچری مواجب دفترلرنده‌کی « ذمستانی » بودر . مع مافیه مأمورلری اولان چوقه امینلری وکاتبلری ایله چورباجی دنیلن ضابطانك بوبابده بك چوق سوء استعمالاتی وقوع بولور ایدی . بری چوقه‌نك یدی اندازه اولانـه یغموراق وآلتی اندازه بولنانـه دونلق یاخود میراخوری تعبیر ایدرلر ایدی .

بوقدر احوال سلطنته نظام ويرلدى شمدنصكره كلن اولادكرامدن دخى اصلاحنه سعى اتسونلر

امور سلطنته متعلق ترتيب ايين بياننده‌در .

اولا برعرض اوداسى ياپلسون جناب شريفم پس پرده‌ده اوتورب هفته‌ده‌دورت كون وزرام وقاضى عسكرلرم ودفتردارلرم ركاب همايونمه عرضه كيرسونلر

ديوانه هركون وزرام و قاضى عسكرلرم و دفتردارلرم كلدكده چاوش باشى وقپوجيلر كتخداسى اوكلرينه دوشوب استقبال اتسونلر

وبعض مصالح ايچون بندن طشره خبرى قپواغاسى قپوجيلر كتخداسنه سويلسون و اول دخى وزرامه و قاضى عسكرلرمه و دفتردارلرمه سويله‌سونلر

وبر خاص اوطه دخى ياپلشدر اوتوز ايكى عدد خاص اوده اوغلانى ايله ايچنده برى سلحدار [١] و برى ركاب دار [٢]

---

[١] اركان خواص جوانى دنيلن آغالرك برنجيسى خاص اوده باشى اولديغى كبى ايكنجيسى دخى سلحدار ايدى . پادشاهك قليجينك محافظى اولوب عزيمت همايون وقوعنده‌باشنده زافلى‌اسكوف اولديغى‌ سيف‌دخى الده بولنديغى‌حالده جانب يميننده كيدر ايدى . يكرمى آقچه علوفه‌سى ودرت عدد جامهٔ خاصه سالیانه‌سى وارايدى. بعده‌دارالسعاده طاقمندن ماعدا اندرون همايونده بولنانلرك ضابطى اولمق اوزره درجهٔ نهايه‌ده تميز ايتديلر . هركون مابينده نزد همايونده بولنور وتلخيصات تعاطيسى وسائرخدمات سنيه‌يى ايفا ايدروانداروان همايون‌رجالى محتاج عرض خصوصاتى واسطه‌سيله ايلرلر ايدى . اكثريسى صدارت ، قبه وزراتى ، دريا قپودانلغى ومصر كبى ايالات مهمه واليلكارى ايله چيقمشلردر. ١٢٤٧ سنه‌سنده سلحدار كريدلى على آغانك وفاتندن صوكره سلحدارلق الغا اولندى .

[٢] پادشاه تنهاجه باغچه وسائره‌يرنه عزيمت ايچون سوار اولدقده اوزنكى آغارى موجود اوله‌ميه‌جقلرندن ركابدار ياننده بولنور وركاب همايونى طوتمق خدمتنى ايفا ايدر ايدى . بونك دخى علوفه‌سى يكرمى آقچه وساليانه‌سى درت عدد جامهٔ خاصه‌ايدى. اولجه‌ركابدارسلحدارك مأذونى وچوقه‌دارك مافوقى اولديغى

وبری چوقه‌دار [١] وبری دولبند اوغلانی [٢] اوله .

اوده اوغلانینك ضبطی اوده باشنه مفوضدر سلحدار دخی عجمیلره سله چالمغه مأموردر وانلر چقمق لازم‌كلسه سلحدار ورکابدار اللی‌اقچه متفرقه اوله‌لر رعایت اولنسه بلوك اغاسی وچاشنكیر باشی‌اوله وسایراوده اوغلانی اوتوزبش اقچه ایله سلحدار قپوجی باشی اولمق داخی واقع اولمشدر وخزینه اوغلانی اون سکز اقچه ایله چیقه [٣]

وطعامی حضور عالیشانه کیلارجی باشی قویه

باغچه‌یه بوستانجی باشی قونلمشدر قایغه کرلدکده بوستانجی کورك چکوب اول دومن دوته [٤]

حالده مؤخراً ایکنجیسی کندیسنه تقدم ایتمشدر. سلحدارلر تمایز ابتدکده بونکله چوقه‌دار مولود وسائره کبی ایام رسمیه‌ده معیت همایونده اثبات وجود ایتمك، سائر وقتلر دائرهٔ مخصوصه‌لرنده اقامت وآرام ایلمك اصول اتخاذ ایدلدی . سلحدار آغالرك حضور همایونده بولنه‌مدقلری ایام رسمیه‌ده چوقه‌دار آغا اوده بولنه‌ماز ایسه رکابدار آغا سلحداره وکالت ایلر ایدی .

[١] ایام رسمیه‌ده پادشاهك خاص یغمورلغنی طاشیر وصاغ جانبنده یورور ایدی . علوفه وسالیانه‌سی رکابدار مثللو ایدی .

[٢] بوکا دلبند غلامی وآغاسی دخی دیرلر ایدی . پادشاهك صاریقلرینه وچماشیرلرینه مأمور اولوب بونلرك تدویر وتنظیفنه نظارت ایدر ایدی . بعده شمدی ثوابجی باشی دینلمکده اولان صاریقجی باشیلق نامیله دیکر برمأموریت احداث وخدمت مذکوره آکا تودیع ایدلدی . دلبند آغاسی حرقهٔ سعادت دائره‌سنك تنظیف وسائره‌سنه مأمور اولدی . مع مافیه رکابدار آغالغنك مأذون وملازمی بولنمق خصوصاتی محافظه ایلدی .

[٣] اسراودوشیرمه‌اوغلانلرندن سرای‌همایونلرده وعجمی‌اوغلانلری‌قشله‌لرنده تربیه‌ایدیلنلر اوقات معینه‌لرنده ویاخود لزومی کورلدکجه سواری وپیاده اوجاقلرینه قید وچاوشلق وسائره کبی وظیفه‌لره تعیین اولنور وبوکا چیقمه‌یاخود اوجاغه، قپویه چیقمه دینلور ایدی . بعده دوشیرمه اصولی ترك وقانونی بشقه براصوله تحول ایلدیکندن بوتعبیر یالکز سرای همایوندن مأموریت طریقیله‌اخراج‌اولنانلره تسمیه اولندی .

[٤] سرای همایونه تفریق اولنان اسرا ودوشیرمه اوغلانلرندن برمقداری سرای‌همایون‌باغچه‌لری‌خدمتنه مأموراولدقلرندن بونلره بوستانجی‌دینلدی. بعده‌ادرنه

وبیراملرده میدان دیوانه تخت قوریلوب چقمق امرم اولمشدر

ال اوپولدکده وزرام وقاضی‌عسکرلرم و دفتردارلرم قفادارم اولوب دوره‌لر خواجه ومفتی‌الانام اولنه

وزرامه وقاضی‌عسکرلرمه وباش دفتردارمه ونشانجی‌یه کندم قالقمق قانونمدر

وچاوشلر ال اوپمك قانونمدر و اهل منصبك خرده اهل منصبلردن الای‌بکی ال‌اوپمك قانونمدر ومتفرقه علوفه‌ایله اولورسه ال‌اوپمك‌قانونمدر وچاشنکیر ال اوپمك قانونمدر

وزعیم وارباب تیمار ال اوپمك لازم دکلدر

زعیم متفرقه‌سی یوزاللی بیك آقچه ایسه ال اوپمك قانونمدر

والتمش آقچه‌دن یوقاری ویتمش آقچه قاضیلر ال اوپمك قانونمدر

ویکرمی اقچه مدرس ل اوپمك قانونمدر

وکتابدن نفر اولان رئیس‌کاتبلری ودفترخانه کاتبلری کرك‌کاتب‌اولدقده وکرك عیدده ال‌اوپمك قانونم دکلدر واهل‌منصب اولان محاسبه‌جی[١]

وکلیبولی‌شهرلرنده بولنان سرای وبوستانلر دخی بونلره تفویض‌ایدلدی . بعد بعد آمرلری‌اولان‌بوستانجی باشی اداره‌سنده اولاق اوزره آیروجه برعسکری اوجاغی هیئتنی‌آلدی. بوستانجی باشی سرای همایونلر ایله حدایق پادشاهی و بوغاز ایچی جوارلرینك امور ضابطه‌سنه مأمور اولدی . بوستانجیلردن برقسمی امورانضباطیهٔ مذکوره وسرای همایونك محافظه‌سی‌ایله‌اشتغال ایلردیکرقسمی دخی دائرهٔ همایونده قایقجیلق وسرای همایون و جوامع شریفه انشاآتی ایچون ایجاب ایدن ملزمهٔ اخشابیه‌یی ، سرای‌همایون حطبنی اذمیتدن نقل ایدن قدرغه‌لرده کورکجیلك و طائفه‌لك ایدرلر ایدی . اوجاغك بوستانجی باشیدن صوکره اك بیوك ضابطی بوستانجیلر کتخداسی ایدی .ادرنه‌ده‌کی بوستانجیلر دخی ادرنه بوستانجی باشیسی نامنده آیریجه‌برضابط اداره‌سنده‌ایدیلر. یکیچریلرك الغاسنی متعاقب بو اوجاق دخی لغو اولندی .

[١] ایلك اول محاسبه‌جی بعده دیوان همایونده خراج ، اوقاف وسائره ناملریله محاسبه‌جیلرك تعدد ندن طولایی باش محاسبه‌جی دینلن مأمور روم ایلی محاسبه‌جیسی ایدی . دولتك بالجمله واردات ومصارفاتی حساباتی بومأمورك اداره‌سنده

ویکیچری کاتبی [۱] وسپاهیلر کاتبی وروزنامه‌جی [۲] ال اوپمك قانونمدر وبالجمله دیوانه واران اوزون یکلی قفتان ایله کله‌لر انلر خواجه مقامنده‌در [۳]

جناب شریفم سفر ظفر رهبره متوجه اولسه یاناشمق وزرامك وقاضی عسکرلریمك ودفتردارلریمك قانوندر معزول بکلربکیلر وبکلر داخی دعوت ایدرسم یاناشمق قانونمدر

اولان ، اولامحاسبه مؤخراً باش محاسبه تسمیه‌اولنان قلمده طوتیلور ایدی . باش محاسبه خزینهٔ دولتك کافهٔ قوانین ونظامات وقیوداتنك مرکزی واك اهمیتلی بر موقعی اولدیغندن کیسه‌داری اکثریا دفترداراغه منشأ ایدی .

[۱] بوکا یکیچری افندیسی دخی دینلوب اوجاغك اکابر ضابطانندن ایدی . یکیچریلرك کوتوك واسامه دنیلن دفترینی بالخاصه کندی یازار وبودفتره باشقه‌سی قلم قاریشدیره‌ماز ایدی . درت تقسیط اولدیغی حالده سنه‌ده اوچ دفعه‌ده ویریلن علوفه دفترلرینی تنظیم دخی جملهٔ وظائفندن ایدی . مع مافیه یکیچری اوجاغنك بلوك وسکبان وجماعت دنیلان اوچ بیوك قسمنك وهر اورطه‌نك آیریجه برر کاتبی دخی وار ایدی .

[۲] هرکون دولتك خزینه‌سنه داخل وخزینه‌سندن صرف صورتیله خارج اولان مبالغ شیمدی یومیه تسمیه‌اولنوب اوزمان روزنامه دنیلن دفتره قید اولنور وخزینه‌یه وقوعبولان تسلیماتی مبین تذکره بومأمور جانبندن اعطا ایدیلور ایدی . مأموریت مذکوره بعده بیوك وکوچك نامیله ایکی‌یه تفریق ایلندی . برنجیسی بالاده بیان اولنان وظائف ایله وایکنجیسی متفرقه ، چاشنکیر ، چاوش ، قپوجی باشیلرك علوفه‌لرینی دیواندن اخذ وتوزیع ایله مشغول اولور ایدی .

[۳] دولتك امور قلمیه‌سی ضابطلکنه مأمور ذواته خواجکان دیوان همایون تسمیه اولنور ایدی . مؤخراً معاملاتده اولان ساده‌لك زائل وقیودات وتدقیقاته احتیاج حاصل اولدیغندن برچوق قلملر احداث ایدلمش وبوصورتله مناصب خواجکان تزاید ایلمش ایدی . بونلرك منتهای طریقلری مناصب سته تعبیر اولنان نشانجیلق شق اول وثانی وثالث دفتردارلقلری ، رئیسلك ، دفتر امینلکی ایدی . عید فطرده اجرا قلنان توجیهات عمومیه‌ده خواجکانه برسنه‌لك اولق اوزره مناوبه مناصبی دنیلن مأموریتلر ابقاءً ویامجدداً توجیه اولنور وبومناصبك باش محاسبه ، بیوك روزنامجه ، آناطولی محاسبه‌سی کبی بیوکلری صدر اعظم کتخداسی ودفتردار ورئیس الکتاب معزوللری کبی رجاله وکوچکلری خواجکانه تفویض ایدیلور بونلردن محروم قالانلره عطایای سنیه احسان اولنور ایدی .

و كندودوم وقاترمدن اللیشر قطار قاتر وزرامه بشر قطار قاتر دفتردارلرمه ورلسون خزینه‌لرین كوتورمك ایچون

وجناب شریفم ایله كمسنه طعام یمك قانونم دكلدر مكر اهل عیالدن اوله اجداد عظامم وزراسیله یرلریمش بن رفع ایتمشمدر

وسفر ظفر رهبرم واقع اولدقده ركاب همایونمده صولاق [۱] باشی وپیك[۲] باشی یوریسون

وبر كوچك صندق ایله جیب خرجلغی ایچون فلوری كتوره‌لر

وهر كمسنه‌یه اولادمدن سلطنت میسر اوله قرنداشلرین نظام عالم ایچون قتل ایتمك مناسبدرا كثر علما دخی تجویز ایتمشدر انكله عامل اوله‌لر

واودهم خاص اوغلاننه ییلده درت دفعه خلعت قفتان ویرلسون اوزرینه چاتمه‌دن تاقیه وپابوج ویرلسون

ومهر شریفم وزیراعظمده دورسون خزینه‌م و دفترخانه‌م مهرلنمك لازم كلسه وآچلمق لازم كلسه دفتردارلرم امریله حضورلرنده آچیلوب قاپانسون

---

[۱] هرنده یوزر نفر اولمق اوزره درت اورطه‌یه منقسم اولان صولاقان خصه صولاق باشی نامنده برقوماندان اداره‌سنده ایدیلر . بونلر هیچ بروقت تزاید وتناقص ایتمیوب دائما درتیوز نفر بولنورایدیلر . محلول وقوعبولدقجه یرینه یكیچریلرك بونامده اولان و.آلتمشنجیدن آلتمش اوچنجی نومرویه قدر اولان جماعتلری اورطه‌لرندن بری اخذ اولنور ایدی . صولاقلركرك سفر وكرك درسعادتده‌كی ركاب همایون رسملرنده پادشاهك اطرافنده‌ماشیاً یوررلر وهركوپری كچیلور ایكن صولاق باشی اسب پادشاهینك لجامنی طوتار ایدی . آلای كونلری باشلرینه طوغلی كلاه‌وآرقه‌لرینه بیاض بنش واوزرینه بیاض ودرت قوللی خفتان كیرلر وبوقوللرك ایكیسنی كیوب دیكر ایكیسنی قوشاقلرینه‌صارارلردی. اللرنده یای وآرقه‌لرنده تیركش بولنوردی .

[۲] قیافتجه صولاقلرك باشقه برنوعی ودها مزینی اولان پیكان خاصه آنلرك بولندقلری سفر وایام رسمیه‌ده بولنورلرواوكلرنده یوررلر ایدی. معمافیه صولاقلر بروظیفه ایله مكلف اولدیغی حالده پیكلر همان برزینتدن عبارت اولوب باشقه برخدمتلری یوق ایدی .

وطوپجی باشنه اللیشر اقچه علوفه ویرله [۱]

وجمله القاب بویله یازیله وزیر اعظم دستورا کرم مشیر افخم نظام العالم ناظم مناظم الامم انیس الدولة القاهره جلیس لسلطنة الزاهره مدبر امور الجمهور بالرأی الصائب متمم مهام الانام بالفکر الثاقب مؤسس جناب الدولة والاقبال مخصص ارکان السلطنة والاجلال المحفوف بصنوف العواطف الملك الاعلی وزیر اعظم ادام الله اجلاله وسایر وزرایه بر مقدار ناقص یازیله

ومفتی افندی یه وخواجه افندی یه وقاضی عسکرلره بویله یازیله اعلم العلماء المتبحرین افضل الفضلاء المتورعین ینبوع الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین کشاف المشکلات دینیه وصحاح متعلقات تعینیه کشاف رموز الدقایق حلال مشکلات الحقایق شیخ الاسلام والمسلمین مفتی انام المؤمنین المستغنی عن التوصیف والتبیین خواجهم مولانا محمد ادام الله فضائله وخدمت فتواده اولان مولانا بدرالدین ادام الله تعالی فضائله

---

[۱] قدیماً اعطا قلنان معاشه مطلقا علوفه دینلور ایدی . بالجمله مستخدمین دولت قسماً علوفه لی وقسماً علوفه سز ایدی . مع مافیه علوفه سز دیمك طرف دولتدن معیناتلری اولمامق معناسنه اولمیوب بونلره برر ایکیشر قریه نك اعشار شرعیه وسائره سی بدل خدمت اوله رق توجیه وتخصیص قلنمش اولمغله طوغریدن طوغری یه خزینهٔ دولتدن علوفه آلمیانلر دیمکدر . علوفه نك مقداری هرنقدر یومیه ایله معین ایسه ده زمان اعطاسی یومی دکل ایدی . پك آز مأمورلره شهری اوله رق ویرلدیکی حالده دیکرلرینه هراوچ آیده برکره یعنی سنوی درت تقسیط اوله رق اعطا ایدیلور ایدی . هراوچ ماه عربینك اسامیسنی تشکیل ایدن حروفاتدن آلنان برر حرفدن حصوله کلان کلمات او اوچ آیك تقسیطی اسمنی تشکیل ایدر ایدی : نفروزننده مصر کلمه سی محرم وصفر وربیع الاول ، رجج لفظی ربیع الاول وجمادی الاول والاخر ، رشن کلمه سی رجب وشعبان ورمضان ، لذذ لفظی شوال وذی القعده وذی الحجه آیلری علوفه لرینه مخصوص قسطلرك اسمی اولوب هرتقسیطه دخی مواجب تعبیر اولنور ایدی . مواجبك برر قسطی محرم وجمادی الاولده ومتباقی ایکی قسطی دخی شعبانده ویرلك ، یکیچریلرك مواجبی دیوان همایونده وعساکر سائره مواجبنك بعضیسی قشله لرنده وبعضیلری سرکی فرشیله صدر اعظم دیوانده اعطا ایدلك قانون ایدی . علوفه بهمه حال صالی کونی چیقار ایدی .

ودفتردارلرمه جانب ديواندن بويله يازيله افتخار الامراء والاكابر مختار الكبراء والافاخر مستجمع المعالى والمفاخر ذوالقدر الاتم والصدر الاكرم المختص بمزيد عناية الملك البارى خزانهٔ عامرهمك دفترداری دامت معاليه

وجانب ماليه‌دن بويله يازيله قدوة ارباب العز والاقبال عمدة اصحاب القدر والاجلال جامع وجوه الاموال عامر الخزين باحسن الاعمال المختص بمزيد عنايت الملك الاعلى خزانهٔ عامرهم دفترداری دامت معاليه

وبكلربكيلره بويله يازيله امير الامراء الكرام كبير الكبراء الفخام ذوالقدر والاحترام صاحب العز والاحتشام المختص بمزيد عنايت ملك العلام قرمان بكلربكيسى دام اقباله

وسنجاق بكلرينه بويله يازيله قدوة الامراء الكرام عمدة الكبراء الفخام ذوالقدر والاحترام صاحب العز والاحتشام المختص بمزيد عنايت الملك العلام

ويكيچرى اغاسنه وساير اوزنكى اغالرينه بويله يازيله افتخار الاماجد والاكارم جامع المحامد والمكارم المختص بمزيد عنايت ملك الدايم يازيله

وبشر يوزاقچه تخت قاضيلرينه بويله يازيله اقضى قضاة المسلمين اولى ولاة الموحدين معدن الفضل واليقين وارث علوم الانبياء والمرسلين حجة الحق على الخلق اجمعين المختص بمزيد عنايت الملك المعين يازيله

صحن منلالرينه وداخل منلالرينه افتخار العلماء المحققين مختار الفضلاء المدققين ينبوع الفضل واليقين وارث علوم الانبياء والمرسلين المختص بمزيد عنايت الملك المعين يازيله

ويوز اللى اقچه قاضيلره قدوة القضاة الاسلام عمدة ولاة الانام مميز الحلال عن الحرام يازيله انلردن اشغه برفقره اكسك يازيله

وشهراميننه ورئيس الكتابه بويله يازيله افتخار الاعالى والاعاظم مختار الاهالى والاكارم المختص بمزيد عنايت الملك الدايم يازيله

وچاوشلره بويله يازيله قدوة الاماثل والاقران يازيله

وكاتبلره قدوة ارباب التحرير يازيله

وصاحب سلطنت اولوب اطاعت ايدن جليل القدر حاكملره واكر مملكتده صاحب سكه وخطبه ايسه اخوت مآب يازيله اكر ولايتك اباعن جد حاكمى ايسه خطبه وسكه صاحبى دكل ايسه امارت مآب يازيله

واوغلوم شاه زاده ادام الله عمره حكم يازلق لازم كلسه بويله يازيله فرزند ارجمند اسعد وامجد وارث ملك سليمانى نور حدقه سلطانى روس السلاطين صاحب العز والتمكين محض لطف الله الكرام اوغلم سلطان جم ادام الله بقاه يازيله

ومنلازاده‌لره وپاشا زاده‌لره قدوة المخاديم الكرام عمدة المعاظيم العظام يازيله

وخواتين‌دن سلطانلردن برينه حكم يازلق لازم كلسه بويله يازيله عفت پناه سترت وعزت جاه دولت درج السلاطين عزة برج سيد الخواتين الاعظم بنات السلاطين اوغلم سلطان محمود قزى عايشه دامت عصمتها ديو يازيله

تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب

تحريراً فى غرهٔ ذى الحجه الشريفه سنه ١٠٢٩

واركلى قاضيلغنده برعشر وقفه ونصف عشر ديوانى‌يه قيد اولنمشدر وقونيه قاضيلغنده ايكى قريه‌دن و نفس شهر سنورنده اكيان غلاتدن [صو بصارديو] ايكى‌عشر النور غيرى قراسنده عشر وسالارلق النور و سالارلق بر [مد] غله‌دن ايكى كيله عشر النـدقدن صكره بچق كيله داخى النور بومذكورلردن زياده يملك ايچون و غيرى خصوصچون نسنه النماز وولايت مزبوره‌ده‌عشر كتان كهنه دفترده عشر وسالارلق قيد اولنمشدر ينه اول موجبجه‌النه اما تخم رعيته ويرلسه رعيت‌ويرديكى كتانى يومشديويره

ولايت رومده ارپه‌دن و بغدايدن وطارودن هرجنسى آيرو حساب ايلرلر بش مد اوليجاق يملك بربچق كيله النور بش مددن اون مد [ه] چقجاق همان بواسلوب اوزره الورلر [اون] مده يتشجك اوچ كيله يملك الورلر اون مددن نه‌مقدار تجاوز ايدرسه اوچ كيله‌دن زياده نسنه الميالر وبركشينك چاچى [١] اون مددن دخى زياده اولسه‌همان اوچ كيله النور ارتق النمز بش مددن اكسك اولاندن نسنه النمز ولايت مزبوره‌ده قانون بواسلوب اوزره جارى‌در

اما لواء بوليده وجغاده ومنكنـده واون ايكى ديوانده وقبرسـده واركايده مدده اوچ كيله النور وخرمن حقى وسالارلق النمز ويران شهر وبورلى واولوس وملك فلك‌الدين ويدى ديوان و حضر بك ايلى ناحيه‌لرنده مدده ايكى بچق كيله النور ورسم خرمن وسالارلق‌النمز

خامس [رسم باغ وچاير]

باغ و چاير [٢] دونمنه بعض ولايتده اون اقچه وبعض ولايتده بش‌اقچه

---

[١] چاچ ذخيره كومه و ييغينى ديمكدر . آناطوليده الآن چچ صورتنده مستعملدر . قديم توركجه‌ده يايلق وقوشمق معناسنه اولان چاچمق مصدريله بوكلمه آراسنده مناسبت يوقدر .

[٢] بو قانونامه نك كتبخانه‌لرده بولنان بعض مصحح نسخه لرنده چاير كلمه‌سى يوقدر .

النوب وخدایقدن و حریملردن دخی عشرلرینه کوره کسم النور اما
بعض یرلرده باغك دونمنه یدیشر و بعض یرلرده سکزر وبعض یرلرده
اونر اقچه النور

باغچه‌دن و باغدن عشر حاصل النمق قانون شرعه مطابقدر اما
رعایایه [تکلیف (١)] عشرده مضایقه اولوب دفع مضایقه ایچون عشر
مقدارینه بدل مبلغ تخمین اولنوب خراج اعتبار اولنمش

باغدن دونم اقچه‌سی النمیان یرلرده اوزم وغیری فواکه و بوستان
یتشجك اوزرینه امین کشیلر الدوب قیمته دوتدروب عشرین الهلر

ودونم اقچه‌سی النان یرلرده اوزوم کسلدوکی وقت النه قبل الوقت النمیه

ولایت منتشاده باغ دونمیله دونمدن دونمه اعلاسی سکز وادناسی
درت اقچه‌در

اما ولایت قرمانده غله‌دن ایکی عشر النان یرلرده باغدن و باغچه‌دن
بر بچق عشر النور ایمش صکره درکاه معلامه عرض اولنجاق بر عشر
الماق مقرر بیورلمش

تیمار [و] وقف وملك اولان قرادن همان بر عشر النه اما وقف
اولان قریه‌لرده عشر تمام وقفه النه وقفدن غیری‌ده بر عشر النوب
نصفی مالکانه ونصفی دیوانی‌یه اوله سالارلق [دیو] نسنه النمز

وکافرك باغی اولوب شیره حاصل اولان یرلرده واکر شهرده واکر
کویده سوباشی وسواری ایکی آی منوپولیه [٢] دوتوب سوجی‌سن صاته
نرخدن زیاده [یه] کوجله کافر اوزرنه براقمیالر

---

[١] تکلیف کلمه‌سی یرینه المزده‌کی نسخه‌ده مخلص وکتبخانه‌لرده اولان
نسخه‌لرك اکثریسنده تخلیص کلمه‌لری یازلمشدر. مخلص وتخلیص کلمه‌لریله جمله‌نك
و معناسی آکلاشیله مدیغندن یالکز بر نسخه ده یازیلان تکلیف کلمه‌سی قبول
ایدلمش وبوصورتله جمله‌دن معنا چیقارلمشدر.

[٢] بوکلمه قانوننامه نك دیکر نسخه لرنده مناپولیه صورتنده محرردر.
انحصار معناسنه اولان Monopole کلمهٔ اجنبیه سنك لسانمزجه پك قدیم اولدرق
قبول ایدلدیکی آکلاشیلیور.

سوباشی ویا سواری منوپولیه دوتمك استیجك كافرك قوچیلرنی
وکوپلرنی مهرلیه‌لر بونلرك شیره‌سی صاتلمینجه هیچ کیمسه سوجی
صاتمیه وایکی آی منوپولیه ایچون بیلك قنی آنی اعتبار ایدرلر
ایسه اول کافردن النان اونده‌یه اول آیلرده صتالر

و اکر سوباشینك یا سوارینك بر ایکی آیدن سوجی‌سی ترسه کوجله
کافر اوزرنه دوکمیه مکر کافر ایل نرخنه راضی اولوب الە وکافر
شیره‌سی قوریقاسنه [١] قویوب صقمق ایستیجك دفع الوقته براقیوب
صقمغه دستور ویره‌لر و دستور ایچون نسنه المیالر قویه‌لر شیره‌سنی صقه
تا که ضایع اولمیه

وکافر جبره‌سنی صقجق اوزرنه طوران آدم اول جبره [نی] ارایه
باصلمادق قالدیسه باصدوره‌لر جبره‌لرده اوزم قالمدیسه صوقویوب
قابنه قویسه آندن اونده وسالارلق الیمیه

وشیره‌ده‌یوز مدره [٢] ده [اون مدره] اونده اوچ [مدره] سالارلق النور

اما ولایت سمندره‌ده بر رعیت یازلدوغی یرده باغ دکسه عشرین
ویردکدن صکره اوتوز مدره‌ده [برمدره] سالارلق ویرور

واکر اخر تیمارده باغ دکسه عشرین صاحب زمینه ویروب سالارین
کندو سپاهیسنه ویرور وبر رعیت بر غیری سپاهینك رعیتندن باغ
السه عشرین و سالارلغن داخی اول یرصاحبنه ویرور

و کافر فوجیسن اچوب سوجیسن صاتجاق ادرنه مدره‌سیله اللی
مدر[ه] ده بر مدره الە

---

[١] بوکلمه دیکر نسخه‌لرده قوریتسه صورتنده محرردر . اسلاوجه اولان
مذکور کلمه‌نك روم ایلیده مستعمل برقابه علم اولدینی آکلاشیلیور .

[٢] هجرتك طقوزنجی عصرندن اون ایکنجی عصرینه قدر تألیف اولنان
بالجمله حساب کتابلرنده مدره نامیله بر وزن و اولچی کوریلەمیور . بلکه قیه‌نك
ربعی اولوب لدره دیه یاد اولنان وزن اوله‌رق سهواً بوصورتله‌یازلشدر. معمافیه
قانوننامه‌نك بتون نسخه‌لرنده مدره دیه محرردر .

وشول چایرلرکه قورونوب چایر اوله کلمشدرکه هرگز زراعت اولنمز انوک کبی یرلردن که چوق اوتلوقلر حاصل اولور یوخسـوللر تصرفنده اوله عرف پادشاهی مقتضاسنجه عشر ویره‌لر

ولایت مزبوره‌ده هر رعیت باشـتنه‌دن باشـتنه‌یه خرمن وقتنده بر عربه‌اوتلوق ویواکن[١]بررعربه‌اودون‌ویرور[لر] موسملرنده اوتلوق واودون المسـه‌لر یدیشر اقچه اوتلوق ایچون و اوچر اقچه اودون ایچون النور

و ذکر اولنان ولایتده مسلمان باغلرینك هردونمنه درت اقچه النور

لواء ودینده هر مزوج کافردن دفتره اوتلوق‌حقی بشراقچه وبوستان رسـمی ایکیشر اقچه یازیلوب تیمار ارینك اوزرینه حاصل بغلنمشـدر اسلوب دفتر تغییراولنماسون ایچون یکی دفتره مزوج یازیلوب خانه حساب اولنه

بر مزوج رعیت دفتر موجبنجـه خانه‌دن خانه‌یه اوتلوغی اولان برعربه اوتلوق ایچون‌بشراقچه ویره‌لر ورعیت اوغلانلرندن شولکه دفترده مزوج [یازیلیوب] دفتردن صکره تزوج ایدوب کیرو باباسیله‌اولوب انتفاعی باباسی‌چفتلوکندن‌اولوب باباسی باشتنه‌سندن اوله ایل یازیلوب دفتر اولنجه علی‌حده رسم اوتلوق ورسم بوستان النمیه اما اسپنجه‌سی‌النه مکرشول کمسنه که دفتردن صکره تزوج ایدوب باباسندن ایریلوب باشتنه دیرلیك و دوزن ایدوب معیشتی باشـقه اوله انوك کیدن داخی اوتلوغی اولان بر عربه اوتلوق واوتلوغی اولمیاندن‌بش اقچه ورسم بوستان ایکیشر اقچه النه شویله بله‌لر

---

[١] نسخه‌مزده یواکن صورتیله یازیلان بوکلمه موقعنده قانوننامه‌نك دیکر نسـخه‌لرنده یوزقده ، یوزکده کلمه‌لری محرردر . بوکلماتك هیچ بری جمله‌نك معناسنی اتمام اده‌میور . مذکور کلمه‌نك یورکن ، کورکن اولمسی‌ده محتملدرکه بوحالده معنا آکلاشیلور واودونك جنسنی ایضاح ایدر .

[رسم قوان]

قوان دوردیغی یره تابعدر کیمك یرنده بال ایلر ایسه عشر انوکدر شول یره‌که دفترده اقچه‌یازلمشدر اول‌النه وشول یره‌کی اقچه یازلمامشدر عشر بلوپانلو [١] اون قواندن برقوان النه اما دفعاً للتضییق بعض مواضعده عشردن بدل اقچه تعیین اولمشدر

لواء حمیدده لواء خداوندکارده ولواء انقره‌ده قوان عشری صاحب رعیت اوزرینه قید اولنمشدر

اما عشر عسل بدلی هرقواندن بحیث‌الحاصل بعض‌ولایتده برقواندن ایکی اقچه النور و بعضنده قوان باشنه بر اقچه النور وبعض‌ولایتده بر رعیتك آخر سپاهی یرنده قوانی‌اولسه‌صاحب ارضه‌ایکی‌اوچ‌قوانه‌براقچه وصاحب رعیته ایکی قوانه بر اقچه ویرور

و بولی سنجاغنده قوان حقی اوائلده یره تابع اعتبار اولنور ایمش حالیا [رعیته] تابع اعتبار اولنوب حکم همایون ارزانی[قلنمشدر]براسی‌نه یایلہ جهتی دیوقوانلقدن حالنه کوره‌بیورلمشدر [قیون] عادتی کبی که رعیته تابع اعتبار اولنور وقشلادوغی یره قشله حقی ویریلور

اما لواء حمیدده اوتلاق رسمی [دیو] صاحب ارض بعض یرده‌درت قواندن وبعض یرده اوچ قواندن براقچه الور

ولایت قرمانده قوان کیمك تیمارنده بال ایلریسه عشری اول تیمارك صاحبنه بیورلمشدر هر[بر] قوان باشنه ایکی اقچه رسم در

وشول قریه‌لرکه وقف اولا براقچه‌سی وقفه و براقچه‌سی دیوانی‌یه‌در

---

[١] نسخه‌مزده بلوپاتلودیه‌اوقونیلان‌ودیکر نسخه‌لرده ایلویاتلوصورتنده مقید بولنان‌بوکلمه‌نك معناسی آکلاشیله‌مامشدرمع مافیه‌اشبوقانوننامه‌نك‌یالکز برنسحه‌سنده «ایو وکملو» صورتنده یازلمشدر بوصورتده ایکنجی کلمه کومه‌لو صورتنده اوقونورسه برتجی کلمه‌یی‌توضیح ایدر وبوحالده معنا آکلاشیله‌بیلور .

و شول قریه‌لرکه ملك اوله بر اقچه‌سی ملکه و بر اقچه‌سی دیوانی‌یه‌در
اما النان اقچه عشر مقداری بال ایلین قواندن بیورلمشدر هیچ بال
ایلین قواندن امره مخالف نسنه طلب اولنمیه

ویرلو قیالردن ویرلو ارولردن هر ییل بال الورلرایمش واقع اولان یرلرده
سپاهیلر اوزرینه حاصل یغلندی ودفترده قید اولنمیان موقوفچیلرکدر
وطاغلرده باجیلر اولوب اغاج قووغنده بولدقلری و [یاهنوز] واقع
اولمش قیا قووغنده بولدقلری صید قیلنندر

وبعض مواضعده شویلکه قوان دوردیغی یر سنجاق بکنه متعلق یر اوله
عشر قوانك ثلثانین صاحب رعیت وثلثین سنجاق بکی الور

[فصل سادس بادهوانی بیان ایلر]

بادهوا دیو دفتره قید اولنان رسم عروسی وجرم جنایتی وچفتلك
طاپوسی واوبری طاپوسی وخارجدن کلوب قشلایانك دوتونی رسمی‌در
سربست اولمیان تیمارلرك نصف جریمه‌سی صاحب رعیتك ونصف
آخری خارجدن دخل ایدن سنجاق بکلرینکدر ویاخود خارجدن دخل
ایدن سوباشینکدر ایکیسی بله تصرف اتدوکی یرده هر بریسی ربع تصرف
[ایدر اماولایت قرامانده نصف اخر] شهزاده حاصلرینه یازلمشدر

ورسم عروسیه قید اولنان یرلرده داخی بوطریق اوزره دخل ایدرلر
کردك دکری ویر طاپوسی بولی سنجاغنده تیمار ارینك در سنجاق
بکلرینك وسو باشیلرك انلرده مدخلی یوقدر قیون حقی وجرایم
سنجاق بکی ایله سو باشینکدر صاحب تیمارك دخلی یوقدر مکرکه
تیمار سربست اولا ویا خاص قید اولنمش اوله

و رسم عروسان جهازلو قیزدن التمش اقچه‌در وعورتدن قرق اقچه‌در

فقیرلردن نصف رسم غنیه‌در ومتوسط لحالدن بین وبین‌در یرلوعورتك
نکاحنده و رسم عروسانه‌سنده طپراق [معتبر] در
کردك دکری رسمی باکره قیزدن رعیت صاحبنکدر اکا حکم اولنه
واکر سوارینك قیزی چقسه کردك دکرین سو باشی اله سو باشیلق
الی التنده ایسه والا سنجاق بکی اله یورکده لامکان اولدوغی
سببدن باکره ایله ثیبه انا نه تابع اولمقده بردر
ورسم نکاحك داخی اعلاسی بر دینار وادناسی اون ایکی اقچه‌در
ومتوسط الحال ناکح ایله منکوحه حاللرینه کوره النور
وبرکمسنه کندونك مطلقه‌سن نکاح اتسه رسم نکاح النور اما رسم
کردك المماق قانونه مخالفدر
ورسم مکاتب داخی ائمهٔ مجتهدیندن واقع اولان اقوال متخالفه اوزره
النوردی صکره‌دن اون یدی اقچه تعیین اولنوب رسم قسمت موارث
داخی بیکده یکرمی اقچه اوزره مقرر اولندی

[رسم قسمت بیانده‌در]

سفر سلطانی‌یه اشن سپاهی اشرلکن تقاعد اتدکدنصکره مادامکه
مذکور متقاعد آخره رعیت یازلمش اولمیه عسکریدر
وحضرت خداوندکار قوللری وجاریه‌لری مادامکه عسکرینك تحت
نکاحنده اوله‌لر بعدالاعتاق انلر داخی عسکریدر
وقضا وتدریس ومشیخت وتولیت ونظارت وسایر انلرك امثالی
مناصبدن شولکه عتبهٔ علیایه ملازمت ایله ویریلورانلرك [اهلی] عسکریدر
وعسکرینك اولادندن شولکه بر درجه‌ده وکمسنه‌یه رعیت یازلمامش
اوله وزوجاتی‌که بالفعل تحت نکاحنده اوله وعسکرینك قوللری‌که

بعدالاعتاق اهل عسکری خدمتنده اوله ومعیشتلری اهل عسکردن اوله وکمسه‌یه رعیت یازلمش اولمیه وشول رعیت قیزی که سپاهی‌یه نکاح اولوب مادامکه سپاهینك تحت نکاحنده اوله عسکری حکمنده‌در

بو ذکر اولنان کمسنه‌لرك رسوم قسمتلری قاضی عسکرکدر قاضی عسکر قسامی قسمت ایدوب رسم قسمتی قاضی عسکر ایچون اله

اما عسکری نکاح وعتاق‌نامه وحجت بابنده مختاردر قنغی جانبه دیلرسه اکا رجوع اید[ه] وهرکیمه مراجعت ایدرسه رسمن اکا ویره [دیو قانون مقرر ایدی] الحالةهذه عسکرینك نکاح وعتاق نامه‌لری قاضی عسکرلره تخصیص وتعیین اولنوب امر جلیل القدر شویله صادر اولدیکه انوك کبی عسکری طایفه‌سنك نکاح ویا عتاق نامه‌لری واقع اولدقده قاضی عسکر قساملرینه مراجعت ایدوب ورسمین قاضی عسکر ایچون الهلر واکر قساملری موجود اولمز ایسه داخی ولایت قاضیلری رسملرین الوب محکمه‌لرنده قاضی عسکر ایچون ضبط ایدوب صکره قسامه تسلیم ایلیه‌لر

اما حجت بابنده عسکری طایفه‌سی کیرو مختاردر قانون قدیم اوزره قنغی جانبه دیلر ایسه اکا رجوع ایده وهرکیمه مراجعت ایدرسه رسمین داخی اکا ویره

وطوغانجی‌که برات همایون ایله بالفعل طوغانجیلق خدمتنده اوله کمسه‌نك یازیلو رعیتی اولمیه اشر یایا ومسلم و جانباز ویورك وتاتار ووینوق طایفه‌لری داخی عسکریدر ولیکن انلردن شول[کمسنه‌لرکه] غنی اولوب رسم قسمتلری یوز ویا یوزدن زیاده اوله قاضی عسکرکدر ویوزدن اشاغه [سی] ولایت قاضیلرینکدر

وبونلرك اولادندن شولکه‌کرو بونلرك سلکنده‌اوله‌لر کمسه‌یه رعیت یازلمش اولمیه‌لر وزوجاتی‌که بالفعل تحت نکاحلرنده اوله انلرك حکمی داخی بونلرك کبی‌در

وطوغانجی بر کمسنه‌نك رعیتی اولوب رسوم رعیتی بالفعل ادا ایدوب

طوغانجیلغی برات همایون ایله ویاچفتلك تصرف [اتمكله] ویاخود عوارضدن معاف اولمغله اوله عسكری اولمز سائر خلق كبی در

وسپاهی قولی ازادلو اولوب سپاهی خدمتندن فراغت ایدوب حضور اختیار ایلیوب كاسبلر سلكنه منسلك اولوب اول طریقی اختیار ایتسه وبنوم جاریه‌لرمدن وسپاهی قیزلرندن شونلركه رعیت طایفه‌سنه نكاح اولوب رعیتك تحت نكاحنده اوله‌لر وكتخدالر رسومدن وعوارضدن معاف و مجرد اللرنده برات [اولمغله] عسكریده داخل دكلدر

مناصبدن شولكه مجرد قضاة اعلامی ایله ویریلور ملازمته توقعی یوقدر جز [و] تسبیح وسایر وظایف كبی انلرك اصحابی [و] داخی بابا ومسلم وجانباز وتاتار بماقلری یاغجی وكوره‌جی [١] وقاضی نایبلری سایر خلق كبی‌در بو مذكورلرك رسوم قسمت ونكاح وحجتی ولایت قاضیلرینكدر

وعسكرینك زوجاتی عسكری وفات اتدكدن صكره طول ایكن وفات انسه‌لر اتالری عسكری ایسه كندولرداخی عسكریدر واكر اتالری شهرلو ایسه ویارعایا طایفه‌سندن ایسه انلر دخی اویله‌در

ومناصبدن شول [كه] یومی اوچ اقچه ویااوچدن زیاده [اوله انلرك] صاحبلرینك رسومی عسكریدن معدود اولوب قاضی عسكر قسامی قسمت ایدرلر ورسومن داخی قاضی عسكر ایچون تصرف ایدوب الورلر

وشول منصب كه یومی اوچ اقچه‌دن اشاغه اوله انلرك اصحابنك [رسم] قسمتی ولایت قاضیلرینكدر ولایت قاضیلری قسمت ایدوب انلر الەلر

وبعض وقت ورثه صبی ویا صبیه اولسه تركه‌یی قسمت اتدورممك استرلر یمش ویا بعض كمسنه‌لر میت ایله تركه‌ده مشترك اولسه‌لر كیر و نزاع اولور ایمش بونلر داخی قانون مذكور موجبنجه عسكری قسمنده داخل اولدقلری صكره بونلری داخی قاضی عسكر قسامی قسمت ایدوب رسمن قاضی عسكر ایچون الەلر و مشترك اولان مالك شریك

---

[١] معدنجی یاخود معدنلرده چالیشان عمله دیمكدر

اخر حصه‌سی اکر عسکریدن دکل ایسه افراز اولنوب رسم قسمتی قاضی‌عسکر ایچون النه

وقرمان قاضیلری بر قاضیلغدن معزول اولسه‌لر اللرنده اولان سجلاتلری صکره کلن قاضی‌یه تسلیم ایتمیوب الوب بله کیدرلر ایمش تسلیم ایتمکی الحاح ایده‌لر تاکه مسلمانلرك اموری مختل اولمیه

[رسم آغ]

ولایت قرمانده کهنه دفترده کوللر کنارنده اولان بعض قرا [یه] بر مقدار اقچه یازلمشدر هر ییل اول قریه‌لر [دن] بالق آولنسون کرك آولنمسون بروجه مقطوع اول یازیلان مبلغی الورلر ایمش قانونه مخالف اولدوغی سببدن عشر ماهی قید اولندی نه مقدار اولنورسه عشرین الهلر زیاده تعدی ایتمیه‌لر

[رسم اوتلاغ]

قدیمدن قورونوب اوتلاغی رسمی النوکلمش ییلاقلرك عرف سلطانی‌یه موافق دفترده نیه رسم اوتلاق قید اولندی ایسه انی الهلر

انلرك ماعداسی چایر [لر] دن وقیر[لر] دن که بعضی حیانه طایفه‌سنه یورد و بعضی شهرلویه خاصه و بعضی اخر سپاهیلره تیمار قید اولنمشدر و بعضی خالی وخارج دفتردرکه انلرك کبی یرلردن عمال وسپاهیلر اوتلاق رسمن الورلر ایمش قانون عثمانی‌یه مخالف ودفتر عتیقدن خارج اولدوغی سببدن انلره رسم اوتلاق قید اولنمدی المیه‌لر قیون رسمی الندقدن صکره طلب اولنمیه

ورسم اوتلاق قيد اولنان يرلردن عادت قديمه اوزره هرسوريدن بر اورته قيون الهلر

ورسم اوتلاق اولدن [اوتلاق] رسمى قيد اولنان يرلردن النوب قيد اولنميان يرلردن النماز

وخارجدن سنجاغه كلن قيوندن رسم اوتلاق اعلا سوريدن بر قيون بهاسى يكرمى اقچه واوسطدن بر قيون بهاسى اون بش اقچه وادنا سوريدن بر قيون بهاسى اون اقچه اوله زياده النمق شرعاً وعرفاً جايز دكلدر شويله بلنه

[رسم قشلاق]

برتيمارده خارجدن قيون كلوب قشلسه اغرجه سوريدن بر ششك[١] قيون النه والچق سوريدن [التى] اقچه النوب زياده نسنه طلب اولنميه

[رسم بزيرخانه]

قرمان دفترندن غيريده بولنمدى انده داخى بو اسلوب اوزره يازلمش كه ولايت قيصريه ده جارى اولان قانون اوزرينه يلده يكرمى بش اقچه قيد اولندى زياده طلب اولنميه

[فصل سابع مسلمه ويايايه متعلق احوالى بيان ايلر]

تكه ايلنده اولان مسلّملرك كهنه دفترلرنده درت بش [كمسنه باش

[١] ياخود شيشك . ايكى ياشنده قوزى يه تسميه اولنور.

مسلم یازیلوب [بنوبت] عساکر منصوره ملازمت ایدرلر ایمش برنیجه کمسنه‌لر بونلره رعیت قید اولنوب مشترك اولان کمسنه‌لردن برینك نوبتی واقع اولیجاق [مسلملك] برده واقع اولان غله وباغ و قوان عشرلرین و دکرمن رسمن ورعیت یازیلان خانه‌لردن قرقدن اللی‌دن اقچه‌لرین الوب عساکر منصوره‌یه ملازمت ایدرلر ایمش صکره ولایت مزبوره درکاه معلامدن یازلماغه امر اولیجاق مسلملر تفتیش اولنوب بعض اوجاقده اون و اون بش خانه و بعضنده قرق واللی خانه رعیتلری بولنوب مشترکلرندن سفره کیدن کمسنه بورعیت یازیلان خانه‌لردن مرادلری اوزره بعضندن ایکیشر وبعضندن اقل خرجلق الورلر ایمش وتعدی ایدرلر ایمش بوقضیه‌لری درکاه معلامه عرض اولندقده هر اوجاقده اون بش خانه‌دن نقصان اولانی اتمام ایدوب وزیاده اولانی اون بش خانه‌یه بر اشکونجی وضع اولنمق مقرر اولدی ورسم چفت تعیین اولنوب کمسنه‌یه ظلم وتعدی اولنمسون دیو هر براوجاغك نقصانی تمام ایدوب وزیاده‌سنه [اون بش خانه حسابی اوزره] برر اشکونجی وضع اولنوب رعیت یازیلان کمسنه‌لردن تمام چفتلوسنه اوتوز ونیم چفتلوسنه اون بش وبناکه اون ایکی‌واهل کسب اولان مجردلره التی اقچه وایکی قیونه براقچه تقدیر اولندی

ومسلملرك قیون عادتی ایله بادهوالرینك نصفی وتمام چفتلوکدن [التیشر ونیم چفتلوکدن اوچر اقچه بعض برده الای بکی وبعض برده سوباشیلر وبعض برده چری باشیلر الوب قیون عادتنك و بادهوانك نصفی مسلم اشکونجیلر وکدر

ولواء حمید ده هر مسلم اوجاغنده سکز طقوز نفر کمسنه بربرینه یماق قید اولنوب تمام عسکر منصوره ملازمت ایدرلر ایمش

ومسلم [لر] که دفترده یماق قیداولنمشدر بردن ایکیدن خدمته یرار اوغللری ویاخود قرنداشلری کندولری ایله بله اولورلر انلر داخی یماق قید اولنوب نوبتلرنده خدمت ایدرلر

وبرېماق كه پير وفانی ويا معذور اولوب سفره اقتداری اولمسه ويرار اوغللری داخی اولمسه خدمته كيدنه مقدار نجه خرچلق ويرور

و[بر]اوجاقده مسلمك قانون قديم اوزرينه بر رچفتلك يرلری واردر اول چفتلكده واقع اولان غلاتدن وباغدن وباغچه‌دن ودكرمندن كمسنه‌يه عشر ورسوم ويرمز واولير صاتلق وطاپويه ويرلمك جايز دكلدر و قيونلری عادتنه وباقی رسوملرينه كمسنه دخل اتمز واكر سپاهی يرنده زراعت اتسه‌لر عشرلرين وايكی دونمه براقچه ير رسمن ويرور[لر] و باغلری اولسه هر دونمه اوتز اقچه رسم ويرر[لر] سفر ويا خدمت واقع اولور ايسه خدمته كيديجك يماق سايرلرينك غنيلرندن اللی و التمش و متوسط الحالدن اوتوز وقرق و ادناسندن اون ويكرمی اقچه خرچلق الور وقيونلری وقوانلری وارايسه رسومن اول مسلملك يرده اولان غله‌نك عشرين الان الور والا اختيارلری و رضالری بربرندن نسنه الميوب نوبتی اولان كندو خرچلغی ايله كيدر

ومسلمك بادهوا سن الای بكی ايله چری باشيلری بطريق المناصفه تصرف ايدرلرايمش شمديكی حالده مسلمه مستقل سنجاق بكی نصب اولنوب الای بكی حصه‌سن سنجاق بكی تصرف ايدر

ومسلم اشكونجيلرينه بعض يماقلرندن اللی شر اقچه خرچلق وضع اولنمش چفتلك داخی تصرف ايدرلر اوچر نفردر وبعض دوردردر بواسلوب اوزرينه يازلمشدر چفتلكدن اولان حاصلی هر قنغيسی اشرايسه اول تصرف ايدوب اشمينلردن ساير يماقلر كبی اللیشر اقچه خرچاق وعشرين الور و بعض وقتده حاجت اولوب اوچی ويا دردی بله اشر ايسه چفتلك حاصلنی و يماقلرك اللیشر اقچه خرچلوغنی علی السواء تصرف ايدرلر

مسلمك ويماقلرك كردك دكری وقانلغی سنجاق بكنه قيد اولنمشدر نصفی چری باشيلرينكدر ونصفی سنجاق بكلرينكدر

يماق مجرد اولسه يكرمی بش اقچه خرجلق ويرور
ونفس سمندره‌ده مسلم قيد اولنانلر عشر ويرمزلر اما باغلرندن حاصل اولان [خمردن] فوچی باشنه سنجاق بكی ايچون اون ايكيشر اقچه ويرور وشول مسلملركه بر يرده باغلری واردر يراتی نه عشرين ويردكدن صكره خمرين شهره كتورسه فوچی باشنه التيشر اقچه رسم النور

[احوال پيادكان]

هر اوچاقده التی ويدی نفر كمسنه بر برينه يماق قيد اولنوب [بنوبت] عساكر منصوره خدمت ايدرلر
بر يماق يازيلان يايانك بردن ايكيدن خدمته يارار اوغللری وقرنداشلری واردر كندو ايله بله اولورلر انلر داخی يماق يازيلوب نوبتلرنده خدمت ايدرلر
يايالق قانون قديم اوزره برر چفتلك يرلری واردر اول يرده اولان غله‌نك و باغك ودكرمنك عشرينه ورسمنه كمسنه دخل ايتميوب كندولر تصرف ايدرلر اما اول يرك صاتلمه‌سی طاپويه ويرلمسی قطعا جائز دكلدر وقيونلر[ی] عادتن داخی ويرمزلر
بر ياياكه پير وفانی ومفلس اولوب سفره اقتداری اولمسه علی قدره كيدنه خرجلق ويرور والا پير ويا معذور اولوب غنی اولوب كندو وارمغه قادر اولمسه يرينه بدل دوتر
ويايالر سپاهی يرنده زراعت اتسه عشرلرين ويروب ايكی دونمه براقچه بر رسمن ويرورلر
ويايا سنجاق بكی كندويه متعلق اولان يايالردن هر اوجاقدن بغدای واربه اقچه‌سی ديو قرق اقچه وسفره وارميوب يرينه بدل دوتان يايالردن بدل اقچه‌سی ديو اوتوز اقچه الور

ومذكور سنجاقده اولان يايالرك جرم وجنايته وكردك رسمنه وياپالر دوتديغى وشق وقيلان دريسنه يايا سنجاغى بكى متصرفدر

يايا باشيلرينه متعلق اولان يايالردن يايا باشيلرى هر اوجاقدن بغداى واريه اقچه‌سى ديو قرق اقچه الورلر

يايانك باد هواسنه يايا باشيلرينك دخلى يوقدر

و يايانك رسم جرم وجنايتى رسم عروسى اوجاق تحيلى يايا سنجاق بكينكدر اول متصرف اوله

ويايانك بدلى مطلقا جايزدر ويايا سنجاق بكارى [كندو] ادملرينه يايا اقچه‌سن اليوروب بدل اتمك اولميه

و يايايه سفره وارمدك ديو ويا سفره كچ كلدك ديو [پيرسن ويا] اوغلان سن بدلك قبول ايتمزين ديو ومقدملك وسقالق وبوغاسى [وبكندك] اقچه‌سى ديو اقچه‌لرين الورلر ايمش اول نسنه‌لر بدعتدر قانون دكلدر

ويايا طايفه‌سى غيبت منقطع ايله غايب اولوب اله كرميوب اله كلسى ممكن اولمدوغى معلوم اوليجاق اوجاقده [يايا] برداخى [اوله‌جق] اولور ايسه چفتلكنك جمعيسنى اكا تسليم ايدوب اول مملكتك قوللغن اول بركشى ايدر

اما [يايانك] وفاتى وياخود غيبت منقطع ايله غايب اولدوغى معلوم اولميوب بولنمق احتمالى اولسه اكر خاص يايالردن ايسه بولماق ونوبتنده اكا تكليف خدمت ايدوب اشدورمك يايا سنجاغى بكى اوزرينه‌در و اكر خاص يايالردن اولميوب يايا باشنه [متعلق يايا] ايسه مادامكه غيبت منقطع ايله غايب اولدوغى ويا وفاتى معلوم اولميجاق بولمق نوبتنده سورمك يايا باشينك اوزرينه لازمدر

ويرلو يايالردن هرقنغى‌سى‌كه چفتلكلرين قيوب قاچسه سنجاق بكنه واجبدركه اول قاچان يايانى هرقنده ايسه بولوب طوتوب كيرو يرينه كتوره

واول ولايتك قاضيلرى داخى سنجاق بكينك صورت دفترنده مسطور اولان يايالردن تيمارلرده وملكده ووقفده فى الجمله هر قنده كه وارايسه انلر داخى قاچان يايانك كچوروب يرينه كتورمسنده معاونت ايليه‌لر اهمال ومساهله اتميه‌لر والا معاقب اولورلر وهم يساق ايده‌لركه يايايه كمسنه مانع اوليه وكزليه وارالرينه كيرميه والا يايايه اوليجاق سياست انلره اولور

اما سنجاق بكى ادمى داخى يايايى بولدوغى يردن كچوروب الوب كيدوب يازلدوغى چفتلكه ايلدوب نوبتنده قوللغن اتدوره اقچه‌سنى الوب صالو ويرميه

اكر بونك كبى نسنه [لر] اولورايسه قاضيلرمنع ايده‌لر منعله ممنوع اولمزلرايسه يازوب دركاه معلامه بلدوره‌لركه حقندن كلنه واكر قاضيلر اهمال ايدوب بلدورميوجك اولورلرايسه منصبلرى التماغله اولمايوب انواع بلايه اوغرايه‌لر

سنجاغى چكيجيسى وسنجقدارى يايادن اولسه جايزدر

ويايا سنجاغى بكنه متعلق يوه وقاچقون بابنده داخى قانون شونك اوزرينه‌دركه يايا سنجاغنده دوتولان يوه وقاچقون يايا سنجاق بكنك اوله

[سياست پيادكان]

سفره وارميان يايانك يساغى قضاة معرفتيله تفتيش اولنوب شول يايا كه سفره كلدكدن صكرهٔ خدمتى تمام اولمدين دستورسز [قاچوب كتمش] اوله وياخود سفره كيدركن يولدن دونوب [قاچوپ] كيده وبونك كبى ايشى عادت ايدوب بر ايكى [اوچ] دفعه اتمش اوله انى صلب ايده‌لر

وشول يايا دنكه بونك كبى ايش [متعدد واقع اولوب]عادت ايدنمش

اولمیه انوك كیلرك داخی قاضی معرفتیله كیمنك بورنن ییروب وكیمنك قولاغن كسه‌لر

وشول یاپاكه سفره وقوللغه [۱] كچ كله انلرك صقالن كسه‌لر

ویاپانك یساغنه هیچ احد مانع اولمیه واراسنه كیرمیه [والا] انواع بلایه اوغرایه

وسیاسته مستحق اولان یاپایه ذكر اولنان موجبجه سیاست ایده‌لر نسنه‌سن الوب صالیویرمك اولمیه

ویاپانك سیاستنده شولكی قوللق قصوری ایچون سیاستدر یاپا سنجاغی بكینكدر اتلو سنجاغی بكینك اكا دخلی یوقدر

اما یاپانك شرعی كناه غلیظی اولوب سیاسته مستحق اولسه‌كه صاب اتمك ویا قطع عضودر قضاة حكم ایدوب حجت ویردكدن صكره سیاست اتلوسنجاغی بكینكدر اما یاپا سنجاغی بكی معرفتیله‌ایده داخی یاپادن قنایوب [۲] جرم جنایت المیه مسلمده دخی بوسیاست جاریدر

[باب ثالث]

[یدی فصل اوزرینه ترتیب اولنوب رعایایه مختص احوال بیاننده وضع اولندی]

---

[۱] «قوللق» عسكرك ومأمورین سائره دولتك ایفا ایده‌جكی وایتدیكی خدماته مخصوص بر تعبیر رسمیٔ قدیمدر.

[۲] كلمهٔ مذكوره قانوننامه‌نك نسخ متعدده‌سنده بوصورتله یازلمشدر. مفاد افاده‌دن شمدی دیت طلب اتمك معناسنه مستعمل اولان قان ایستمك مصدرینك مقابلنده قوللانیلدیغی آكلاشیلیور. حالبوكه تورکجه‌ده معنای مذكوره موضوع اولان قنامق كلمه‌سی یوقدر. بلكه‌ده قاندرمق مقابلی اولان قانمق مصدرندندر.

[فصل اول بر رعيتك رعيتلكنه متعلق قضايايى بيان ايدر]

بر رعيت فوت اولوب صغير اوغلو وچفتلوكى قالسه صغير چفتلكك عهده‌سندن كلميجك اتاك چفتلكيدر ديو سپاهى رسم چفت طلب اتميه صغير بيونجه اخره ويروب زراعت اتدوروب قولغن چكدوره حتى صغيرك وكيللرى چفتلكك حقندن كه‌بلورز ديو طلب ايده وزدينلرك اوزرلرينه قيداولنه باشريمزز [١] ديو قبول ايتمينلره يازليوب صغير بيونجه سورمكى ملتزم اولانلره يازيله

صغير چفتلكه يرادقدن صكره اتاسى چفتلوكى هركيمك النده بولنوب طاپويه داخى المش ايسه حاصلن تصرف اتمشدر قانون سلطانى موجبنجه چفتلك ينه صغيره حكم اولنه

واوكسوزدن طاپو المق يوقدر زيرا اتاسندن قالمش يرى ملك موروث كبى اعتبار اولمشدر

ورسم چفت بغايت [خاص] پنبه بتر وياخود [صو] بصاريردن ايكى دونمه براقچه‌واوسط يردن اوچ دونمه براقچه‌وادنايردن بش دونمه براقچه [النه] خاص يردن يتمش سكسان دونم [و اوسط] يردن يوزدونم و [ادنايردن يوز اوتوز و] يوزاللى دونم يربر چفتلك اعتبار اولنمش

وبر رعيت زراعته قابل يرينى اوچ يل بوزقومازر (٢) [سپاهى يه] ضرردر اول ضررى دفع ايتمك ايچون اولاوچ يل بوز قالان يرى صاحبنك الندن

[١] بجرمك ، تسويه ايتمك معناسنه اولان باشارمق مصدرندندر

[٢] برترلانك قابليت زراعيه‌سنى تجديد ايچون اجرا اولنان ديكلنديرمه عملياتنه بوز قومق تعبير اولندينى كبى ترلايه دخى اوحالده قالدينى مدتجه‌بوز تسميه ايديلور . تعبيرات مذكوره الآن آناطوليده مستعملدر . برده‌بوزاغيلق تعبيرى واردر ، بونك معانىٔ مختلفه‌سندن برى ايشلنمامش خام وچاليلق حالنده اولان اراضى اولدينى كبى ديكرى‌ده اوچ سنه ايشلنميوب حيوان‌رعى اولنان ترلادر . مذكور اراضى وترلايى زراعته قابل حاله كتيرمك ايچون ياپيلان عملياته بوزاغيلق بوزمق دنلور. بوزقير تعبير مخصوصى باشقه در .

الوب غیری کمسنه‌یه طاپویه ویرمك عرفاً قانون وجائزدر

اما طاغ و [قیریرلر] اولوب ویاخود هر بل صو بصوب وزراعته قابل اولمیوب بوز قالسه [الوب] غیره ویرمك ممنوعدر زیرا زراع طرفندن تقصیرات [متوالیه اولمشدر]

ورعیتك چفت اوکوزی مصلحتی ایچون وخرمن یری ایچون بر قاچ دونم یری بوز قویوب مرعی ادنمك ممنوع دکلدر بو سببله نقدر زمان بوز قالسه طاپویه ویرلمز

قدیم الزماندن شهرلونك واهل قرانك طوارلری خصوصیچون اورو(۱) [سی] ایچون وضع اولنان یرلرك اکثاسی وقوروتماسی ضرر عام اولدیغی سببدن منع ودفع اولنمشدر

وعورت اری یرنده بوز قومایوب عشرین ورسومن ادا ایلسه النددن المق حیفدر اتمیه‌لر

ودفترده مسطور اولان وحاصل یازیلان چفتلکلر محلول اولوب رعایا اراسنده نابدید اولسه احیاسنه ورسومنه ملتزم اولان رعیته ویریلوب هرکیمك النده اول چفتلکدن یر بولنورسه حاکم الوقت اولان حکم ایدوب الیویروب اول چفتلوکی احیا اتدوره اکر طاپویه دخی الدق دیرلر ایسه دعوالری مسموع اولمیه

ورعیتدن تکرار عشر شول کمسنه‌دن النور [که] کندو سپاهیسنك تیمارنده [کی چفتلوکی ترك ایدوب واروب غیری یرده] زراعت [ایده اما سپاهیسنك تیمارنده زراعته] قابل یر [ی] اولمدیغی تقدیرجه غیری یرده زراعت ایدن کمسنه‌دن تکرار عشر النمق حیف ونامعروفدر کافرده

---

[۱] اورو مرعی معناسنه اولدیغی کبی اطرافی دیوار ویا چیت ویاخود ایپله آیرلش محله دخی دینور . متن قانوننامه‌ده کویلر اطرافنده اولان مرعی مراد اولنیور . قانوننامه‌نك نسخ سائره‌سنده بوافاده « ... طوارلری اوروسی ایچون وضع اولنان ... » صورتنده‌در ، که دها زیاده طوغریدر .

داخی بوقانون جاریدر عشری صاحب ارضکدر

اما ولایت سمندره‌ده بررعیت اکر یازلدوغی یرده زراعت اتمیوب غیری سپاهی یرنده زراعت اتسه نصف عشر صاحب ارضه و نصف اخری بدل سالاریه بیله کندو سپاهیسنه ویریر

وچفت قید اونیانلر چفته وچفتلکه مالك اولسه رسم چفت النور بوبابده اعتبار چفتلك مقدارینه جایزدر چفتلك مقداردن زیاده یرتصرف ایدن کمسنه زیاده‌سنده خارج [رعیت] کبی رسم ویرور

بر اولوب و یاخود فقر وفاقه عارض اولوب چفت وچفتلکی الندن کیدن کمسنه‌دن رسم چفت النمق حیفدر خصوصا که الندن کیدن یرمعمول اولوب رسوم حقنده نقصان کلمه‌مش اوله

وسپاهی‌دن چفتلك طوتان رعایادن رسوم تمام چفتلودن تمام چفت رسمی ونیم چفتلودن نصف رسمی النوب نصفندن اقل اولان یرلردن اکر اراضی سقی‌دن اولوب ویاخود ایو خاص یر اولسه هر یل زراعت اولنوب حاصل ویرسه ایکی‌دونمه براقچه رسم النور واکر متوسط الحال اولسه اوچ دونمه براقچه رسم النور وادنا اولسه درت بش دونمه براقچه رسم النمق قانونه مطابقدر زیرا خاص یردن یتمش وسکسان دونم یر ومتوسط الحالدن یوزدونم وادنا یردن یوز اوتوز یوزاللی دونم یرچفتلك اعتبار اولنور [١]

دونم داخی خطوات متفارقه ایله طولاً وعرضاً قرق خطوه‌یردر

ورسم چفت وبناك اوایلده خرمن وقتنده النور ایمش شمدیکی حالده مارت اینده النمق قانون مقرر اولنمش

وشهرلرده شهر خلقندن شهر سنورنده اکین اکسه‌لر بوخصوصده امر عالی شویله صادراولمش که وقف وملك اولان یردن غیری تیماراولان یرده اکسه‌لر بتون چفتدن و نیم چفتدن نقدر یر دوتر ایسه [یر] مقدارنجه

[١] چفتلك اعتباری حقنده یوقاریده دخی ایضاحات ویرلمش ایدی .

چفت رسمن ویره‌لر اما چفتلرین بوزوب فراعت ایدرلر ایسه چفت رسمی یازلمامشدر [طلب اولنمیه]

ولایت قرامانده شهزاده‌یه خاصه قید اولنان غله‌لردن اورتاقجی اولانلره بکلکدن تخم ویریلوب اندن حاصلن مناصفه ایده‌لر [مکر] که کندو تخمیله اکمکی طلب ایلیه اختیارلریله طاب ایلینجه جبر اولنمیه

واورتاقجیلر نصف حاصلن بکلکه ویردکاری جهتدن مملکت عثمانیه‌ده مطلقا عوارض دیوانیه‌دن معافلردر بکلربکیلر وقاضیلر اسلمیوب انلری عوارضه بله قاتارلر ایمش انلردن عوارض مرفوعدر عوارضه قاتمیه‌لر

وشهرلرده اولان کیله [رسمی] رسم تیمارده قید اولمیوب الجیلر ایچون وقابودن کلان قوللر ایچون تعیین اولندی اللرنده اولان حکملری موجبنجه ول اقچه‌دن قاضی معرفتیله خرج ایده‌لر و باقی نه قالور ایسه صاحب تیمار متصرف اوله

والچیدن هر قنغیسنک النده حکم همایون اولوب [انوك ایچنده] اتمك ویمکدن و یجکدن و یمدن واولاقدن [وقولاوزدن]وغیریدن هر نه قید اولندی ایسه انی ویره‌لر زیاده نسنه ویرمیه‌لر واکر نسنه امر اولنمدیسه همان اوده [ویره‌لر] هر نه حاجت اولور ایسه کندو یانلرندن صاتون الوب کمسنه‌یه زحمت ویرمیه‌لر ایدرلرسه درکاه معلامه اعلام ایده‌لر

ورعیت کندو کتسه طامی و چولی سپاهینکدر سواری قووسه طامی وچولی رعیتك اولور

وبر رعیت فوت اولوب اوغلی وقیزی قالسه جمیع چفتلك اوغلی النده اوله قیزینه حصه یوقدر قیزی داخی بنومده حصه‌م واردر دیوب حصه طلب ایتمیه

ورعیت سپاهی عشرینی انباره ایلدوب وحصارارنلرینك حصاره ایلتمك رعایا اوزرینه بدعت معروفه‌در اما مسافه بر کونلکدن زیاده اولسه دفعا للحرج تکلیف اولنمیه دیو امر اولنمشدر

واورتاقچیلره حاصل کتورلمك تکلیف اولنمیه همان کویلرده اولان انباره ایلده‌لر

وقانوننامه‌لرده رعیت سواری‌یه اویاپو ویرمك مدفوع اولنمشدر همان حاصل اولان عشرلرین قویاجق انبار یاپوویرمك رعایایه تجویز اولنمشدر

وبر رعیتك [انده] چفتلکی اولسه‌بروسه مدیله‌درت مد تخم اکمك هریل بورجی‌در هیچ اکمدوکی یلده الای اقچه اکمدوکیچون النه بروسه‌مدیله ایکی [مد] اکسه یکرمی بش اقچه النه وعلی هذا اما درت مدتخم تمام اکدکدن صکره غیری صنعت اشلر ایسه داخی تعرض اولنمیه

وتیمار ارلری وعمال خرمن اولچمکدن نسنه الق ایچون تأخیر ایدرلر ایمش اول بابده بر هفته توقف ایده‌لر اکر کلوب اولچمزلر ایسه کویك امامی وکتخداسی ویرار ادمیلری معرفتیله خرمنین اولچوروب انبارینه قویه تیمارلری وعامل بنوم معرفتمسز اولچلدك دیو اول کمسنه‌ینی انجتمیه‌لر انجدورلر ایسه قاضی منع ایلیه

و بعض رعایانك چفتلکاری دفترده یازولدوغندن تفوت فاحش ایله زیاده اولسه شو یله که برچفتلك یازیلانك برنجق چفتلك اولسه نیم یازیلانك هربری چفتلك اولسه دفتردن زیاده رسمنه التزام کوستروب حقندن کلور ایسه دخل ولنمیه ابقا اولنه [رسمنه] ملتزم اولمزایسه زیاده‌سی قاضی معرفتیله چفتلکی اولمینه ویرله

و بعض برلرده چفتلك قلیل اولوب یوقاروده ذکر اولنان چفتلك مقداراندن اکسك اولوب‌ما اولانجه یری حاصللو اولدوغی اجلدن کهنه دفتر موجبنجه بتون‌چفت ونیم‌چفت‌اولنمشدر چفتلکوم اکسوکدر

دیو نزاع ایدرلر ایسه مسموع اولمیه دفتر موجبنجه عمل اولنه

ومسجد وقفن تصرف ایدن ائمهدن رسم چفت رفع اولنوب دفترده حاصل یازلمشدر عورض خود مطلقا ائمهدن مرفوعدر امام اولدقلری زمانده تکلیف اولنمیه

وقف یرلرده اوتوران رعیتلرکه اوزرینه دیوانیه داخی وضع اولمش اوله جابئ وقف اولان [خرمنلرین] اولچوب عشرلرین اخراج ایلینجه رعیت حاصلان خرمن یرندن کتورمیه اکر کتورر ایسه تهدید ویساق اولنهکه وقفك حاصلی ضایع اولنمیه

وخارجیات امر[ی] پادشاه عالمپناه حضرتلرینه عرض اولنوب شویله بیورلمشکه خارجدن اکن کمسنهلرکم کرکسه اولسونلر اکدوکاری یرلرك صاحب تیمارلرینهتمام رعایا کبی رسوم عرفیه ویرهلر چاچلری اولچوب مدده ایکی بچق کیله انسان یرلرده بونلر داخی [ایکی بچق کیله ویرهلر اوچ کیله النان یرلرده بونلر داخی] اوچ کیله ویرهلر فی الجمله مقاطعه اعتباری بالکلیه مرتفع اولوب عوارض اولسه داخی اکر سپاهی داخی یرینه کوره بی نزاع بلاسن چکهلر رعایادن امتیازلری کردك ذکری صورتنده و [اخذ] و ترك اختیار[لر]نده اولمق امرنده ظاهر اوله هرخارجکه بووجهله النده کی یرك بلاسن چکه صاحب تیمار اولان انك یرنی خارج سن دیو نزاع ایدوب الندن المیه مکرکه رعیتك یره ضرورتی اوله اشبو معنا برلهکه ادینه یر یازلمش اوله اما النده هرکز یری اولمیه حتی [تکمیل] ناقص خارجیاته تعرض ایتمکه سبب اولمز

ورعیتادنه یرکه یازلمشدرا کرازا کرچوق یازیلان یازییهکوره بلاسن چکمك کرك بو نقصانك تکمیلی ایچون خارج الندن یر الوب اکا ویرمك اولمز اما محلولاتدن وقیدن و بوجاقدن وطاشدن و بایردن تکمیل اولنسه اولور زیرا اکثر بودرکه انك کبی النده یری از

اولوب ادینه بر یازیلان اختیاریله الومده بومقدار بروادر دیو یازلمشدر
صکره غوغا ایدوب یازیلان مقدا ی بر دوتمقلغیچون اول سببدن
غوغاسنه اعتبار اولنمیه

ماشول‌خارجلر که رعیتك‌اوله کلان‌مزارعی [زراعلرندن] ضرو تی
وقتنده صاتون الوب وسپاهیدن طاپولیوب‌ویا دفتروقتنده ادنا مناسبت ایله
ادینه یازدروب مرعی وقوری برادنمش اوله وصاحب تیماراولنه اویلدن
اولی کلان منفعت یتشمز اوله ونقدده وغله‌ده [معتدبه] نسنه واصل‌اولمز
اوله انوك کبیلر [ه] تعرض اولنوب النلدن النوب‌رعیته‌و یرلسه اولور

وتیمارلردن متفرق اولان رعایانی جمع‌اتمك قانوندر اما اون
بش یلدن زیاده متمکن اولوب طورانی قالدورمق رفع اولنمشدر وشهرده
یکرمی یل متمکن اولانی اول اوتوردوغی شهره [یازمق] بیورلمشدر و
استانبولده برکمسنه متمکن[اولسه] کوچرمك ممنوعدر

سوزکون‌قیزنی‌سورکونه نکاح‌ایده‌لر اخره‌نکاح‌ایتمیه‌لر سورکون
طایفه‌سی اخره واروب بکلکدن ویاغیری برده ایش دوتماق وعمل المق
اولمیه استرلرایسه قبول اولنمیه وسورکون ایچون احکام شریفه
یازلملو اوایجاق کاغدی پادشاه حضرتلرینه عرض اولنه

ورعیت نساندن برکمسنه برشهرده اون بش یل توطن اتسه اما
[بو خصوص] رعایا دفترنده مقید اولمسه انوك کبی کمسنه رعیت دفترینه
قید اولنمیوب شهرلویه الحاق اولنوب شهر اوزرنده یازلماق قانون جدید
اولمشدر

اما سمندره ولایتده یرلر[ندن‌قاقوب] پراکنده اوتوران رعایادن
سپاهیلرمخیردردیلرسه محلنه کوره تمام عشرویا نصف عشرالوب یا چفت
بوزان‌رسمی یتمش بش اقچه الور

ودربند بکلمیوب اخر کویده اوتوران دربند کافرلری داخی سایر
رعایا کبی‌در

وسپاهیلره خاصه قید اولنان چایرلرین رعیتلری [بچیویروب] یرنده یغارلر اوینه کتورمزلر

وبر رعیتك غیری سپاهی کوینده خنزیری یورویسه رسمنك نصفنی کندو سپاهی سی ونصف اخرین صاحب زمین الور وبوغزلدوغی وقت خنزیر باشنه سپاهیسنه براقچه ویرور

وسپاهیلره افلاقلردن ووینوقلردن مزرعه‌لری ایچون یازیلان اقچه خرمن وقتنده النور

وهرسنجاقدن طوتلان قپلان و وشق دریلری یاریسی سنجاق بکنه متعلقدر مکرکه یایا و مسلم طوتمش اوله انلرك طوتدقلری داخی کندو سنجاق بکلرینکدر

وطاغلرده بتمش خدایی اغاچلر صاحب تیمار وصاحب ملك دستوریله برنسنه جك تشریف ایدوب اشلسه‌لر اول اشلیه‌نك ملکی اولور یلدن یله کندو دوشوره عشرین ویره وغیریلر انك اذنسوز دخل ایلمیه

و طاغلرده و اورمانلرده بتمش اودونلر اوتلر وخدایی بتمش لرکه اشلنمامش در مباح الاصلدر کیم دیلرسه دوشوره انو کدر مکرکه قورینوب ضبط اولنوب بجرمکله حاصل اولمش اوله عرفله کیمك تصرفنده ایسه اول دوشوره غیریلر اکا دخل ایتمیه

[فصل ثانی کفره‌یه مخصوص احوالی بیان ایدر]

سواری اوزرینه حاصل یازلمش هرقنده بکلك باغ وار ایسه رعیتلری یلده اوچ کون اشلیه‌لر بکلك باغ اولمیان یرلرده اشلمیه [لر]

وکافردن قانون و دفتر سلطانی موجبنجه حقلرین الدقدن صکره

اتلرن و قکلو[١]رین کوجله اولاق دوتمیه‌لر کندولره کوجله ایش ایشلتمیه‌لر

وتیماردن رعیت اولمیوب خارجدن زراعت ایدر کافرلر عشرین صاحب تیمارك کویده اولان انبارینه ایلده‌لر

دار الحربدن کلان کفره‌دن برکمسنه بنوم ممالك محروسه‌مده وفات ایدوب بعد اداءالدین ترکه‌ی قالسه اول ترکه قاضی معرفتیله‌یازیلوب دفتر اولنوب ضبط اولنه اکر میت مذکور ایچون دعوای وراثت و[یا] دعوای وصیت اولوب مسلمان شاهده ضرورت اولوب و کافر شاهد اولوب وصیته ویا وراثته شهادت ایدرلرایسه شرعاً جایز اولدوغی سببدن قبول اولنوب نوجهله شهادت اولمش ایسه مقرر دوتیله نزاع اولنمیه

اکردعوای وراثت ووصیت اولمزایسه‌اول ترکه نقدروارایسه قاضیلر معرفتیله ضبط و حفظ اولنوب امین ومصون یرده دوروب بیت المالجینك وغیرینك اکا[دخلی] اولمیوب صکره اول وفات ایدن کمسنه‌نك ولایتدن اول ترکه ایچون ادم کلیجك کلان ادم ومکتوب قاضیلر یازدوغی ترکه دفتریله درکاه معلامه عرض اولنوب قپودن امر ایدوب تفتیش اولنوب کلان ادم وفات ایدن کمسنه‌نك ولایتدن‌اولوب وکاغد داخی بکلری‌کاغدی اولوب اول مصلحت ایچون کلدوکی ظاهراولیجاق حکم شریف ویریلوب اول ترکه اول کلان ادمه تسلیم اولنوب کوندریله

و[هم] کفرهٔ مذکوره متوفی اولدوغی یرده قضاة قسمت ایدوب میراثلرینه قاریشوب حربی کافر ترکه‌سندن رسم قسمت المق اسرلریمش المیه‌لر

---

[١] قاکلو یاخود قاغنی آناطولینك بعض یرلرنده‌الآن‌مستعمل‌ایکی‌تکرلکلو آرابه‌یه تسمیه اولنور . متن قانوننامه‌ده مطلقا آرابه مقابلنده استعمال اولنمشدر .

[فصل ثالث عزب ایچون تعیین اولنان قانونی بیان ایدر]

هربار که ممالك محروسه‌دن عزب یازلملو اولسه قاضیلر وسو باشیلر اول خصوصچون واران حکم شریفك مضمونته نظر ایدوب رئیسلره واوده باشیلرینه وعلمداران وعزبه هرنه بیورلمش ایسه امر شریف موجبنجه بیقصور ویرله ضبط ونقص اولنمیه

ویازیله‌جق عزب بابنده داخی هربل محله‌ده عزب بیورلدقجه یوقلنوب محله امامی وکتخداسی معرفتیله تعداد ایدوب وهر برینك قدرتن معلوم ایدینوب قپودن بریلان اقچه‌دن غیری خرجاق ویره‌جك اقچه‌که [هر] عزب ایچون نهایتی اوچ یوز اقچه‌در کم فرضا برمحله‌دن اون عزب چقملو اولسه اوچ بیك اقچه اولور ائمهٔ محله وبالفعل برات همایون ایله اولان اهل منصب استثنا اولندقدن صکره نه مقدار کمسنه قالور ایسه اول مقدار مبلغی اول کمسنه‌لره حاللو حالینه کوره ومقدرتلو قدرتنه کوره صالنوب النه وطول عورتلردن نسنه النمیه ویبرلرك غناسین وفقرین تفتیش ایدوب بلوب اندنصکره حالنه کوره طلب اولنه وهیچ برفرده حالندن وحدندن زیاده نسنه تکلیف وتوجیه اولنمیه وکمسه‌یه میل ومحابا ایدوب اندن سهل نسنه الوب باقی [سن] سایرینه تحمیل اتمك اولمیه

اکر برمحله خلقندن از واکر چوق عوارض نوبتی ایچون قاچوب عوارضدن امین محله اولوب واروب انده التجا ایدرلر ایسه محله‌سی خلقنك بالفعل موجودندن معدود ایدوب حالنه وحدینه کوره متوجه اولان طلب قلنوب النه

ونفس عزبده داخی عزبلکه قابل ومقاتله‌یه و محاربه‌یه قوی وقادر اولان کمسنه‌لردر البته انلر یازیله اوغلاندن وپیردن ومریض ومعلولدن هیچ برفردی عزبه یازمیه‌لر

وهم عزب یازلمق عدد خانه اعتباریله اولوب فرضا یکرمی خانه یه ر عزب دوشسه اول محله‌ده اول یکرمی عدد کمسنه‌نك بر یرارین ایچندن عزبلکه یازوب باقی اون طقوزندن اکاخرجلق جمع ایدوب اول اون طقوز کمسنه‌دن نه‌مقدار اقچه النمو [اولورسه] الوب و کندوعوارض اقچه‌سن داخی محسوب دوتوب عزب چیقمالو اولیجاق عینی و خصوصله ایجاب و تکلیفله انی [چیقره‌لر] وعزبه اخردن زیاده اقچه ویروب خلقدن زیاده نسنه النمق فسادینك سببیله که عزبی خارجدن یازوب راضی ایده‌میوب زیاده نسنه [ویرمکه] مؤدی اولمقدندر اول نسنه عادت دکلدر بدعتدر انی بالکلیه مرفوع ومتروك بلوب اول معنایه رضا ویرمیه‌لر

[مکرکه] اول یکرمی عدد کمسنه‌ده عزبلکه یرار کمسنه اولمیه اول وقت خارجدن بریرار یکت یازوب بیونلیه‌لر [١] وچیقملو اولیجاق ایجاب ایدوب چیقاره‌لر

وکمسنه نك یالڭز بوزلی اوغلانن وقولن یازمیه‌لر وهرکمسنه‌یی که یازه‌لر یازدوقلری یرده محکم ونلره ویره‌لر تاکه ثابت[وغنی] کمسنه‌لر اوله‌لر انلردن کفیل الوب اندن یازه‌لر تاکه عزب خدمتن تمام اتمدین کیدوب ویاخود غیبت ایدوب اله کیرمیجك عزبه ویریلن اقچه‌یی کفیلدن طلب ایدوب المقده عسر اولمیه

وبردفعه یازیلانی قطعا تبدیل وتغییر اتمیه‌لر مکرکه یازیلوب تعیین اولندقدن صکره وفات ایده ویاخود خسته اوله سفره اقتداری قالمیه وقالمدوغی علی التحقیق معلوم اوله اول وقت ضروریدر

عزبه ویریلن اقچه‌یی نه‌مقدار ایسه بتمامه الوب برکمسنه‌یه داخی ویروب

---

[١] آکلاشیلدیغنه کوره بوکلمه‌نك مصدری بیونلمقدر، برقاچ سطر آشاغیده بیون کلمه‌سی تعهد وکفالت مقابلنده استعمال اولندیغنه نظراً بیونلمق مصدرینك معناسی دخی تعهدوکفالته ربطایتمك اولمسی ایجاب ایدر. معمافیه بیونلمق الآن مستعمل اولمیوب یالکز درعهده ایتمك وضامن اوتق معناسنه اوله‌رق بوینه آلمق قوللانیلور.

یازوب کوندریله وعزب اغالری بوخصوص ایچون قضاتدن حجت الهلر تا که حین احتیاجده احتجاج ایدینهلر

وعزب علوفهسندن اغالری وکاتبلر الدقلری اقچه ایچون خلقدن کیرو ازدن وچوقدن اقچهالمیه وتسلیم اقچهسی دیو کمسنهدن براقچه وبرحبه المیهلر

وهرعزب ایچون محلهدن الدان بشراقچه بالکلیه نفی ومتروك اولوب النمیه

وعزب رئیسلرینه که عادت بریك رنك خلعت [در] خزینه دارلغی وچاوشانی رسمی هرخلعتدن [اللیشر (١)] اقچهدر رئیسلر کندو یانلرندن ویرهلر کمسنهدن المیهلر

وعزب قاضیلر وسو باشیلر حضورنده یازیله غایبانه محلاتده وسایر یرلرده یازیلوب عزب اغالری ویازن امینلر وکاتبلر وقوللر کندومقتضالرنجه کذا ایش اتمیهلر

وهرقاضیلقدن که عزب یازیلور ایکی دفتراولوب بری قاضیلرده طوروب وبری درکاه معلایه کلوب خزانهٔ عامرهیه تسلیم اولنه تا که عزب یوقلنملو اولوب ویا کفیل طلب اولنملو اولیجاق اکر قاضیلرده طوران دفتره نظر اولنوب انوکله عمل اولنه واکر درکاه معلامه تسلیم اولنان دفتره نظر اولنوب انوکله عمل اولنه

واکر عزب کتمك ویا غیبت اتمك واقع اولوب عزبك اقچهسی کفیلدن النملواولسه اول دفترایلهالنه وهم تبدیله وتغییره مجال واحتمال قالمیه

[فصل رابع یوروکه وخیانهیه متعلق خصوصانی بیان ایدر]

یوروکده داخی یرلو بکی [٢] رسم غنم ایکی قیونه بر اقچهدر

[١] المزدهکی نسخهده « التیشر » ایسهده سائر نسخهلرده اللیشردر.

[٢] قدیم تورکجهده کبی مقابلنده مستعمل ایدی .

ویوروکدن رسم قره اون ایکی اقچه‌دور ویوروکك قیونی قیریلوب هیچ قالمسه و یاخود یکرمی درت عدددن اقل قالسه بونلره داخی قره دیو اون ایکی اقچه النور وقیون باجی النمز

واکر یورك بر سپاهی‌دن یرطوتب زراعت اتسه عشر وسالارلق ویردکدنصکره رسم بیوندرق دیو اون ایکی اقچه ویروب زیاده نسنه ویرمز زیرا زیاده رسم ویردوکی تقدیرجه تکرار رسم النوب قانون قدیم اوزره مخالف حیف اولور بوقضیه مراراً تفتیش اولنوب امر پادشاهی ایله موجب مذکور اوزره مقرر اولنمشدر

ویوروکلر سنجاغی بکی وتیمار اری یرنده زراعت ایدرلر ایسه تمام چفتلودن اون‌ایکی ونیم‌چفتلودن التی‌اقچه رسم‌چفت واردر واوتلاق رسمی یرلوده‌کی کبی اعلا سوریدن یکرمی واوسطدن اون بش و ادنادن اون اقچه‌دور و رسم اغیل هر اغیلدن ایکیشر اقچه سنجاق بکنه ویرورلر

ویورك طائفه‌سنك رسومی اوایلده قوزی قرقمنده النورمش شمدی ابریلده قانون اولمشدر

و ناحیهٔ طوکزلقده [قره] اغاجنه خارجدن‌یایلا [یوکلان] قرجه قیونلودن ویوروکلردن‌اونراقچه اوتلاق رسمی وقیونی‌اولمیانلردن ایکیشر اقچه اوتلاق رسمی النوب سنجاغی بکی ایله سوباشی بطریق المناصفه تصرف ایدرلر

ولایت قرمانده مجموع خیانه‌لر شهزاده‌یه خاص اولنمش ایمش‌بعضسنه آت اقچه‌سی وضع اولنوب و بعضسنه اولنمامش آت اقچه‌سی وضع اولمیانلر اوزرینه قید اولنان یوردلرینه اکنلردن عشر غله ورسم چفت و بناك و جبا و رسم اغنام و رسم عروس و جرم جنایت یازلمشدر یوردلرنده زراعت ایده‌جك یرلری اولمیوب اخریرنده زراعت ایتدکلری تقدیرجه اکدوکلری یردن عشرلرنی یراسی‌نه ورسم چفت وباقی رسوم

خاصه ویرلمك قید اولنمشدر عوارض داخی ویرورلر وآت اقچه‌سی وضع اولنان طوایفدن رسم چفت وبناك وجبا وکندولره یورد یازیلان یرلرده اکدوکلری عشرلری آت چکدوکلری مقابله‌سنده عفو اولنوب عوارض ویرمك داخی رفع اولنمشدر همان آت اقچه‌سی آت باشنه اوچر یوز اقچه‌وجرم جنایت ورسم عروس ورسم غنم ویرورلر .

اما آت چکنلردن [وچکمینلردن] بعض جماعت خاصلردن افراز اولنوب تیماره ویرلمش آت چکنلردن تیماره [ویریلنلرك] آت اقچه‌سی رفع اولنوب انوك مقابله‌سنده یوردلرنده اکدوکلرینك عشرلرنی ویرمك وقیونی اولمیانلردن بناك وعوارض ویرمك قید اولنمشدر .

وآت چکمینلر[دن] تیماره ویریلنلرهمان خاصه قید اولندوغی رسومیله ینه تیماره قیداولندی الان آت اقچه‌سی ویرنلردن طورغود [و]ایبورد واسکی ایل قبیله‌لرنده قالمشدر وآت چکن طایفه‌دن هر قبیله‌دن موجود اولان جماعته باقی قالان آت اقچه‌سی تعادل طریقیله توزیع جدید اولمق امر اولنمش ایمش

وآت اقچه‌سی چکمیان قبیله‌لرك رسومی اوتراق رعایا رسومی کبیدر شویله بلنه

[فصل خامس افلاقلر احوالنی بیان ایلر]

برانجوه وودین افلاقلری خراج وعشر واسپنجه ویرمزلر وجمیع عوارضدن معاف ومسلملردر ورسم کردك داخی ویرمزلر جرم جنایت ویرورلر سنجاق بکنه ویریلان جرم جنایتك عشرین کنز [١] لر الورلر

[١] اسلاوجه پرنس معناسنه اولان Kniaz کلمه‌سنك لسانمزده آلدیغی شکلدر ، قدیم تعبیرات رسمیه‌مزده کوی مختارلرینه تسمیه اولنوردی .

ومذكور افلاقلر بش اون اوه بر كوندر ويرورلر احتياطلو يرده قراول بكلرلر دشمن اوليجاق جميع افلاقلر آتلنورلر يولداشاق ايدرلر وتوتوندن توتونه [١] سنجاغی بكنه يلده سكسان اوچر اقچه ويرورلر وسمندره افلاقلری خراج وعشر واسپنچه وعادت اغنام ورسم عروس وساير رسومدن نسنه ويرميوب ميلاد عيسى عليه السلام كما كاديـنلر نجه بوڭيك ديرلر خانه‌دن خانه‌يه برر فلوری ايچون قرق بش اقچه وبر قوچ بهاسی اون بش اقچه واللى فلورينه كه برقانونه ديرلر بر [چركه] وايكى قوچ ويا بهاسی وايكى تكرلك پينر وايكى ايپ وايكى يولار ايچون اوچر اقچه‌در جمله [التمش] اوچر اقچه‌در الور بوڭيكده انى ويروب [ايلك ياز] حضر الياس كونى ديدكلرنده برفلوری وبرزماندن صكره بر [قوزيلو] قيون بهاسی ايچون يكرمی اقچه جمعاً سكسان اوچر اقچه ويرورلر وبش فلوری‌يه برى وينوق خدمتن ايدوب احتياطلو يرلری نوبتله بكليوب آمين واقع اوليجاق اودن برسی سفره چيقار سنجاغی بكنه [اللى] اوه [برتوريچه كه] خدمتكاردر اتى اى قوللق ايدرلر قانون [اوزره] جرم جنايت ويرورلر والنان جرمك عشرين كنزلری الور چره وتحتا كتورميوب حصار بكلمز وسنجاق بكنك افلاقلری ايچنده وغيری يرده اوين يايمرلر واوتلوغن بچمزلر وبريمكور [٢] لرك كناهسز بريمكور [لكى] النمز وشرط معتبر اولوب فى الجمله عوارض ديوانيه وتكاليف عرفيه‌دن معاف ومسلملردر وطوزجى ارالرينه كيرمز

اكر وينوق ويا افلاق طايفه‌سی يازولدوغی كويدن غيری سپاهی تيمارنده زراعت ايلسه نصف عشر ويرور كندو باغنده تحصيل ايتدوكی خمرين قنغى سپاهينك تيمارنده صتارايسه هر فوجيدن دوردر اقچه ويرورلر

---

[١] خانه‌دن خانه‌يه مقابلنده مستعمل قديم برتعبير رسميدر .

[٢] متن قانونامه‌ده محرر محافظه وسائر خدمتنده بولنان اولاخلرك افرادينه بريمكور تسميه اولنوردی .

اکر خارجدن الوب صتار ایسه انلر داخی رعیت کبی قوچی باشینه اون بش اقچه ویرور

[فصل سادس بدع مرفوعه‌یی بیان ایلر]

قونیه باغلری اوائلده بربرین بکلمکه محتاج اولمش اول جهتدن چاوشلر بکلیوب هر بر دونمدن برر اقچه وهرخرمندن برر کیله غله تقدیر اولنوب المشلر اولزماندن برو عادت اولندوغی شیمدیکیحالده بکلمدین داخی الورلر ایمش بدعت اولدوغی سببدن رفع اولندی

وقونیه باغلرینك هردونمه‌اوتوز اقچه‌النوریمش اوایلده‌میرابلغی مقاطعه‌یه الان کمسنه باغلری صوواره‌جق وقتنده شهرلولر اتفاقیله امین ادملر چیقاروب صوقسمتنه متولی‌قلنور [مش] هر دونمه اوایلده دوردر اقچه میرابلغی رسمی‌النورایمش صکره صوقسمتنه عامل کندو متولی اولوب رسمده اصل قانوند[ن] تجاوز ایدرلر ایمش وهم باغلرك صوواره‌جق [وقتنده] ترتیبلری واریمش زیاده رسم ویرن کمسنه‌یه نوبتی کلمدین نوبت ویرورلریمش صو از اولدیغی یللرده صکره حادث اولان باغلره ضرر [اوله‌جغیکن] قدیم باغلره که حق شرب انلروکدر انلره ضرر اولوریمش اویله اولسه ینه اولکی کبی شهرلو اتفاقیله امین کمسنه‌لر متولی نصب اولنوب صو [یی] قسمت اتمك امر اولندی تاکه کمسنه‌یه ضرر اولمیه صکره حادث اولان بدع رفع اولندی

ومیرابلق عمله الان [کمسنه بعض] کمسنه‌لره بوستانا کدوروب ثلث حاصلین کندوالوب ثلثان بوستانجیی الق قول ایلریمش بو سببله باغلرك حق شربی ضایع اولورمش قره‌مان اوغلی زماننده مذکور صویله اوچ بوستان صواررلریمش بریسی [دزدار] و بریسی خاتون

وبریسی داخی مولانا جلال‌الدین حضرتلرینك تربهٔ مطهره‌سی ایچون اکلوریمش باقیسی باغلره وچشمه‌لره وحماملره [صرف اولنورمش] وجم سلطان قلعه‌دن طاشره برکوشك یاپوب اصل صودن کوشکنه کلیجه برمقدار صوالوب کوشك حوالیسنده باغ داخی ایدرلرایمش صکره اول بهانه ایله کوشکه ناظراولان کمسنه‌لر اول صودن چوق صوالوب یولده بوستانلر احداث ایدوب خرج ایدرلریمش مسلمانلرك حماملرینه وچشمه‌لرینه خیلی نقصان وضرر اولوریمش اویله اولسه میراب اولنلر وکوشکه ناظراولنلر منع اولنوب عادت قدیمدن تجاوز اتمیه‌لر واسامیانی قاضی شهر اولان درکاه معلامه عرض ایلیه

وقونیه بزازستانی دکانلرندن ایدن ایه هر برندن برر اقچه النوریمش ایچنده بز ازستانجی وارایکن عسس بکلدوکنه احتیاجلری یوغکن اهالیٔ بزازستان طلبلریله رفع اولنماسی مقرر قلندی

وقونیه‌ده محتسب اولان کمسنه اتمك اسبابن صتان کمسنه‌لردن دکان اهلندن هرهفته هفته‌لك دیو ایکیشر اقچه الور ایمش وخباز اشلدوکی کون ایکی اقچه‌الور ایمش وبرطلوم پینردن‌ایکی اقچه بدعت‌الوب اندن صاتدررمش قاضی قاتنده ویریلن نرخی کوزه‌دوب اکسوکن طوتوب جرم المسنه مشغول دکل ایمش بلکه کسم ایلریمش بونلر بدعت اولدوغی‌سببدن رفع اولندی کرکدرکه قاضی‌معرفتیله نرخ ویریلوب محتسب اولنلر کوزه‌ده اکسك صتاندن ایکی درهمه براقچه جریمه النه زیاده‌نسنه النمیه وکمسنه‌دن کسم النمیه فی‌الجمله بوامردن تجاوز اولنمیه

وچلبی سلطان خلقی وقوللری و[قرمان‌وحمید] سپاهیلری قونیه‌یه کلیجك جبریله شهرلونك او [لر] ینه قونمیه‌لر اختیارلریله قونه‌لر اول بابده قاضیلر جبریله قونمق ایستینلری منع ایده‌لر اسامیانی یازوب درکاه عدالتمه عرض ایده‌لر

وشهرلرده وکویلرده‌طوارلرالنوب‌صاتلورایمش‌بیونلرطلب اولنمزایمش

اول جهتدن اوغرلق طوار صاتلمق اسان اولوریمش اویله اولسه بیونسز طوار التمیه علی الخصوص که شبهه‌لو یردن اوله شبهه‌لو یردن بیونسز طوارالانی تأدیب ایده‌لر

وبر کیمسه مجرم اولسه نایب قانون اوزرینه جرم الدقدنصکره برجرم داخی صو باشی الورایمش [برجرم داخی عسسلر ایله عسس باشی آلورمش] نایبدن غیری کیمسه جرم المیه

وعبدابق طوتلسه یواجی اولان کمسنه عبدابق طوتوب کتورنه یکرمی اقچه مژده ویرمك عادت اولمشدر ابقك مولاسی کلیجك بر کونلك یولدن قاچمش ایسه [اوتوز اقچه وایکی کونلك یولدن قاچمش ایسه] التمش اقچه و اوچ کونلك یولدن قاچمش ایسه داخی زیاده همان یوز اقچه مشتلق ویرور وقولك قاضی تقدیر ایلدوکی نفقه‌سین ویرور وبونلردن غیری عبد ابق طوتوب کوتورنه ویردوکی یکرمی اقچه‌یی داخی ابقك مولاسندن الوریمش مرحوم خداوندکار طاب ثراه اول اقچه‌یی یواجی یانندن امر ایلمشدر انوك اوزرینه مقرر قلندی

وچلبی سلطانلر جانبندن خراج جمع ایتمکه واران کمسنه یانجه برنیجه کشی چیقوب یوریوب اتلرین [یملدوب] ومفت یمك وخمر الورلر ایمش ومرده‌لرین چیقارمغه داخی بر قانون قونلمش هرکان چیقاریرین دیر ایمش اون یللق مرده‌نك خراجن ویرورز دیو شکایت ایلمشلر کرکدرکه خراج جمعنه واران کمسنه‌لر اقچه‌سزنسنه المیه‌لر واوچ یلده بر تفتیش ایلیوب موجود بولنان نو یافته‌سینه خراج وضع ایدوب نقدر مرده‌سی واریسه چیقاره‌لر بوقانوندن تجاوز اولنمیه

واول یرك اکثر سپاهیلری اولرندن طاشره چیقجاق قوندقلری یرده جبریله یم ویمکلك الورلر ایمش یساق اولنه

وچلبی سلطان قوللری داخی برقاضیله خدمته امر اولندقده حکمی قاضی‌یه کوسترمدین کندولرنجه دیلرسه ایدوب کیدرلر ایمش وخرسوزلقله

متهم اولان کمسنه‌لری عمال وصو باشیلر قاضیلر قاتنه ایلتمدین جرم الورلر
ایمش اول سببله خرسوزلر قاضی‌یه معلوم اولمیوب حقندن کلمزلر ایمش
اول بابده عماله ونوابه یساق اولنه‌که قاضی قاتنه ایلتمدین کمسنه‌دن جرم
المیه‌لر و [قاضی] معرفتنسز کمسنه‌یی حبس ایتمیه‌لر وچلبی سلطان قوللری
قاضی معرفتنسز اولمیه قاضیلره ایصال ایلدو [کلری] حکمه‌لرده
قاضیلر حکمیله عمل ایلیه‌لروتمردلری مطیع ایلیوویروب قاضی‌یی تعطیل
ایدوب کندولرایشه مباشراولمیه

وقونیه جوارنده برسپورکه‌لك بر واریمش شهر خلقی انوکله فایده‌لنور
ایمش بردفعه انوك ایچنده طوشان بولنمش ادن‌صکره واروب سپورکه‌لك
الان کمسنه‌یی قوللر قوری‌یه کیردوك دیوانجدورلریمش کرکدرکه اولدن
مسلمانلر منتفع اولدقلری یردن منع اولنمیه‌لر

وقره‌مان ولایتنك بعض خرسزلغله متهم اولمش کشیلری بر ولایتك
جرایمن ویاخود عادت اغنامن مقاطعه‌یه الورلریمش کندولر امثالی برنجه
خرسوزلری کفیل یازدروب اون بش یکرمی مقداری کشی اولوب ایل
اوزرینه چیقارلریمش قوندقلری یردن قیون وقوزی و ات یمی و اتمك
الورلریمش اول کویده برکیشی برکیشینك فی‌الجمله شکایتن ایتسه قاضی‌یه
ایلتمدین وصوجی ثابت اولمدین ایاغندن اصماغیله و انواع تهدیداتله
الوبلدوکارین الورلر ایمش قاضی‌یه دعوت ایلیوب کل دیسه‌لر تمرد ایدوب
وارمیوب بر کویه داخی کیدرلریمش [کرکدرکه] انلرك کبی تهمتلویه ایش
ویرمیه‌لروعامللره یساق‌اولنه‌که‌قاضی معرفتنسز کمسنه‌یی طوتمیه‌لر واقچه‌سز
یمك المیه‌لر

وبعض‌قصباتده‌خاصلرغله‌سی‌صاتلق‌ایچون [برنجه‌کون] بازارطوتوب
رعایاغله‌سن صاتدرمزلر ایمش اول خصوص داخی رفع اولندی

وسمندره‌ده شهر خلقنك باغلرندن‌حاصل‌اولان خمری‌شهره کتوریجك
هرفوچیدن ایکی اقچه‌لق خمر الورلر ایمش وعشرین ویردکدن‌صکره

قوجیدن قوچی‌یه ایکیشر اقچه داخی الورلر ایمش سلیمان‌پاشا زماننده بر و حادث بدعت اولمغله حاصل بغلمیوب امر پادشاهیله رفع اولندی

[فصل سابع اودون ایچون وضع اولنان قانونی بیان ایلر]

دارالسعاده ومطبخ‌عامره مصلحتی ایچون هر ییل ازنکمید قاضیلغندن یکرمی بیك وزنه ویلاق اووه قاضیلغندن طقوز بیك وزنه وککبوزه قاضیلغندن‌ایکی‌بیك وزنه‌اودون مقرر قلنمشدر هرقاضیلقلرك‌خلقی ذکر اولنان مقداری اودونی توزیع مذکور اوزره وقتنده کسدوروب احضار ایدوب یالی‌به‌ایلدوب حاضر ومهیا ایدوب اودون مصلحتی ایچون واران کمیلره متحمل اولدوغی مقداری اودون یوکلدوب کوندره‌لر وهر قاضی کندو قاضیلغنه تعیین اولنان اودونی اولدن اخرینه مباشرت ایدن کمسنه‌لره تکلیف ایدوب کتورده

وهرقاضیلغه‌تعیین‌اولنان اودون برایه نهایت ایکی‌ایه‌دکن کسیلوب کلوب بونده‌تسلیم‌اولنه اول‌مقداروقتدن‌تجاوز ایتمیه وبکلك‌ایچون[اودون] کسلمك‌والنمق‌همان‌سرای‌عامره‌ایچون مخصوص‌اوله‌هیچ برفرد ایچون‌بکلك ادینه اودون ویرلمیه و پاشـا اوینه وبکلربکیلروقاپو اغالری‌وغیری‌یه ووضیعدن ورفیعدن هر کیمه‌که اودون حاجت اولور ایسه کندو اقچه‌لریله طیب‌خاطرایله[اودون]صتان کمسنه‌دن الهلر کمسنه‌یه جبر ایجاب ایتمیه‌لر

واودون اسکله‌لرنده اسـتانبول وزنه‌سیله بر وزنه دوزیلوب هربارکه بوندن اودون ایچون کمی واردقجه بونده کله جك اودونی وزنه ایله وزن ایدوب یوکلده‌لر واودون ایچون خزانهٔ عامره‌دن کوندریلن اقچه‌که هر وزنه ایکیشر بچق اقچه مقرر اولمشدر و اول اقچه‌یی اودون کسوب ایندورن رنجبرلره بیقصور ویریلوب داخی کوندریله وکمی‌یه نه‌مقدار

اودون ویریلور ایسه هرقاضی اودون ایچون کمی ایله واران کمسنه‌لر النه حجت ویره‌لر بونده کلیجك اکا کوره یوقلنه

وهم دار السعاده ایچون بیك بشیوز وزنه پلامود اودونی صرف وخرج اولنور بوندن واران‌وزنه‌ایله ذکر اولنان مقدار پلامود اودونی مذکور قاضیلقلره‌بشر یوز[وزنه] توزیع مقرر اولوب پلامود اودوننندن کسدروب باقیسنی سائر اودوندن الوب ایکی‌بیك وزنه تکمیل ایده‌لر و بکلکه النان وسائرخلق ایچون صاتلان اودون هر وزنه‌یه ایکیشر بچق اقچه مقرر قلنمشدر

والله اعلم بالصواب

قانون بیت المال خاصه و مال عصویت وجه تذکره اولدرکه ممالك محروسه‌مده منصبی و جهتی اولنلردن فوت اولوب انلروك مخلفاتی ترکه‌لری بیت‌المال جهتیله ویاعصویت‌جهتیله‌قبومه متوجه اولسه بونلروك کیملرك‌مخلفاتی‌قلیل و کثیرهرنه‌قدر اولوریسه عامله مقاطعه‌یه‌ویرلمش دکلدر

وقبودن جهتی‌اولمیانلردن‌داخی شونلرکه جملهٔ ترکه‌لری قاضی‌دفترنده اون بیك ویا اون بیکدن زیاده اوله مدیون اولسون اولمسون ترکه‌لرینی دیون احاطه ایتسون ایتمسون انلروك داخی بیت‌المال عامله صاتلمش دکلدر

اویله اولسه بو ذکر اولان طوایفك مخلفاتی بابنده مرحوم سلطان محمدخان‌طاب ثراه زماننده‌قانون‌مقرربوایدیکه بونك‌کیملرك ترکه‌رندن‌غرما دعوای دین ایلسه‌لر اللیدن والتمشدن ویوزدن اکی اوچ بیکه وارنجه انده بیت‌المالجیلر ویاخود وصیٔ میت ویا قبل‌شرعدن نصب‌اولنان وصی مواجهه‌سنده ولایتی قاضیلری تفتیش‌ایدوب معدّل ومزکی شاهدلرایله شرعی تمام ثابت و ظاهر اولدقدن صکره میتك ترکه‌سندن انده ویروب ادا ایدوب بعده علی‌التفصیل درکاه معلامه اعلام ایده‌لردی ماعداسی استانهٔ معدلت پناهه ارسال اولنوردی وبرکمسنه مستقل اوچ بیك ویا اوچ

بیکدن زیاده نهایت اقل دین دعوی ایلسه والیٔ ولایت وقضاة مملکت
برموجب شرعی قویم شاهدلردن انده استماع ایدوب تمام تعدیل وتزکیه
اتدکدن صکره قبل الحکم نقل شهادت ویروب درکاه معلاده قاضی
عسکرلروم استماع ایلیوب شولکه مقتضای شرع مطهردر یرینه‌قورلردی
اما شول دین‌که مستقل بر شخصه اون بیك ویا اون بیکدن زیاده
اوله انلری قضاة ولایت استماع ایتمیوب مدعیلری شاهدلریله استانهٔ سعادته
کوندروب بونده قپوده استماع اولنوب کیرو امر شرع رعایت اولنوردی
صکره بوقانونه رعایت اولنمیوب بونك کبی برك ترکه‌سندن دعوی ایدنلری
قلیلاً کان کثیراً جمعسنی شاهدلریله درکاه معلایه ارسال اولنه وقضاة
ولایت استماع ایتمیه‌دیو امر اولنوب بوسببدن مسلمانلر بوندن زیاده‌متضرر
اولوب هرخصوص شاهدلریله قپومه کلمکده فوق الحدعسر وضرورت چکوب
رنجیده اولدقلری حالیا بنوم عز حضورمه عرض اولندقده مسلمانلره
مزید عنایت ومرحمت ایلیوب وبوبابده صکره‌دن احداث اولان قضیه‌لری
رفع ایلدم وبیوردم‌که فما بعد بو خصوصلرده مرحوم سلطان محمد خان
علیه الرحمة والغفران زماننده جاری اولان قانون اوزره قضاة ولایت عامل
اولوب ذکر اولان کمسنه‌لرك مخلفاتندن غرماء دعوای دین ایتدوکلرنده
شونلرکه پراکنده فرده دیوندر ومتفرق کمسنه‌لره‌در یوز ایکی‌یوز بشیوز
ویاخود بیك نهایت اوچ بیکدن اقل اوله بونلروك کبی‌لری سزلرکه
قاضیلرسز کندو نفسکز ایله مباشر اولوب علی وجه الاهتمام والاستقصا
بر موجب شرعی قویم برنده بیت المال ضابطلری وار ایسه انلروك
مواجهه‌سنده والا وصیٔ میت ویا وصیٔ شرع حضورنده تفتیش ایده‌سز
شویله‌که معدل‌مزکی شاهدلریله ثابت وظاهر اوله قطعا شبهه‌ده اولمیه انلروك
کبی پراکنده دیونی انده حکم ایدوب میتك ترکه‌سندن ویروب ادا ایده‌سز
ویازوب بلدیره‌سز اما شول کمسنه‌لرکه مستقل اوچ بیکدن زیاده
واون بیکدن اقل دین دعوی ایلسه انلروك کبی امرك شاهدلرین انده‌سز

کندو نفسکزله شرع شریف مقتضاسنجه استماع ایدوب تمام شرع ظاهر اولوب شبهه قالمدقدن صکره حکم ایتمیوب همان نقل شهادت ویروب مفصل عرض ایده‌سزکه بونده استانهٔ سعادتمده قاضی عسکرلروم شرعله تفتیش ایده‌لر هرنه‌وجهله ظاهر اولورسه اکا کوره عمل ایده‌سز

اما شول کمسنه‌که اون بیك ویا اون بیکدن زیاده آلیم دعوی ایلسه قانون قدیم اوزره مدعی ایله شاهدلری قپومه کوندره‌سز بونده استماع اولنوب حق یرینه واره بوبابده بردرلو داخی ایتمیه‌سز

وذکر اولنان کمسنه‌لرك وصیتلری خصوصنده دخی قضاة مملکت بواسلوب اوزره عامل اولوب خرده وصایا که اوچ بیکدن اقل اوله انده بعدالثبوت والتنفیذ والصرف عرض اولنه اکر اوچ بیکدن زیاده اولورسه بعدالثبوت قبل التنفیذ والصرف درکاه معلامه عرض اولنه اکر اون بیکدن زیاده اولوریسه استماع اتمیوب شاهدلریله ومدعیلریله درکاه معلامه کوندره‌سز ولیکن بوخصوصلرده زیاده اهتمام وتیقظ اوزره اولوب حیله‌دن وتزویردن وشهود زوردن وشرعاً مقبول الشهاده اولمیانلردن زیاده احتراز ایده‌سزکه کمسنه‌یه تزویریله وتلبیسله مال ویرلمیه اما صکره خلاف ظاهر اولورسه انك کبی تزویریله ویا شرعاً مقبول الشهاده اولمیان کمسنه‌لر شهادتلریله کمسنه‌یه مال ویرلمك اولور ایسه مستحق عقاب وعتاب اولورسز شویله بله‌سز

والله اعلم بالصواب والیه المرجع والمآب